

T.C.

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

ARAP DİLİ VE BELÂGATI BİLİM DALI

**MUALLAKA ŞAİRLERİNDEN TARAFE B. ABD'İN
HAYATI VE ŞİİRLERİNİN TAHLİLİ**

Ferhat SUIÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. İBRAHİM ÇAPAK

Bingöl - 2023

T.C.
BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
ARAP DİLİ VE BELÂGATI BİLİM DALI

MUALLAKA ŞAİRLERİNDEN TARAFE B. ABD'İN
HAYATI VE ŞİİRLERİNİN TAHLİLİ

Ferhat SUIÇER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. İBRAHİM ÇAPAK

Bingöl - 2023

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ	IV
TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI	V
ÖZET.....	VIII
ABSTRACT	X
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ.....	1
1. CAHİLİYE DÖNEMİ ARAP ŞİİRİ VE ÖZELLİKLERİ	3
1.1. Câhiliye Kelimesinin Anlamı.....	3
1.2. Câhiliye Şiirinin Doğuşu ve Özellikleri	4
1.3. Câhiliye Şiirinin Konuları	9
1.3.1. Medh	9
1.3.2. Hiciv	10
1.3.3. Mersiye.....	10
1.3.4. Gazel	11
1.3.5. Vâsf (Tasvir)	12
1.3.6. Fahr	12
1.3.7. Diğer Konular.....	13
BİRİNCİ BÖLÜM	14
1. MUALLAKAT KAVRAMININ TANIMI.....	14
2. MUALLAKA ŞAİRLERİ.....	16
2.1. İmruülkays	16
2.2. Tarafe b. Abd	18
2.3. Haris b. Hillize	18
2.4. Amr b. Külsûm.....	19
2.5. Antere b. Şeddâd	20
2.6. Züheyr b. Ebî Sülmâ	21
2.7. Lebîd b. Rebîa	22

3. MUALLAKALARIN GENEL ÖZELLİKLERİ.....	23
4. MUALLAKALARIN ŞEKİL VE MUHTEVASI	24
5. MUALLAKALARIN TERCÜME VE ŞERHLERİ	25
6. TARAFE B. ABD'İN HAYATI VE ŞAİRLİĞİ.....	30
6.1. Nesebi.....	30
6.2. Künyesi	31
6.3. Hayatı ve Şairliği.....	31
6.4. Tarafe b. Abd'in Hapsedilmesi ve Ölümü	34
İKİNCİ BÖLÜM	42
TARAFE B. ABD'İN ŞİİRLERİNİN TAHLİLİ.....	42
1. TARAFE'NİN DİVAN'INDA ELE ALDIĞI BAZI KONULAR.....	42
1.1.1. Ölüm.....	43
1.1.2. Savaş	44
1.1.3. Sosyal Yaşam	44
1.1.4. Ahlak	48
1.1.5. Arkadaşlık	50
2. TARAFE B. ABD'İN MUALLAKASI VE TAHLİLİ.....	51
3. ŞEKİL YÖNÜNDEN TARAFE B. ABD'İN MUALLAKASI.....	75
3.1. Mukaddime	75
3.1.1. Atlâl.....	76
3.2. Tehallus	77
3.3. Hâtime	78
4. KONU YÖNÜNDEN TARAFE B. ABD'İN MUALLAKASI.....	79
4.1. Gazel	79
4.1.1.Hissi Gazel	79
4.1.2. Afif Gazel.....	80
4.2. Fahr	80
4.3. Medh	81
4.4. Hamâse.....	81
4.5. İtab.....	81
4.6. Hikmet.....	82

SONUÇ	84
KAYNAKÇA.....	86
ÖZGEÇMİŞ.....	90

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım *Muallaka Şairlerinden Tarafe bin Abd'in Hayatı ve Şiirlerinin Tahlili* adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlanmasına kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

... / ... / 2023

İmza

Ferhat SUIÇER

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

BİNGÖL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ferhat SUIÇER tarafından hazırlanan *Muallaka Şiirlerinden Tarafe b. Abd'in Hayatı ve Şiirlerinin Tahlili* başlıklı bu çalışma, ... / ... / 2023 tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonucunda *oybirliğiyle / oyçokluğuyla* başarılı bulunarak jürimiz tarafından *Arap Dili ve Belagatı* Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

TEZ JÜRİ ÜYELERİ

Başkan	:	İmza:.....
Danışman	:	İmza:.....
Üye	:	İmza:.....
Üye	:	İmza:.....
Üye	:	İmza:.....

ONAY

Bu Tez, Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ... /... / 2023 tarih ve sayılı oturumunda belirlenen jüri tarafından kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Zahir ERTEKİN

Enstitü Müdürü

ÖNSÖZ

Ele aldığımız bu tez “*Muallaka Şairlerinden Tarafe b. Abd’in Hayatı ve Şiirlerinin Tahlili*” ile ilgilidir. Câhiliye dönemi şiirleri, Arap Dili ve Edebiyatının en önemli konularından biridir. Bu şiirlerin en meşhurları da muallakat-ı seb’a olarak bilinen Yedi Askı şiirleridir. Çalışmamız câhiliye şairlerinden olan Tarafe b. Abd’in şairliği ve şiirlerinin tahlili üzerinedir. Amacımız ilk olarak Tarafe’nin dönemin edebi yapısına katkısını tespit etmektir. Bu çalışmayı ele alırken Câhiliye dönemini anlatarak muallaka şairlerinin hayatları hakkında bilgiler aktarmayı da konunun daha iyi anlaşılması açısından önemli bulduk.

Câhiliye döneminde şairlerinin toplumda önemli etkilerinin olduğu bir gerçektir. Şairlere ülke yönetimi, idari işler, kabile reisliği gibi çok önemli vazifelerin teklif edildiğini dönemin yapısını incelerken görebilmekteyiz. Çünkü bir toplumda ya da kabilede şair varsa o kabile için bu durum, diğer kabilelere üstünlük sebebi sayıldığı için şair el üstünde tutuluyordu. Yaşanılan bu durumlar, o dönemde şiire ve şairlere ne kadar önem verildiğini bizlere bir kere daha göstermektedir.

Tez çalışmamızın esas bölümüne geçmeden önce giriş bölümünde tezimizde bu konuyu ele almamızın birkaç sebebini, amaç ve yöntemi açıkladıktan sonra Câhiliye kelimesinin anlamından, şiirin doğuşu ve aşamalarından, dönemin şiir konuları ve şairleri şiir yazmaya iten sebepler üzerinde durduk. Birinci bölümde muallak kelimesinin anlamı, muallaka şairleri, muallakaların genel özellikleri, şekil ve muhtevası, tercüme ve şerhleri tanıtılmıştır. İkinci bölümde ise araştırmamızın asıl konusu olan Tarafe b. Abd’in hayatından, Divan şiirleri ve bu şiirlerinde ele aldığı bazı konulardan, Tarafe’nin Muallaka şiirleri ve bu şiirlerde değindiği bazı konulardan bahsederek şiirlerin tahlilini yaptık. Ayrıca Tarafe b. Abd’in kasidelerini şekil ve konu yönünden inceleyerek örneklerle konuyu ifade ettik.

Arap Dili Belağatı alanında yapmış olduğumuz bu çalışmaya benzer çalışmaların az olması bizi bu çalışmaya sevk etmiştir. Bu çalışma ile Muallakalar ve Tarafe b. Abd’in hayatı ve şiirleri hakkında literatüre az da olsa katkı sağlamayı amaçladık. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen danışman hocam *Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK*’a; tezin yazım aşamasında ve tashihinde katkılarını esirgemeyen *Dr. Öğr. Üyesi Abdullah BEDEVA*’ya ve eğitim hayatım boyunca

yetişmemde katkısı olan tüm hocalarıma teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

.../.../2023

Ferhat SUIÇER

ÖZET

Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tez Özeti

Tezin Başlığı : MUALLAKA ŞİİRLERİNDEN TARAFE B. ABD'İN HAYATI VE ŞİİRLERİNİN TAHLİLİ

Tezin Yazarı : Ferhat SUIÇER

Danışman : Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Bilim Dalı : Arap Dili ve Belagatı

Kabul Tarihi : 30.01.2023

Sayfa Sayısı : 11 +90

Câhiliye dönemi şiirleri Arap Dili ve Edebiyatının en önemli konularından biridir. Câhiliye Döneminin konusu geçtiği zaman genellikle olumsuz çağrışımlar akla gelmektedir. Bununla beraber Câhiliye Döneminde güzel durumlar da yok değildi. Bunların başında Câhiliye Döneminde Arapların şiir, edebiyat ve dil konularında başarılı olmalarını zikredebiliriz. Câhiliye devri Arap yarım adasının çeşitli yörelerinde kurulan Ukâz gibi panayırarda düzenlenen şiir yarışmalarında eleştiri süzgecinden geçerek muallaka isimli şiirler seçilmiştir. Bu şiirlerin konusu şairin toplumdaki yeri ve statüsü itibariyle birbirlerinden farklılık içermektedir. Bu şiirlerde kimisi kabilesini methetmiş, kimisi kusurlu gördüğü kişiyi şiirinde hicvetmiş, kimisi de şiirlerinde bitki veya hayvan tasviri yapmıştır. Şairler bu şiirleri sayesinde kabilelerinin en önemli isimleri olmuş, topluma yön veren şahsiyetler arasına girmiştir. Tarafe b. Abd'da şiirleri kabe duvarına asılan muallaka şairlerinden birisidir. Yetim kaldıktan sonra babasından kendisine kalan mirasın amcaları tarafından gasp edilmesi Tarafe üzerinde büyük bir iz bırakmış, küçük yaşta bunu şiirlerine yansıtmıştır. İnsanlar ile olan münasebetlerini şiirselleştiren Tarafe, bazı kesimleri hicvetmesinden dolayı tepki çekmiş ve dışlanmıştır. Tarafe, hayvan tasvirini şiirinde etkili şekilde kullanan şair olarak tanınmıştır. Araştırmamızda şiirin Câhiliye toplumundaki yerine, muallaka şairleri ve şiir türlerine, Tarafe'nin hayatına, edebi kişiliğine, şairi şiir yazmaya iten

sebeplere, şiirinde kullandığı metotlara, şiirlerinin mana açısından tahliline değinilerek çalışma tamamlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Tarafe b. Abd, Muallaka şairleri, Câhiliye şiiri, Tarafe b. Abd şiirleri

ABSTRACT

Bingol University Institute of Social Sciences Abstract of Master's Thesis

Title of the Thesis: LIFE AND AN ANALYZE OF TARAFE B. ABD, ONE OF THE MUALLAKA POETS

Author: Ferhat SUIÇER

Supervisor : Prof. Dr. İbrahim ÇAPAK

Department: Basic İslamic Sciences

Sub-field : Department Of Arabic Language And Literature

Date : 11 + 90

Poems written in the Age of Ignorance are one of the most important subjects of Arabic Language and Literature. When the subject of the Ignorance Period is mentioned, negative connotations usually immediately come to mind. However, there were good situations in the Ignorance Period. At the beginning of these, we can mention the success of the Arabs in poetry, literature and language in the Ignorance Period. Poems named muallaka were selected by passing through the filter of criticism in poetry competitions organized in fairs such as Ukaz, which were established in various regions of the Arabian peninsula during the Age of Ignorance. The subjects of these poems differ from each other in terms of the poet's place and status in society. In these poems, some of them praised their tribe, some of them satirized the person they saw as defective in their poems, and some of them depicted plants or animals in their poems. Thanks to these poems, the poets became the most important names of their tribes and became one of the personalities that shape the society. Tarafe b. Abd is one of the muallaka poets whose poems were hung on the wall of the Kaaba. The usurpation of the inheritance inherited from her father by her uncles after she was orphaned left a great mark on Tarafe, and she reflected this in her poems at a young age. Party, who poeticized her relations with people, was criticized and excluded because

of her satire of some segments. Tarafe is known as the poet who most effectively uses the depiction of animals in her poetry. In our research, the place of poetry in the society of ignorance, the questionable poets and types of poetry, Tarafe's life, his literary personality, the reasons that prompted the poet to write poetry, the methods he used in his poetry, and the analysis of his poems in terms of meaning were completed.

Anahtar Kelimeler: Tarafa b. Abd, Muallaka poets, Ignorance poetry, Tarafe b. Abd poems.

KISALTMALAR

Vs	.:	Vesaire
a.g.e	:	Adı geçen eser
a.g.m	:	Adı geçen makale
TDV	:	Türkiye Diyanet Vakfı
DİA	:	Diyanet İslam Ansiklopedisi
Bkz	:	Bakınız
S.	:	Sayfa
No	:	Numara
C.	:	Cilt
Thk	:	Tahkik
b.	:	İbn
Nşr	:	Neşreden
Trs.	:	Tarihsiz
Yay.	:	Yayımları

GİRİŞ

İslamiyet'in zuhurundan önce çölde yaşayan Araplar toplumun toplumsal ve ekonomik yapısından dolayı şiire oldukça önem vermişlerdir. Arabistan topraklarında göçebelikten uzak, yerleşik olarak yaşayan halk, kaynaklara göre, yaşamlarını kolay sürdürebilmek amacıyla çölde beraberce yaşayan, bazen de hayvancılıkla uğraşıldığı için otlaklardaki sulardan istifade etmek için, birbirleriyle sık sık mücadele eden kabilelerden oluşmaktaydı. Savaşların bu kadar yaygın olduğu bir toplumda güçlü olan her zaman haklıydı. Bu şartlar altında onların yaşamlarını sürdürülebilir yapan tek şey şiirdi. Şiir, kabilelerin sadece sanat zevkini ortaya koymakla kalmamış, aynı şekilde onların geçmişini, olumlu ve olumsuz anılarını, savaşlarda zafer ve yenilgilerini, medhedilecek özelliklerini, yerilecek kusurlarını ve sıradan yaşamlarını da kapsamıştır.¹

ARAŞTIRMANIN KONUSU, AMACI VE YÖNTEMİ

Tez konumuz olan “*Muallaka Şairlerinden Tarafe b. Abd'in Hayatı ve Şiirlerinin Tahlili*” adlı çalışmamızda, öncelikli olarak Tarafe b. Abd'in hayatı ve şiirleri tema ve mana açısından ele alınacaktır. Muallaka şairleri arasında kısacık ömrüne rağmen söylediği etkili şiirlerle muallaka şairleri arasına giren ve dönemin en iyi şairleri arasında sayılan Tarafe b. Abd'in çileli hayatı ve şiirlerinin mükemmelliği, ayrıca şair ve şiirleri hakkında detaylı bilgiler olmaması bizi bu konuyu araştırmaya sevk etmiştir. Zira Tarafe, câhiliye dönemine şiirleriyle damga vurmuş, sonraki nesiller Arapça'yı kullanmada ve anlamada onun tecrübelerinden ve şiirlerinden esinlenmiştir. Şairin belirtilen birçok özelliği bu konunun seçilmesinde ve üzerinde durulmasında etkili olmuştur.

Günümüz Arap dilinin gerek belâğat gerekse fesahat yönünden mükemmellik derecesinde olmasında, Câhiliye dönemi şiirlerinin büyük etkisi vardır. Şiire çokça önem verilmesi, dönemin sosyal ve kültürel yapısının şiirler ile anlaşılması, Câhiliye döneminde şiirin ne kadar önemli olduğunun kanıtı niteliğindedir. Bu dönemde öne

¹ Hasan Çiftçi, *Klasik Fars Edebiyatında Hiciv ve Sosyal Eleştiri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002, s. 6.

çıkan şairlerin belirtildiği “*Muallakat Şairleri*” kelimesinin kapsamında olan Tarafe b. Abd’in hayatı ve şiirlerinin ele alınmasının, İslam öncesi dönemi anlamaya yardımcı olmasına, Câhiliye dönemi şiirinin neden incelenmesi gerektiğine ve Araplarda şiirin ne kadar önemli bir yere sahip olduğunu anlamaya katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Zira Câhiliye şairleri somut bir şekil vererek duygularını kelimelere dökmüş ve şiirlerini sonraki nesillere bırakarak dönemin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olmuşlardır.

Çalışmamız giriş ve iki bölümlerden oluşmaktadır. Çalışmamızın giriş bölümünde çalışmanın konusunun daha iyi anlaşılması için ilk olarak “*Câhiliye*” sözcüğünün terim ve sözlük anlamları kısa şekilde ele alınmış, daha sonra Câhiliye döneminin düşünsel yapısına ve şiirin gelişimine katkı sağlayan etkenlere ve dönemin şiirlerinin hangi konuları ihtiva ettiğine temas edilmiştir. Tezimizin birinci bölümü kısa bir şekilde muallaka şairlerinin hayatlarını ve Tarafe b. Abd’in hayatını ihtiva etmektedir. Burada ilk olarak cahiliye döneminde çeşitli yarışmalar neticesinde en etkili şiirler olarak seçilen ve bu dönemde Arapların kutsal olarak nitelendirdiği en önemli yeri Kâbe’nin duvarlarına asılan şiirleri olan muallakanın anlamı ve önemi üzerinde durulmuştur. Daha sonra bu muallakaları yazan şairlerin hayatlarına, muallakaların genel özelliklerine kısa bir şekilde değinilmiş ve çalışmamızın konusunu oluşturan Tarafe b. Abd’in hayatı, şair olmasındaki etkili sebepler ve doğup büyüdüğü çevre ele alınmıştır. Çalışmamızın ikinci bölümünde Tarafe b. Abd’in Divan’ındaki bazı şiirler, içerik olarak ihtiva ettiği konulara ayrılarak tahlil edilmiştir. Devamında ise Divan’da yer almasına rağmen, daha çok tanınmış ve herkesçe bilinen şiirleri olan muallakası ayrı bir başlık olarak anlatılmış ve anlaşılır bir şekilde tahlil edilmiştir. Ayrıca bu bölümde Tarafe’nin muallakası konu ve şekil açısından ele alınıp hangi konuları kapsadığı anlatılmaya çalışılmıştır. Çalışmamız genel hatlarıyla hangi çıkarımlarda bulunulduğu belirtilen sonuç kısmıyla tamamlanmıştır.

Tez konumuz hakkında yapılan araştırmalarda klasik ve modern kaynaklardan yararlanılmıştır. Tarafe’nin Divanının şerhlerinden el-A‘lem eş-Şentemerî, İbnu’s-Sikkît ve Ahmed b. Emîn eş-Şinkîti’nin “*Şerhu Divan-u Tarafe b. Abd*” adlı eserleri tezimizin temel kaynaklarındandır. Araştırmamızda bazı terimlerin sözlük anlamlarının açıklanması için İbn Manzur’un “*Lisanu-l Arab*” kitabından yararlanılmıştır. Giriş ve birinci bölümünde İbn Kuteybe’nin “*eş-Şi’r ve Ş Şuara*”,

Bağdadi'nin "*Hizanetu'l Edeb*", Cumahi'nin "*Tabakatu Fuhuli's Şuara*", İbn Reşik'in "*el 'Umde*" gibi klasik eserler ile birlikte Carl Brockelman, Corci Zeydan, Ömer Ferruh, Şevki Dayf ve Hanna el-Fahuri'nin eserlerinden yararlanılmıştır. Türkçe eserler konusunda "TDV İslam Ansiklopedisi" sıkça başvurduğumuz kaynaklardır. Kenan Demirayak'ın "*Arap Edebiyatı Tarihi I Cahiliye Dönemi*", Nihad M. Çetin'in "*Eski Arap Şiiri*", Nevzat H. Yanık, Nurettin Ceviz ve Kenan Demirayak'ın "*Yedi Askı Arap Edebiyatının Harikaları*" gibi çalışmalar başvurduğumuz kaynaklardır. Ayrıca Nevzat H. Yanık'ın "*Tarafe'nin Öldürülmesi*", Mehmet Yenice'nin "*İçerik Yönüyle Muallaka Şiirlerinin Değeri ve Tarafe b. Abd'in Muallakası*", Abdullah Bedeva'nın "*Tarafe b. el-'Abd'in Şiirlerinde Hikmet*" adlı makaleleri tezimizde yararlandığımız bazı kaynaklardır. Ayrıca tezimizdeki şiir tercümelerinde Şerafettin YALTKAYA'nın "*Yedi Askı*" kitabı, Abdullah BEDEVA'nın "*Tarafe b. el-'Abd'in Şiirlerinde Hikmet*" ve M. Nevzat YANIK'ın "*Tarafenin Öldürülmesi*" makalesinden yararlanılmıştır.

1. CAHİLİYE DÖNEMİ ARAP ŞİİRİ VE ÖZELLİKLERİ

1.1. Câhiliye Kelimesinin Anlamı

Arapça'da الجاهلية kelimesi جهل kökünden türetilen yapay mastar olup, ilmin karşıt anlamlısı olan جاهلية kelimesi "*bilgisizlik ve bir şeyin hakikatini idrak edememe*" anlamına gelmektedir.² Ayrıca Câhiliye sözcüğü, "*cahile özgü, cahile ait, cahilce*" gibi anlamları da barındırmaktadır.³ "*Cehl*" in bu manasının asıl mana olmadığını öne süren Goldziher (ö.1921) ise bu kelimenin "*ilm*"in değil, "*hilm*"in tersi olduğunu, "*sert, kaba veya pek nobran olmak*" manasına geldiğini savunmaktadır.⁴

Râgıb el-İsfehânî ise "*ceh-l*" mastarının daha anlaşılır olabilmesi için kelimenin aslının üç anlam ifade ettiğini belirtmiştir. Bu üç anlam; kelimenin asıl manası olan

² Cemaluddin Muhammed b. Mukerrem İbn Manzûr, *Lisânü'l-'Arab*, Dâr Sâdır, Beyrut 1993, XI, 129; Ebû İbrahim İshâk el-Farabi, *Dîvânu'l-edeb*, Beyrut, 2003, s. 117.

³ Ahmed b. Muhammed el-Feyûmî, *el-Misbâhu'l-Munîr*, Kahire 1325, c. I, s. 56; Mustafa Fayda, "Câhiliye", *DİA*, İstanbul 1993, VII, 17; Murat Sarıcık, *İnanç ve Zihniyet Olarak Cahiliye*, İstanbul 2004, s. 18.

⁴ Süleyman Tülücü, "Cahiliye Kelimesinin Mânâ ve Menşei", *Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, Ankara 1980, s.280.

cahillik yani malumattan mahrumluk, bir şeye olduğu ve görüldüğü gibi inanmamak, bir şeyi olması gerekenden farklı bir şekilde uygulamaktır.⁵

Ayrıca “câhiliye” kelimesi “Allah’ı, Rasul’ü ve dinin kurallarını bilmeme, neseple övünme, kibir ve zorbalık gibi durumların Araplar arasında yaygın olduğu İslam öncesi dönem” gibi anlamları ifade etmektedir.⁶ Bu kelime ile ilk olarak, İslamiyet’in ilk yıllarında Mekke’de Amr b. Hişam’ın “Ebu Cehil” olarak anılmasıyla karşımıza çıkmaktadır. Kur’an-ı Kerim’de Câhiliye terimi Mekke’de inen ayeti kerimelerde kullanılmamış olsa da Medine’de nâzil olan Ali İmran Suresinin 154. ayetinde, Maide Suresinin 50. ayetinde, Ahzab Suresinin 33. ayetinde ve Fetih Suresinin 26. Ayetinde yer almaktadır.

İslam öncesi dönem, Müslümanlar tarafından “Câhiliye dönemi” adıyla isimlendirilmiştir. Alusi (ö.1271/1854)’nin ifadesine göre İslamî dönemde ortaya çıkan bir sözcük olan Câhiliye; Arapların İslamdan önce yaşamış oldukları döneme işaret eden, özel anlamıyla Arapların İslamiyetten önce dini ve sosyal yaşam anlayışlarını, genelde ise şahıs ve toplulukların günah ve baş kaldırmalarını kapsayan terimdir. İslam öncesi Arap tarihi ve kültürü, daha çok Câhiliye kavramı ile ifade edilen bir dönem ve zihniyeti temsil etmektedir. Bu dönemin sınırları çizilmek istenirse akla gelecek olan ilk düşünce; Câhiliye döneminin İslamiyet’ten evvelki tüm dönemleri kapsayacak kadar uzun bir zaman dilimi olduğudur. Fakat bu dönemin ilk zamanlarına ait malumatlar, tahminlerden ibaret olduğu için bu döneme ait kesin bir bilgi veya kalıntı yoktur. Bundan dolayı Arap Edebiyat Tarihçileri uzun bir zaman dilimi olan bu dönemi geniş bir şekilde ele almak yerine, İslam’ın zuhurundan önceki yaklaşık 150 yıldan başlayıp İslam’ın zuhuru ile son bulan dönemi dikkate almıştır.⁷

1.2. Câhiliye Şiirinin Doğuşu ve Özellikleri

Câhiliye dönemini ele alan kaynaklar ile o döneme ait kesin bilgilere ulaşmak zordur.⁸ Arapların Câhiliye döneminde gelişmiş bir yazılı geleneğe sahip olmamaları,

⁵ Rağıb el-İsfahani, *Müfredât*, Çev. Y. Türker, İstanbul, Pınar Yayınları, 2007, s.102.

⁶ İbn Manzur, *a.g.e.*, 129; Muhammed Osman Alî, *fi Edebi ma Kable'l-İslam*, Daru'l Evza'i, Beyrut 1988, s.11.

⁷ Adem Apak, *Ana Hatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012, s.11.

⁸ Corci Zeydan, *Tarihu Adabi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, Daru'l Hilal, Kâhire tsz., I, 27.

bu devir hakkındaki kaynakların sadece efsaneler, atasözleri ve en önemlisi şiirden oluşması ve bu dönem hakkındaki bilgilerin İslam'dan sonra kaleme alınması bu duruma sebep olan önemli nedenlerden bir tanesidir.⁹ Dolayısıyla Câhiliye dönemi edebi unsurları genel anlamıyla sözlü olarak intikal etmiştir.

Şiirin ortaya çıkışına ve gelişmesine sebep olan etkenler hakkında farklı görüşler bulunmaktadır. Bu etkenlerden ilki şiirin sihirbazlarca kullanıldığı ve insanlar üzerinde etkili olmak için bir cine sahip olduğuna inanılmasıdır. Bundan dolayı dönemin şairlerine kâhin veya sihirbaz olarak bakanlar olmuştur.¹⁰ Ancak böyle bir şeyin günümüz adına inandırıcı olmadığını da ifade edenler bulunmaktadır.¹¹

Şiirin hayal ürünü olduğunu belirtenler ise insanın psikolojik yapısında hayalin düşünceden önce geldiğini, bu sebeple de şiirin nesirden de önce var olduğunu iddia etmiştir¹². Ancak genel kanaat duyguların insanın ruh yapısıyla derin bir bağı olduğu, ilmi derinlik gerektirmediği için şiirin edebi sanatların ilki olduğudur.

Yapılan araştırmalarda musikinin şiirin doğuşuna etki ettiği görüşü de ifade edilmektedir.¹³ Bu görüşte olanlar şiirin ilk olarak ilahlara ve krallara musiki aletleri eşliğinde yüksek sesle okunmasını delil göstermektedir.¹⁴ Ayrıca Câhiliye şairleri arasında Arapların "Çalgıcısı" lakabıyla tanınan Meymun b. Kays el-A'şa (ö.7/629) gibi şiiri nazmedip şarkı gibi ifade eden şairlerin var olması şiir ile musiki arasında bir bağ olduğuna işaret etmektedir.¹⁵ Edebiyatçı Şevki Dayf Câhiliye Dönemi şiirinin tam anlamıyla melodik bir şiir olduğunu söylemenin abartılı bir görüş olmadığını, o dönemdeki şiirin şarkı ve musiki eşliğinde takdim edildiğini belirtmektedir.

Şiirin Araplar arasında ne zaman söylendiğine dair kesin bir bilgi mevcut değildir ancak, buna dair bir takım iddialar bulunmaktadır. el-Esmâ'î (ö.216/831)'nin ifadesine göre, kendisinden yaklaşık olarak otuz beyitlik ilk şiir rivâyet edilen kişi Muhelhil b. Rebî'a(ö.525)'dir.¹⁶ İbn Sellam el-Cumahi (ö.231/846)'nin ifadesine göre

⁹ Deyzire Sekkal, *el-'Arab fi'l- 'Asri'l-Cahili, Daru's- Sadakati'l Arabiyye*, Beyrut 1995, s.70.

¹⁰ Ahmed Hasan ez-Zeyyat, *Tarihu'l-Edebi'l-Arabi*, Darun Nahdadi Mısr, Kâhire, s.29.

¹¹ M. Nihad Çetin, *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yayınları, İstanbul 2011, s.12; Harun Öğmü, *Kur'an Yorumunda Şiirin Yeri*, İsam, İstanbul 2010, s.29.

¹² İsmail Durmuş, "Şiir", *DİA*, İstanbul 2010, XXXIX, s.145; ez-Zeyyat, *a.g.e.* , s.28.

¹³ Durmuş, *a.g.m.* , s.146.

¹⁴ Corci Zeydan, *Tarihu Adabi'l-Luğati'l-'Arabiyye*, Daru'l Hilal, Kâhire tsz., I, 27.

¹⁵ Şevki Dayf, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabi (el-'Asru'l-Câhilî)*, Daru'l- Me'arif, Kahire 1960 , s.193.

¹⁶ Kenan Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi I (Câhiliye Dönemi)*, Fenomen Yay., Erzurum 2012, s. 69.

Araplar, eskiden meydana gelmiş olaylar ile ilgili birkaç beyitlik şiir söylemiş, Muhelhil b. Rebî'a ise Kardeşi Küleyb'in öldürülmesinden sonra şiiri ilk defa uzatarak kaside haline getirmiştir.¹⁷ el-Merzubâni (ö.384/994)'ye göre şiiri ilk olarak uzatarak kaside haline getiren Muhelhil zamanında yaşamış Bekr kabilesine mensup olan Amr b. Kamîe el-Bekrî, el-Câhız(ö.255/869)'a göre İmrü'1-Kays(ö.544) ve Muhelhil, İbn Hâleveyh(ö.370/980)'e göre ise ilk şiir söyleyen İbn Hizâm'dır.¹⁸

Araplarda şiirin başlangıcını sihirbazı ve kâhinlerin söylediği vezinsiz ve ritimli sözler olduğunu iddia edenler de vardır. Vezinsiz secili nesrin içerdiği anlama eşlik eden müzik ritmi Arapların yaşadığı ortamdaki at veya develerin hareketleri, hatta insanların adımlarının seyri gibi doğal hareketlere eşlik ederek bir bütünlük ortaya çıkardığı,¹⁹ sonraları kulağa daha hoş geldiği ve kalpte daha etkili olduğu için bu secilerin iki sebep ile bir lafzın tekrar edilmesinden ibaret olan receze dönüştüğü rivâyet edilir.²⁰ İşte bu noktada, Arap şiirinin başlangıç aşamalarında sıkça sözü edilen "hidâ" terimi karşımıza çıkmaktadır. Develeri yürütmek için söylenen şarkılar için kullanılan bu terim, nazmın ortaya çıkışında develerin etkili olduğu düşüncesini ortaya koymaktadır.²¹ Çöl yolculuklarında, yularları serbest bırakılmış develerin üzerinde söyledikleri şarkıların ahenk ve ölçüsüne göre develerin adımlarının hızlandığını veya yavaşladığını hisseden Araplar, develerin attıkları adımlardan ölçüyü yani recezi bulmuşlardır.

ez-Zebidi'nin ifadesine göre seci, Araplarda şiirin en eski sanat şeklini ihtiva etmiş olup; daha sonraları bu sanat, ezberlenmesi ve okunuşu kolay olduğu için recez kalıbına bürünmüş ve onun yerini almıştır. Zebidi'nin görüşüne göre; Arapların nesirden seciye, seciden receze, recezden kasîde, kasîdden de kasîdeye belirli bir aşama kaydederek ulaştıklarını ifade etmek mümkündür.²²

¹⁷ İbn Sellâm el-Cumahî, *Tabakâtu Fuhûli's-Su'arâ*, (thk: Mahmûd Muhammed Şâkir) Dâru'l-Medenî, Cidde tsz., I, 39; Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-cîl, Beyrut 1986, s.137.

¹⁸ Abdurrahman Afîf, *eş-Şi'ru ve Eyyâmu'l-'Arab fi'l-'Asri'l-Câhilî*, Dâru'l-Endelüs, Beyrut 1984, s. 326.

¹⁹ Hannâ el-Fâhûrî, *el-Câmi' fi Târîhi'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-cîl, Beyrut 1986, s.137.

²⁰ Carl Brockelman, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-Ma'ârif, Kâhire tsz., I, 51; Tevfik Rüştü Topuzoğlu, "Recez", *DİA*, İstanbul 2007, XXXIV, s.509.

²¹ Clement Huart, *A History of Arabic Literature*, D. Appleton and Company, New York 1903, s. 5.

²² Demirayak, a.g.e., s.113; Faruk Çiftçi, "Urcuzeler ve İbn 'Abdirabbih'in Tarihi Urcuzesi", *KSÜİFD*, sy:XVI (2010), s.3.

Câhiliye döneminin ve bu döneme ait şiir geleneğinin sürdüğü hicri 1. yüzyılın ilk yarılarında, “recez” ve “kasîde” olarak isimlendirilen iki tür nazım şekli bulunmaktaydı.²³ “Recez” kelimesi anlam olarak develerin sağ tarafında ortaya çıkan ve kalkarken bacaklarının titremesine neden olan bir hastalık adı olarak ifade edilmiştir.²⁴ Sıkça İllete ve zihaf kurallarına uğraması sebebiyle, maruz kaldığı sarsıntılar ve farklılıklar nedeniyle söyle isimlendirilmiştir.²⁵ Recez, “meştûr” ve “menhûk” olmak üzere ikiye ayrılmıştır.²⁶ Bu iki türden “meştûr recez” devenin yavaş yürümesinden, “menhûk recez” ise devenin hızlı yürümesinden esinlenerek elde edilmiştir.

Câhiliye şiirinin ilk döneminde daha çok halk şiiri tarzında veya vezinli olmasından dolayı receze pek rağbet edilmemiş ve bu durum, İslami devirde de bir süre böyle devam etmiştir.²⁷ Şairlerin değil de, sıradan insanların sözü olmasından dolayı Recezi şiir olarak ifade etmek istemeyenler de vardır.²⁸ Zira bu görüşe göre, recezde şiir kurallarına uyum açısından bir zayıflık vardır ve bu zayıflık onu şiirden ayırmaktadır.

Asıl olarak recezin günlük hayatta kullanım alanı, bedevilerin çevreleri ile olan münasebetleri esnasında meydana gelen bir takım duyguları ifade etmektedir. Vezin olarak ise, bedevi hayatını, cenk meydanlarında düşmana meydan okumayı, gündüz ve gece seferleri gibi saraylara veya şehir hayatına pek uygun olmayan durumları ifade eden, dizelerde kullanılan hareketli bir vezindir.²⁹ Bundan dolayı recez kabile önderlerine ve halifelere hitap etme konusunda kaside gibi tutulmamış, pek çok râciz recezlerini halifelere ulaştırma fırsatı bulamamıştır.

“Recez”, Câhiliye şiirlerinin en eski şekli olarak kabul görmesine rağmen bu dönemde çok az recez korunabilmiştir.³⁰ Günlük hayatın idamesindeki çalışmalar esnasında gelişigüzel meydana gelen mırıldanmalar, deve binicilerinin türküleri (hidâlar), savaş meydanlarındaki atışma, sataşma ve meydan okumalar, kadınların

²³ Topuzoğlu, *a.g.m.*, s.509.

²⁴ İbn Manzûr, *a.g.e.*, IV, s. 350.

²⁵ Çetin, *a.g.e.*, s.55.

²⁶ Corci Zeydân, *a.g.e.*, I, 56; Topuzoğlu, *a.g.m.*, s.509.

²⁷ Çetin, *a.g.e.*, s.65.

²⁸ el-Bâkîllânî, *İ'câzu'l-Kur'ân*, (Tah: Ahmed Sakr), Kâhire 1963, s.55.

²⁹ Celâluddîn el-Hanefî, *el-'Arûz: Tehzîbuhu ve İ'âdetu Tedvînihi*, Bağdâd 1978, s.657.

³⁰ Dayf, *a.g.e.*, s.186.

savaşçıları teşvik ve cesaretlendirme amaçlı dile getirdikleri şiirler, bebeklere okunan ninniler ve çocuk şarkıları hep irticâî bir şekilde recez tarzında ifade edilmiş kısa şiirlerdir.³¹ Recezin içinde barındırdığı konular arasında hamaset, nesib, medih, hiciv, mersiye ve zühd gibi kasîdeye ait konular da yer almaktadır.

Kasîde, sözlükte; “ *bir şeye doğru yönelmek, ona kastetmek, azmetmek*” gibi manaları içinde barındırmaktadır.³² Bu kelime (*k-s-d*) kökünden türemiş olup, “*belli bir gayeye uygun söylenmiş, üzerinde düşünülmüş ve gözden geçirilmiş şiir*”³³ anlamına gelmektedir.

Kasîde asıl itibariyle “*kasid*” ve “*kasîde*” olarak iki kısma ayrılır.³⁴ Bunlardan kasid, Kasîdeye göre daha kısa manzumeleri ifade eder. Bu yönü ile kasid iki mısralık ve sondaki mısraları birbiriyle kafiyeli beyitlerden oluşur.

Câhiliye Arapları arasında önemli bir yere sahip olan kasîde iki tür dikkat çeker. Bunlardan ilki, uzun içerikli muallaka şiirleriyle zirveye ulaşan ve pek çok konuyu ihtiva eden şiirlerdir. Diğeri ise; tamamen hissedildiği gibi yazılan, câhiliye yaşantısını hissettiren tek konu üzere bina edilmiş kısa kasîdelerdir.

Kasîde tarz olarak Arap şiirinde üç aşamadan meydana gelmiştir. İlki en önemli bölüm sayılan ve “*nesîb*” veya “*teşbib*” olarak adlandırılan, dost ve sevgili ile geçen vakitten geriye kalan anıları hatırlatan yerler ve bunların kalıntıları üzerinde hasretin heyecanla dile getirildiği giriş bölümüdür. İkinci aşamada şair; çölde geçen zorlu ve uzun yolculuğu, bu yolculukta karşılaştığı zorlukları, binek olarak kullandığı devesini, devesiyle çölde karşılaştığı hayvanları, yolculuğunda çölde karşılaştığı aşırı sıcakları, suya ihtiyaç durumunu, yıldırım ve sağanak yağışlar gibi konuları ifade eder. Kasîdeye şiir değeri veren asıl kısımlar nesîb ve tasvir kısımları olarak sayılmakla birlikte şair, kasidenin üçüncü ve bitiş aşamasında kasîdeye esas kimliğini veren medh, hicv, hamâset, mersiye benzeri konuları ele alır.³⁵

³¹ İbn Reşîk el-Keyrevani, *el-'Umde fî Mehâsini's-Şi'ri ve Âdâbihi*, (thk: Muhammed Muhyiddîn Abdulhamid), Dâru'l-Cîl, Kâhire 1981, I, 90; Topuzoğlu, *a.g.m.*, s.509; Çiftçi, *a.g.e.*, s.4.

³² İbn Manzûr, *a.g.e.*, III, 353.

³³ Hüseyin Elmalı, “Kasîde”, *DİA*, İstanbul 2001, XXIV, s.562.

³⁴ Elmalı, *a.g.m.*, XXIV, s.562.

³⁵ Brockelman, *a.g.e.*, I, 60; Çetin, *a.g.e.*, s.61; el-Fâhûrî, *a.g.e.*, s.138.

1.3. Câhiliye Şiirinin Konuları

Tarihsel araştırmalarda elde edilen verilere bakıldığında câhiliye dönemi şiirinin temelini insani his ve duygular teşkil etmektedir. Bundan dolayı söylendiği dönem ve yere bağlı olarak şiirde bazı tarz ve söyleyiş biçimleri meydana gelmiş, bir süre sonra bu tarzlar kişiselleşmiştir.³⁶

Cahiliye döneminde bir şiir söylenirken belli bir hedef gözetilerek amacına ulaştırılmaya çalışılmıştır. Söz konusu amaçlar bir araya gelerek şiir konularını oluşturmaktadır. Cahiliye dönemi Arap şiirinde, şiir konuları oldukça fazladır. Bazı şiirlerde şair kendisini veya kabilesini övmeyi konu edinirken, bazıları da uğradığı haksızlıkları şiirinde edebi yolla anlatmıştır. Câhiliye şiirlerinde birbirinden farklı konular vardır. Bu konulardan en öne çıkanlarını kısa bir şekilde anlatmaya çalışacağız.

1.3.1. Medh

Sözlük anlamı olarak medh; “ *bir şeyi veya birini övmek, birinin meziyetlerini dile getirmek*” anlamlarına gelir.³⁷ (Mdh) mastarının sonuna nisbet takısı eklenerek türetilmiş olan medhiyye ise, dilimizde övünç şiiri anlamında ifade edilen edebi bir terimdir. Önceleri Kasîdeye benzer şekilde yazıldığı için Kasîde-i methiye olarak isimlendirilmiş, sonradan sadece medhiyye şekli ile ifade edilmeye başlanmıştır. Câhiliye dönemi Arap edebiyatı bağlamında ise medhiyye genel olarak medh, medih, mediha, ümduha ve midha³⁸ kelimeleri kullanılmıştır.

İnsanoğlunun fitratında her zaman övülme ve beğenilme isteği bulunduğundan övgü şiirlerinin tarihi, insanoğlunun yaratılış tarihi kadar eskidir. Arap şiirinde gazel, hamaset, mersiye ve fahr gibi şiir türlerinin esasında da medh olduğu için bu tür, işleniş açısından Câhiliye dönemi şiir konuların başında yer almaktadır.³⁹

Arap şiirinin ilk döneminde medhin sıkça kullanıldığını kanıtlayan pek örnek bulunmamaktadır ancak yapılmış iyiliklere karşı, teşekkür ifadesi olarak söylenmiş

³⁶ Elmalı, *a.g.m.*, XXIV, s.562.

³⁷ Dayf, *a.g.e.*, s. 195

³⁸ Mustafa Annânî, el’İskenderî, *el-Vasît fi’l-Edebi’l-Arab ve’t- Târih*, 1925 s. 39;

³⁹ İsmail Durmuş, “Methiye”, *DİA*, TDV Yay, XXIX, Ankara, 2004, s. 406.

olan ve medhiye özelliği taşıyan bazı parçalar hariç bu döneme ait olduğu söylenebilecek bir örnek bilinmemektedir. Câhiliye dönemindeki medh şiirlerinde, kişilerden ziyade kabileler övülmüştür. Yalnız 6. Yüzyıldan itibaren medhin yapısında değişiklikler oluşmuş kişiler de methedilmeye başlanmıştır.⁴⁰

1.3.2. Hiciv

Hiciv sözlükte “*bir kelimeyi harflerini sayarak ve heceleyerek okumak, bir kişinin veya toplumun ayıp ve kusurlarını sayıp dökmek, yermek*” gibi anlamlara gelir.⁴¹ Medhin karşıtı olarak kullanılan hiciv, bir şahıs, kurum veya kabilenin alaya alınarak yerildiği metinlerin bir araya gelerek şekillendirdiği edebi bir türdür.⁴²

Hicvin cahiliye dönemi Arap şiirinde kullanılması bayağı eskiye dayanmaktadır. Kabilelerin dinini esas alan lanet etme ve beddua şekilleri, büyücülerin sihir niteliğindeki secilerine, bu şekiller de irticali recezlere dönüşmüş, belli bir zaman geçtikten sonra bu recezler değişerek yepyeni bir edebi tür olarak meydana gelmiştir.⁴³

Câhiliye döneminde bir şair, birini hicvetmek isterse kâhinlerin kullandığı özel kıyafetleri giyer, saçını tıraş edip güzel koku sürer ve özel ayakkabı giyerdi. Bu da bize hicivle ilahlara yapılan dualarla ve kâhin secilerinin yakın ilgisi olduğunu ifade etmektedir.⁴⁴

1.3.3. Mersiye

Arapça’da masdar olarak ifade edilen mersiye sözlükte, “*ölenin iyiliklerini anıp ağlamak, onun hakkında ağıt söylemek*” anlamında olup buna yakın maksatla söylenen sözler anlamında isim olarak da söylenmektedir.⁴⁵ Mersiye tarihi konusunda yapılan araştırmalar, insanın yaratılış itibarıyla ilk söylediği şiirin mersiye olduğunu

⁴⁰ Saide Ali Abdulvahit, *Binyetu'l-Kasidetu'l-Cahiliye*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Ümmü Deman Üniversitesi, Sudan, 2007, s. 92-93.

⁴¹ İbn Manzûr, *a.g.e.*, s.353.

⁴² M. Orhan Okay, “Hiciv”, *DİA*, TDV Yay, XVII, İstanbul, 1998, s. 447.

⁴³ el-Kayrevâni, *a.g.e.*, I, s. 194.

⁴⁴ Dayf, *a.g.e.*, s. 197; Durmuş, *a.g.m.*, s. 447.

⁴⁵ Goldziher, *Klasik Arap Literatürü*, s. 18; Muhammed b. Abdirabbih, *el-Ikdü'l-ferîd*, Dâru'l-Kütübi'l-İlmiyye, Beyrut 1983, s.201; İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIV, s.309

hatta Kabil'in, Habil'i öldürmesi üzerine Hz. Adem tarafından söylendiği belirtilir.⁴⁶ Daha sonraki dönemlerde mersiye Câhiliye dönemi Arap Edebiyatında bu devirdeki cenaze törenlerinde kadınlar tarafından alçak sesle söylenen secili ve uyumlu sözler olarak karşımıza çıkar. Bu sözlerin daha sonra düzenli ve şekilli biçimlerle ifade edilmesiyle günümüzde kullanılan mersiyeler meydana gelmiştir.

Arap Toplumunda kadınlar bir kişi öldüğü zaman ağıt yakarken zaman saçlarını keser, yüzlerine vurur ve elbiselerini parçalardı.⁴⁷ Klasik mersiye üç ana kısımdan meydana gelmektedir:

1) Dünyadan göçen kişi için hissedilen keder ve üzüntünün söylendiği *nedb* veya *nevh* olarak ifade edilen ağlama bölümü.

2) Yiğitlerin övüldüğü *Te'bin* bölümü.

3) Ölümün ızdırabına katlanmanın anlatıldığı ve tavsiye edildiği sabır bölümü.⁴⁸

1.3.4. Gazel

Kadınlarla güzel sözlerle konuşup arkadaşlık yapmak anlamını kapsayan gazel, edebi bir sözcük olarak, özellikle kadın, güzellik ve içkiden bahseden ufak şiirler için kullanılmaktadır. Asıl itibariyle gazel diye müstakil bir tür Arap şiirinde mevcut değildir fakat sevgi ve kadınları anlatan kaside tarzında yazılmış şiirler vardır. Gazel Emeviler döneminde müstakil bir tür olarak ifade edilmeye başlanmıştır. Cahiliye döneminde bu tür şiirler Kasîdenin başında yer aldığına buna nesib denilir.⁴⁹

Arap şiirinin Nesib kısmında şair dünyadan göçüp giden sevdiğinin terk ettiği bölgenin üzerinde durur, sevgilisinden kalan kalıntıları izleyerek eski anı ve yaşanmışlıkları dile getirerek geçip giden kervanları ve diğer doğa unsurlarını tavsif eder, üzümlere gözyaşları döker ve sevdiğine olan hasretini dile getirirdi.⁵⁰

⁴⁶ Dayf, *a.g.e.*, s. 195.

⁴⁷ M. Faruk Toprak, "Mersiye", *DİA*, TDV Yay, XXIX, Ankara 2004, s. 215.

⁴⁸ Demirayak, *a.g.e.*, s. 138.

⁴⁹ el-Kayrevâni, *a.g.e.*, I, s. 194; Çetin, *a.g.e.*, s. 89;

⁵⁰ Demirayak, *a.g.e.*, s. 142-143

1.3.5. Vaf (Tasvir)

Arapça'da s-v-r mastarından meydana gelen ve herhangi bir şeyi şekillendirmek, resmetmeye çalışmak, bir şeyi en ince detayına kadar ifade etmek manasındaki tasvir sözlükte, “*bir şeyi kesmek bir şeyi bir yana doğru eğmek, bir şeye yönelmek*” demektir.⁵¹ Vaf, varlıkların hissedilen ve görülen şekillerini, içinde barındırdığı tüm özelliklerini tasvir etmek ya da herhangi bir şeyin, karşı karşıya kaldığı durumun söylenmesidir.⁵²

Tasvir diye isimlendirilen vaf, Arap şiirinde sıkça kullanılan türlerden bir tanesidir.⁵³ Arap şiirinde vaf birçok konu ve temanın içeriğinde var olsa da kasîdenin ilk kısmını oluşturan nesib (teşbib) bölümünden sonra kendine yer bulur. Övgüsü yapılan şahsı bulabilmek için kat edilen çöldeki yolculuğunun resim gibi tasvir edilmesi, binekle yapılan seyahat sırasında karşılaşılan bütün olayların yetenekli bir ressamın betimlemesi gibi detaylı bir gözlemlerle söylenmesi, Arap toplumunda şairler arasında önemli bir görenektir.

Tasvirde teşbihe çokça yer verilmiş olduğundan, eski şairler bindikleri develerinin güçlerini ifade etmek için onları zirvesine çıkmanın güç olduğu dağlara, büyük köşklere ve köprülere; uzun ayaklarını büyük köşkün sütunlarına ve güçlü ağaçların gövdelerine, ayaklarının düzgünlüğünü sert kaya ve taşlara, ayaklarının altını ise demir döven çekiçlere benzetirler ve buna göre betimleme yaparlardı.⁵⁴

1.3.6. Fahr

Terim anlamı olarak şairlerin kabileleri, karakterleri, soyu, nesebi, inancı, dini ve mezhepleri; edebiyat ile siyasetteki kuvvetleriyle şiirlerinde mevcut olan maharet, kabiliyet ve erdemlerinden, bazen de sahip oldukları mallardan övünerek söz ettikleri türü ifade eden fahr sözlükte, “*övmek veya övünmek*” anlamına gelir.⁵⁵

Arap edebiyatında Fahr, genel olarak Kasîdenin bir bölümü olarak medhten sonraki kısımda gelirken, şiirin farklı kısımları arasında beyitler şeklinde ifade

⁵¹ İbn Manzûr, *a.g.e.*, s.356.

⁵² Hüseyin Elmalı, “Tasvir”, *DİA*, TDV Yay, XXXX, İstanbul 2011, s. 135.

⁵³ el-Kayrevânî, *a.g.e.*, I, s. 194.

⁵⁴ Abdulvahit, *a.g.e.*, s. 58.

⁵⁵ İbn Manzûr, *a.g.e.*, V, s.48; Abdulvahit, *a.g.e.*, s. 72-73; İsmail Durmuş, “Fahr”, *DİA* TDV Yay, İstanbul, 2000, XXII, s. 79; Halime Öznurhan, “Arap Şiirinde Fahr Teması”, *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sy. XXII, 2006, s. 149.

edildiği, kimi zaman da bağımsız olarak nazmedildiği bilinmektedir. Genel olarak bakıldığında zaman fahr ile medh arasında içerik olarak pek değişiklik olmadığından fahrda iyi olan her şey medihte de iyi, kötü olan her şey medihte de kötü görülmüştür.⁵⁶ Bundan dolayı, şair birini methederken de kendisi methedilirken de fitratında olan ve kendisinde mevcut nitelik ve erdemlerin ifade edilmesi beklenir. Yaratılış itibariyle insanoğlunun diğer yaratılanlara zekâ, namus, adalet ve yiğitlik gibi dört temel güç sebebiyle üstün görülmüştür. Zira Câhiliye döneminde insanlar arasında bu nitelikler ve beraberindeki diğer tabii özelliklerle övme ve övünme hoş görülmüş; bu vasıflar haricinde yapılan medh ise olumsuz görülmüştür.⁵⁷

1.3.7. Diğer Konular

Câhiliye dönemi Arap şiirinde ele alınan ve yukarıda belirtilen konular haricinde başka konular da ele alınmaktadır. Şairin memduhtan özür ve şefkat dilediği, merhameti ümit edilen kişinin hasletlerinden bahsedip onu öven İ'tizar tarzı şiirler olduğu gibi, daha çok kınama ve serzenişe dayalı İ'tab konulu hicve dayalı şiirler de mevcuttur.⁵⁸

Câhiliye dönemi Arap şiirlerinde din, çok az zikredilmiş ve kapalı anlam ifade eden kelimelerle küçük bir yer almıştır. Din ve dini terimlerin yerini, kusursuz insan vasfının özelliklerini anlatan âdâba ait kısımlarla, ölüme karşı yaratılanların acizliğini anlatan ve yaşam tecrübelerini akla getiren nasihat ve vecizli sözler yer alır.

Câhiliye şiirinde korkaklığın karşıtı olan şecaat konulu şiirlerin yanı sıra lehv olarak adlandırılan, eğlenceli latif sözler de söylenirdi. Bu tarz şiirler genellikle içki ve kadın konularıyla beraber zikredilirdi.⁵⁹

⁵⁶ Çetin, *a.g.e.*, s. 87-88.

⁵⁷ Dayf, *a.g.e.*, s. 212-214; Demirayak, *a.g.e.*, s. 151-152.

⁵⁸ Muhammed Abdülmün el-Hafâcî, *el-Hayatu-l Edebiyye fi-l Asri-l Cahili*, Beyrut 1992, s. 327-328; Demirayak, *a.g.e.*, s. 155,156; Çetin, *a.g.e.*, s. 88.

⁵⁹ Çetin, *a.g.e.*, s. 91.

BİRİNCİ BÖLÜM

MUALLAKA ŞAİRLERİ VE TARAFE B. ABD'İN HAYATI

İslam öncesi Arap yarımadasında farklı zaman ve mekânlarda ticaret kervanlarının uğradığı ve hem ticaret hem de çeşitli etkinliklerin yapıldığı panayırlar olurdu. Muallaka olarak isimlendirilen bu şiirler, düzenlenen bu panayırlarda, çeşitli bölgelerden gelen şairlerin yazdığı şiirlerden bir komisyon tarafından eleştiri süzgecinden geçirilerek en iyileri seçilmesi ve Kâbe duvarına asılmasıyla meydana gelmiştir. Muallakalar olarak adlandırılan bu şiirlerin sahiplerinden biri de Tarafe b. Abd'dir. Bununla birlikte konumuzla irtibatlı olduğu için muallaka kelimesinin anlamı, muallaka şairleri, muallakaların genel özellikleri ve tercüme ve şerhleri üzerinde durularak Tarafe b. Abd'in hayatı ve şairliğini ele alacağız.

1. MUALLAKAT KAVRAMININ TANIMI

Sözlükte “bir şeyi diğeriyle bağlamak veya bağlantılandırmak, bir şeyi ilgi neticesinde beğenmek ve sevmek” anlamındaki (ع ل ق) masdarından türemiş “muallaka” kelimesinin çoğuludur.⁶⁰ Terim olarak “muallakalar”, câhiliye döneminde ün kazanmış şairlerin yazmış olduğu ve ait üstün kasidelerden oluşan şiirlerdir. Genel bir tanımla muallaka teriminin, İslamiyet'ten önce hayat süren câhiliye şairlerinin yazdığı en iyi şiirleri ifade eden ve o dönemde yıllık olarak düzenlenerek geleneksel faaliyet haline gelmiş halka açık panayır ve fuarlarda belli bir komisyon tarafından yapılan şiir yarışmalarında jüri önünde okunan ve sonucunda yarışmayı kazanan şiirlere delâlet ettiği söylenebilir. Bu sebeplerden dolayı da kaynaklarda “muallaka” terimi ilk olarak, 10. yüzyılın ilk yarısında Ebu Zeyd el-Kureşî'nin kaleme aldığı “*Cemheratu Eş'âri'l- Arab*” adlı eserinde görülmektedir.⁶¹ Kimileri bu şiirlerin Kâbe duvarlarına asılması nedeniyle bu adı aldığını öne sürerken, kimileri de bu ismin ilk olarak Ebu Ömer İbn Abdirabbih'in “*el- İkdu'l- Ferîd*” eserinde görüldüğünü belirtmektedirler. Bu ismin ilk olarak bu eserde geçtiği görüşünü benimseyenler, ismin önceki dönemlerde bilinmediğini ve İslâmî dönemde “muallak” kelimesine açıklama getirebilmek adına Kâbe duvarına asıldığı fikrinin

⁶⁰ İbn Manzûr, *a.g.e.*, X, 261.

⁶¹ Tülücü, *a.g.m.*, s. 310.

uydurulduğunu iddia etmişlerdir.⁶² Ayrıca bu şiirlere “*yedi uzun kasîde*” anlamında “*es-seb‘u’t-tivâl*”, “*dizili inciler*” anlamında “*sümût*”, “*inci dizileri*” anlamında “*müsemmetât*”, “*yaldızlı şiirler*” anlamında “*müzehhebât*”, “*yedi kasîde*” anlamında “*seb‘iyyât*” ve sonraki dönem kitaplarda da “*asırlardan devredilen eski şiirler*” manasına karşılık olarak “*mukalledât*” gibi isimler verilmektedir.⁶³

Câhiliye şiiri ve döneme ait bilgi ve belgeleri araştıran Nöldeke(ö.1930), Nicholson(ö.1945) ve Lyall(ö.1936) gibi bazı oryantalistler “*muallaka*” isminin “*değerli şey*” anlamına gelen (علق) “*ılk*” kökünden türediği görüşünü benimsemişlerdir.⁶⁴ İşte bu görüşe göre, dönemin en ünlü şairlerinin seçkin şiirlerinden oluşan bu koleksiyona “*muallakât*” denilme sebebinin Kâbe duvarına asılması değil, câhiliye döneminde yaşamış büyük küçük herkesin bu şiirleri beğenip önemsemesinden dolayı zihinlerinde ve akıllarında takılıp kaldığı için bu şekilde adlandırıldığı rivâyetler arasındadır.⁶⁵

Şevki Dayf, “*muallaka*” olarak isimlendirilen bu metinlerin Kâbe duvarına asılmasının gerçek değil bir efsane olduğu fikrindedir.⁶⁶ Bir görüşe göre bu şiirler daha sonra İslâmi dönemde Hammadu’r-Raviye(ö.776) tarafından toplanarak bir araya getirilmiştir.⁶⁷ Edebiyat tarihçilerinden Ebû Cafer Ahmedu’n-Nahhâs(ö.950) bu şiirleri Hammad’ın bir araya getirdiğini kabul etmekle birlikte şiirlerin Kâbe’nin duvarlarına asıldığı yönünde aktarılan bilgilerin kesinliğinin olmadığını belirtir. İleriki dönemlerde görüş bildiren edebiyat tarihçileri de bu rivâyetlere itiraz etmişler ancak itirazlarını güçlendirecek pek delil bulamamışlardır. Bu rivâyetlere yapılan itirazlar genel olarak Arapların câhiliye döneminde şiirlerini yazıyla kayıt altına alacak kadar yazıyı kullanmadıklarına ve Kâbe’nin saygınlığından dolayı bu tip yazılı şiirlerin Kâbe duvarlarına asılmasını hoş görmediklerine dayanmaktadır. Bu rivâyetler üzerindeki tartışmaları sonlandıracak veya bunları tamamen kaldırarak delillere sahip olunmadığından, bunlar sadece aktarılmakla yetinilmektedir. İslam öncesi dönemin

⁶² Demirayak, *a.g.e.*, s. 178.

⁶³ ez-Zevzenî, *a.g.e.*, s. 20; Tülücü, *a.g.m.*, 310; Demirayak, *a.g.e.*, s. 178.

⁶⁴ el-Fâhûrî, *a.g.e.*, s. 151; Tülücü, “Muallakat ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I”, *AÜİBFD*, Erzurum 2005, sy: XXIII, s. 3; Demirayak, *a.g.e.*, s. 178.

⁶⁵ Ebu Ahmed ez-Zevzenî, *Şerhu’l-Mu‘allakâti’l-‘Aşr*, Daru Mektebeti’l-Maarifi Naşirun, Beyrut, 2004, s. 19.

⁶⁶ Dayf, *a.g.e.*, s. 140.

⁶⁷ Brockelman, *a.g.e.*, I, 67; Demirayak, *a.g.e.*, s. 177.

şairlerinin doğruluğu üzerine yapılan münakaşalar, muallaka şiirleri için de geçerliliğini korumaktadır.⁶⁸

2. MUALLAKA ŞAİRLERİ

Muallaka sahibi şairlerin sayısı hakkında çeşitli görüşler vardır. İbn Abdirabbih eserinde muallaka şairleri olarak; İmruu'l-Kays, Tarafe b. Abd, Hâris b. Hillize, Amr b. Kulsûm, Antere b. Şeddâd, Zuheyr b. Ebi Sulmâ ve Lebîd b. Rebîa'yı zikretmektedir. Ebu Ubeyde Ma'mer b. Müsennâ, muallaka şairlerine Antere b. Şeddâd ve Hâris b. Hillize yerine Nâbiğa ez-Zübyâni ile A'sâ Meymûn b. Kays'ı dâhil etmiştir. Ebu Zeyd el-Kureşî, İbn Abdirabbih'in yedi şairden oluşturmuş olduğu listeden Hâris b. Hillize'yi çıkarıp yerine Nâbiğa ez-Zübyânî ile A'sâ Meymûn b. Kays'ı ekleyerek şairlerin sayısını sekiz olarak kabul eder.⁶⁹ İbn Kuteybe bunlara Ubeyd b. el-Ebras'ı da eklemektedir. Ebû Ca'fer Ahmed en-Nahhâs ise muallaka şairlerinin sayısını dokuz olarak zikredip, el-Hatîbu't-Tebrîzî ve Ahmed Emîn eş-Şenkîti'ye göre ise bu sayı ondur. İbn Haldûn bu şairlere 'Alkame b. Abede el-Fahl'i ekler.⁷⁰ Genel olarak muallaka şairleri olarak isimlendirilen şairleri şunlardır:

2.1. İmruülkays

Kinde bölgesinin hükümdarı olan Haris b. Hucr'un oğlu olan İmruülkays 520 yılında Necid'de dünyaya gelmiştir. Şair olan dayısı Mühelhil'in teşvikleriyle şiirde mahir olmaya başlayan Kays, babasının en küçük oğludur.⁷¹ Doğduğu bölgede Arap kabilelerinden soyu yüce kişilerinin ve hükümdar çocuklarının şiirle hemhal olması, halk tarafından alaya alınmakta ve yerilmekteydi.⁷²

Henüz gençlik yıllarında şiir yazmaya başlayan İmruülkays'ı, babası bu işin kendilerine yakışmayacağını belirterek engellemeye çalışır ve yanından uzaklaştırır. Şiir konusunda çevresinde ünü olan dayısı Mühelhil onu korumasına alır ve şiirde mahir olmasına yardımcı olur. Yeni bir ortama alışan Kays, burada yeni dostluklar

⁶⁸ ez-Zevzenî, *a.g.e.*, s. 19-20.

⁶⁹ Ebû Zeyd el-Kureşî, *Cemheretü eş 'âri'l-'Arab*, Bulak 1890, s.9

⁷⁰ İbn Haldûn, *Mukaddime*, Dârul-Fikri'l-'Arabî, Beyrut 1997, s. 453; Tülücü, "Muallakat ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I", s. 4.

⁷¹ el-Cumahî, *Tabakâtu 'ş-Şu'arai'l-Câhiliyyîn ve 'İslamiyyîn*, s. 25.

⁷² Ahmet Savran, "İmru'ü-l Kays b. Hucr", *DİA*, 22, İstanbul, s. 237-238

edinip seyahatlere, toplantılara ve şiir meclislerindeki söyleşilere katılır ve bu tür toplantıları bizzat kendisi organize ederdi. Ava çıkmak, kabile meclislerine katılmak, sesi güzel olan cariyelerin şiirlerine kulak vermek, zevk ve sefayla gün geçirmek, hayatın tadını çıkarmaktan başka işi ve düşüncesi olmayan İmruülkays'ın şiirdeki kabiliyetini, şairlik maharetini bu toplantılarda elde ettiği ifade edilir.

Kinde bölgesinin hükümdarı olan babası Haris b. Hucr'un öldürülmesinden sonra hükümdarlık koltuğuna oturduğu ve düşmanlara karşı güçlü olmak için çabaladığı görülür. Babası Haris'in ölümünü haber alınca yüzden fazla kişiyi öldüreceğine, yine yüzden fazla kişiyi de zindana atacağına and içen İmruülkays ancak bu şekilde kılıcı elinden bırakacağını söyler ve bu andını yerine getirerek yüz kişiyi öldürür, yüz kişiyi de zindana attırır. Ancak ona karşı olanlar tekrar birleşir ve savaş yapılır. Yapılan savaşta İmruülkays'ın ordusu yenik duruma düşünce kendisinin Bizans İmparatoru Justinianus'dan yardım istemek için İstanbul'a vararak ondan yardım istediği ifade edilir. Ancak Kays'ın peşinden Bizans'a kadar takip eden hasımı Tamah, Justinianus'a İmruülkays'ın sapık ve çapkın bir şair olduğunu, onun küçük kızını bile şiirleriyle etkileyip kendisine âşık ettiğini söyler. Tamah'ın sözlerine inanan İmparator, ona zehirli bir elbise hediye eder. Bu elbisesi giyip yola çıkan İmruülkays, dönüş yolundayken Ankara yakınlarında vefat eder.⁷³

Basralı âlimler İmruülkays'ı eski tarzda Kasideye ilk şeklini kazandıran, Kasideyi güzel sözlerle uzatan, sevgilisinden ayrıldığı mekâna uğrayarak geçmişini hatırlayıp gözyaşı dökerek sevgisini ifade eden ilk cahiliye şairi olarak ifade edilmesinden dolayı şanı daha da artmıştır. Şair, şiirlerinde o kadar belirgin konuşur ki sevdiği kadınların isimlerini bile söylemekten, onlarla bir araya geldiği yeri ifade etmekten geri durmaz. Etkili bir ozan olmasının sebeplerinden biri de budur. İmruülkays'ın Câhiliye toplumunda takdir edilip şairlerin lideri olduğunun söylenmesi, İslami Dönemde Hz. Ali'nin bile onun kasidelerini tasvip edip övmesi ve okuması, şairin ününü daha da arttırmıştır.⁷⁴

⁷³ Ahmed Emin eş-Şinkitî, *Şerhu'l-Mu'allakati'l-'aşr ve ahbâru ka'iliha*, Beyrut 1985, s. 20-21.

⁷⁴ Şerafettin Yaltkaya, *Yedi Askı*, Büyüyen Ay Yay., İstanbul 2018, S.27-33.

2.2. Tarafe b. Abd

Muallaka şairleri arasında şairlerin en genci, en kuvvetlisi, şöhreti Araplar arasında en yaygını, genç yaşta öldürülmüş olsa bile şiirleri uzunca bir süre dillerde kalanıdır. Kaynaklara göre 539 yılında doğmuş 564 yılında henüz yirmi beş yaşındayken öldürülmüştür.⁷⁵ Ömrü kısa olmasına rağmen Tarafe şiirindeki güçlü fesahat ve belağatı, ifadelerindeki özellikler onu cahiliye şairlerinin en büyük ve ünlüleri arasında zikredilmesine yetmiştir.

Hayatını geniş bir şekilde ileriki sayfalarda ele alacağımız Tarafe b. Abd, çocuk denecek yaştaiken dönemin usta şairlerinden sayılan Müseyyeb b. Ales'i bir kasidesinde dişi deve sıfatı yerine erkek deve sıfatı kullanmasından dolayı eleştirmiş, daha sonra atasözü haline gelen, "*Erkek deve dişi deveye dönüşmüş*" sözünü söylemiştir. Müseyyeb, henüz çocuk olan Tarafe'nin eleştirisi karşısında, "*Bir gün dili yüzünden öldürülür*" demiştir.⁷⁶

2.3. Haris b. Hillize

Irak'da hüküm süren Yeşkur kabilesine mensuptur. Doğum yılı bilinmemekle birlikte, bazı rivayetlerde 570, bazılarında 580 yılında öldüğü belirtilir. Haris b. Hillize'nin ömrünün bayağı uzun söylenir.⁷⁷ Hatta muallaka şiirlerini söylerken 135 yaşında olduğu ifade edilmiştir. İbn Sellam'ın bir sözüne göre Haris, Câhiliye şairleri arasında 6. tabakada yer alır.⁷⁸ Yazmış olduğu şiirlerinden günümüze ulaşan sadece muallakası ve bazı beyitler olmuştur.

Hayatı boyunca birçok savaşa katılmış, bazen kendisini derinden üzen olaylarla karşılaşmıştır. Muallaka şiirinde bu olayların acısı açıkça görülür. Zira duygusal ve kuvvetli bir ifade şekli vardır. Şair şiirlerinde ilk olarak sevgiyi, kabile meclisini, ardından devesini, daha sonra da kabilesinin yiğitliklerini ve erdemlerini konu edinir. Şiirlerinde sevgilisinden bahseden veya şarap meclisinde geçen zamanı içeren dizelerinin anlatımı heyecanlı ve duyguludur. Kahramanlığı, cömertliği ve fedakârlığı

⁷⁵ el-Merzubânî, *Mu'camu's-Şu'arâ*, s. 21.

⁷⁶ Mütercim Âsım Efendi, *el-Ukyanûsu'l-basît*, Bulak, 1250, I, s.935.

⁷⁷ es-Seyyid Ahmed el-Haşimî, *Cevâhiru'l-Edeb Fî Edebiyyâti ve İnşai Lugati'l-'Arab*, Daru'l-Fikir, Beyrut, 2007. s. 266., İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ*, s.197. Yaltkaya, *a.g.e.*, s. 208.

⁷⁸ Nasuhi Ünal Karaaslan, "Haris b. Hilliza", *DİA*, İstanbul 1997, C.18, s.196-197.

ifade eden dizelerde söyleyişin kuvvetliliği ve üstünlüğü anlaşılır. Hatta bazı yerlerde devesini tıpkı kadını över gibi övmektedir. Şiirlerinde derin düşüncelere, hayali söylemlere pek yönelmez, elle tutulur gerçekleri başarıyla şiirleştirmeye çalışır.⁷⁹

2.4. Amr b. Külsûm

Irak'da hüküm süren Tağlib kabilesine bağlı olan Cuşem kolundan olan Ebu'l-Esved (Ebu Abbad) Amr b. Külsûm b. Mâlik⁸⁰, ünlü şair Mühelhil b. Rebia(ö.525)'nın kızı Leyla'nın çocuğudur. Amr'ın annesi İmruülkays'ın dayısı kızıdır. Ne zaman doğduğu bilinmemekle birlikte 600 yılından evvel vefat ettiği kaynaklarda yer alır. Henüz on dört yaşına bile girmeden kabilenin lideri olan Amr, Irak, Şam ve Necid gibi Arap yarımadasının çeşitli şehirlerinde bulunur. Dolaştığı şehirlerde gösterdiği yiğitlik ve atılganlıkla meşhur olur. Bundan dolayı, "*Amr b. Külsûm'den daha atılgan*" cümlesi toplumda atasözü haline gelmiştir. Hayatı boyunca çok cesur, yiğit ve kibirli olan Amr'ın, Hire hükümdarı Amr b. Hind'i başını keserek öldürdüğü rivayet edilmiştir.⁸¹ Amr'ın yaklaşık 150 yıl yaşadığı söylenir.⁸²

Amr b. Külsûm'ün şiirlerinde çeşitli konular üzerinde durulmuştur. Muallaka şiirinin başlangıç bölümünde sevgiliyi, kabilesini, kabilesinin cesaret ve yiğitliklerini, savaşlardaki başarılarını konu edinmiştir. Şiirlerinden Amr'ın çok girişken, kimseye itaat etmeyen, söz verdiği sözünde duran yiğit biri olduğu ortaya çıkar. Şiirlerinde dili açık ve akıcı, telaffuzu ise kuvvetlidir. Şairin dilindeki uyumlu söyleyiş ve ses yoğunluğu Arap şiiri üzerinde çalışanları, onun şiirleriyle ilgilenmeye sevk etmiştir.

Amr b. Külsûm, şiirlerinde yaşadığı ve bir savaşçı olarak katıldığı olayları gerçekçi bir üslupla dile getirir ve bu olayları şiirinde konu edinir. Sevgilisiyle alakalı kısımlarda ifade tarzı duygusal, kahramanlığı anlatan bölümlerde ise tok seslidir. Kasidesinde genel ahenge ve düzene oldukça dikkat eder ve şiirin bölümleri arasında mana bütünlüğünü bozmamaya gayret eder. Ondan sonra gelen Arap şairleri üzerinde oldukça etki etmiştir. Savaşları konu edindiği şiirlerinde kılıç darbelerini, ok atışları

⁷⁹ Yaltkaya, a.g.e., S.207.

⁸⁰ Muharrem Çelebi, "Amr b. Kulsum", *DİA*, İstanbul 1991, C.3, s.85-86.

⁸¹ el-Merzubânî, *Mu'camu 'ş-Şu'arâ*, s. 23; Muhammed b. Habib el-Haşimi, *Kitabu'l-Muhabber*, s202-204; İzzeddin İbnu'l-Esir, *el-Kamil fi't-Tarih*, nşr. CJ.Tomberg, Beyrut 1979, s.547-548.

⁸² Şinkitî, a.g.e, s. 42.

ve vuruşmaları öylesine gerçekçi işler ki şiirlerini okuyan bu olayları yaşıyormuş gibi hisseder.⁸³

2.5. Antere b. Şeddâd

Antere b. Şeddâd b. Amr el-Absi'nin babası, Necid'in Abs kabilesinin öncülerinden Şeddâd, annesi ise Habeşistanlı Zebîbe adında bir cariye-dir.⁸⁴ Dudağının alt tarafı yarık olduğu için “*Anteretü'l-felhâ*” olarak da anılan şair⁸⁵, dönemin âdetine göre annesi cariye kökenli olduğu için, küçüklüğünden itibaren âşık olduğu amcasının kızı Able ile evlenmesine izin verilmemiş.⁸⁶ Antere'de köle sıfatından kurtulup sevdiği amcası kızına ulaşmak için bazı kahramanlıklar göstermek zorunda kalmıştı.

Antere'nin, yaşlı olmasına rağmen Tay kabilesi ile gerçekleşen bir savaşa katılıp bu savaşta düşman tarafından öldürüldüğü ifade edilir. Muallaka şairleri arasında savaşı, vurup kırıcılığı en iyi şekilde şiirleştiren kimse olarak sayılır. Kendisinin halk arasında karakarga olarak nitelendirilmesi, o dönemki toplum arasında “*Araplar'ın kargaları*” manasına karşılık gelen “*agribetu'l-arab*” sözü, teninin kısmen kara olmasından, kısmen de soyunun iyi bilinmeyişinden kaynaklıdır. Kasidelerinde gözlemlenen vuruculuk ve kırıcılık, sürekli savaşıma arzusu ve cenk meydanında kimseye acımaması bu beğenilmeyen lakabın etkisiyledir. Antere'nin şiirlerinin bir kısmının Kâbe'nin duvarına asıldığı rivayet edilmiştir. Bu şiirlerin birincisi Antere'ye ve annesine “kara” lakabı takanları yermek için söylenmiştir. Fakat Yedi Aski'da yer bulan kasidesinin şöhret kazanması;

“Açlıktan belime yapışsa karnım

El açmam aç yatar aç kalkarım”

Sözlerinin Hz. Muhammed'in hoşuna gitmesi ve “*bunları söyleyen ozanı tanımak isterdim*”⁸⁷ buyurması sebebiyledir.

⁸³ Süleyman Tülücü, “Muallaka Şairlerinden Amr b. Kulsum”, *Atuifd*, s.87-89.

⁸⁴ *ez-Zeyyât, Târihu'l-Edebi'l-'Arabî*, s. 45-46.

⁸⁵ el-İsfahânî, *a.g.e.*, VII, 148.

⁸⁶ Muhammed Hatib et-Tebrîzî, *Şerhu'l-Kasa'idi'l-aşr*, Kahire 1934 s.8

⁸⁷ Ebu'l-Ferec el-İsfahani, *Kitabu-l Eğani*, Daru-l Kutubi-l Mısriyye, Kâhire 1936, C.8, s. 245.

İçinde bulunduğu toplumda küçük görülmenin, alay edilmenin ezikliğini anlayan Antere, bu durumunu betimsel bir duygu ve düşünceyle kaleme almıştır. Bu sebeple Antere'nin şiirlerinde gerçek ve yaşanmış hadiselerin etkisi görülmektedir. Şiirlerinden birine, “*Söylenmedik söz mü koymuş ozanlar*” ifadesiyle başlarken şiirde yeni söz ve sözcük kullanmanın arzusu içinde olduğunu, diğer şairlerle benzerlik göstermek istemediğini aşırı bir ifadeyle dile getirmeye çalışmıştır. Şairin çevresindekilere yardımı, cenk sırasında düşenin, güçsüzün elinden tutmayı, düşmanına erlik gününde işaret etmeden saldırmayı erdem sayan bir davranışı vardır.⁸⁸

2.6. Züheyr b. Ebî Sülmâ

Züheyr b. Ebî Sülmâ (Rebia) b. Riyah el-Muzenî, Mudar boylarından biri olan Muzeyne kabilesine mensuptur.⁸⁹ Doğum tarihi tam olarak bilinmemekle birlikte 608 yılında vefat ettiği ve uzun yaşadığı bilinmektedir. Anne ve baba tarafından, akrabalarının çoğunun şair olduğu belirtilmiş, özellikle de kız kardeşleri, çocukları ve torunları şairlikleri ile ün kazanmıştır. Aynı şekilde Züheyr, şiirlerinde lisanının ahenkli olması, cümlelerin özel olması, ifadelerinin uyumluluğu ile de şöhret kazanmıştır. Yalanı sevmemesi Hz. Ömer'in dikkatini çekmiş, şiirlerinin yayılmasını sağlamış ve kendisi için “*Şairlerin şairi*”⁹⁰ tabirini kullanılmıştır.

Muallaka şairleri arasında ölüm mevzusunu duyarlılıkla, bazen de korkuyla en güzel ifade eden Züheyr'dir. Medhle sonlanan şiirinin içinde bazen de ölüm korkusunun üzüntüsünü hisseden bir kalbin olduğu anlaşılır. Onun şiirlerinde çölde yaşayışın tabii sonucu olan davranışları içeren dizeler geniş bir yer tutar. Çöl yaşamını içeren bu dizelerde Züheyr kabile geleneğinin çizmiş olduğu yolda devam eder. Onun şiir dizeleri arasında birbiriyle uyumlu bir bağ kurması, birbirinden farklı olayları, konu ve anlam bütünlüğüyle vermesi, cahiliye dönemi Arap şiirine vermiş olduğu katkılardandır.⁹¹

Elli yedi beyitlik Muallaka şiirini yazarken seksen yaşında olduğu belirtilen ve bayağı yaşlı sayılan Züheyr'in İslam Peygamberi Hz. Muhammed ile görüştüğü ve

⁸⁸ Yaltkaya, *a.g.e.*, S.147-150.

⁸⁹ Abdulkadir el-Bağdadi, *Hizanetu'l-edeb ve lubbu lubabi-lisani'l 'Arab*, Kahire 1997, s.116.

⁹⁰ el-İsfahani, *a.g.e.*, C.10, s. 227.

⁹¹ Ebu Muhammed İbn Kuteybe ed-Dineveri, *Uyunu'l-Ahbar*, Kahire 1930, s.144.

onun kendisi hakkında, “*Allahım! Beni onun şeytanından koru!*” ifadesini kullandığı, bundan dolayı Züheyr’in vefatına kadar hiçbir şiir söylemediği rivayet edilmiştir.⁹²

Eski kaynaklarda Züheyr b. Ebî Sülmâ hakkında ahlâklı, olgun fikirli, ağır başlı ve hayâ sahibi bir şahsiyet olduğu, her zaman mensup olduğu kabilenin ve öteki kabile fertlerinin iyiliğini istediği, etrafına sulhu ve ahlâklı olmayı telkin ettiği ifade edilmiştir. Hanif olduğu rivayet edilen şair, Hz. Muhammed’in peygamberliğini ilan etmeden evvel hak din ve hak kitap hakkında şiir yazan şairlerdendir.⁹³ İslam’dan önceki dönemin en büyük üç şairinden biri olarak nitelendirilen Züheyr, İmruülkays ve Nâbîga ez-Zübeynî ile birlikte en önemli muallaka şairlerindedir.

2.7. Lebîd b. Rebîa

Doğumunun 550 ile 570 yılları arasında olduğu tahmin edilmektedir. Soyunu Beni Amir, Beni Kilab ve Beni Cafer kabilelerine dayanmaktadır. Beni Cafer kabilesinin önde gelenlerinden birisi olan babası Rebîa cömertliği sebebiyle halk arasında fakirlerin baharı anlamında “*Rebîu(Rebîatü) ’l-muktirîn*” adını almıştır. Lebîd’in babası Rebîa’nın, Beni Cafer kabilesiyle Beni Esed arasındaki Yevmu Zîl-alâk savaşında öldüğü rivayet edilmiştir.⁹⁴

Hz. Muhammed zamanında Müellefe-i Kulub olarak nitelendirilen kalpleri İslam’a ısındırılmak için zekât verilen kişilerden biri olarak zikredilen Lebîd 631 yılında müslüman olmuştur. İbn Kuteybe ve İbn Hallikan gibi eski müellifler, Lebîd’in müslüman olduktan sonra şiir söylemediğini kaydetmişlerse de Brockelmann, Ömer Ferruh ve diğer bazı çağdaş araştırmacılar, şiirlerindeki İslâmî motiflere dayanarak onun İslam’ı seçtikten sonra da az miktarda olsa şiir söylediğini ileri sürerler. Hz. Peygamber, Lebîd’in, “*İyi biliniz ki Allah’tan başka her şey bâtıldır, her nimet de şüphesiz zevâle mahkûmdur*” beytini takdir ederek, “*Hiçbir şairin ağzından bundan daha doğru bir söz çıkmadı*” demiştir.⁹⁵

⁹² el-İsfahani, *a.g.e.*, C.10, s. 228.

⁹³ Tülücü, “Muallakat”, *DİA*, 44.Cilt, s.540-542.

⁹⁴ el-Cumahî, *a.g.e.*, s. 123.

⁹⁵ İbn Kuteybe, *a.g.e.*, s.123-128.

Muallakat şairleri arasında tek müslüman şair olan Lebid'in belirli bir olay veya sebepten dolayı değil, kendi duygularını ifade etmek için nazmettiği muallakası, Nöldeke'ye göre bedevi şairlerin şiirleri arasında ifade biçimi açısından en güzel olanıdır. Muallakasının mukaddime bölümünde konargöçerlerin çadır kurup bir süre sonra göç ettikleri konaklama yerlerinin tasvirine geniş yer verilmiş, aşk teması ise ikinci planda tutulmuştur. Sonra avlanma ve içki âlemlerini tasvir eden şair, muallakasını kabilesini methedip, kendisinin nasıl cömert olduğunu anlattığı kısımla tamamlamıştır. Muallakası Türkçe, İngilizce, Almanca, İspanyolca, Fransızca, Farsça ve Urduca başta olmak üzere birçok dile çevrilmiş ve şerhleri yapılmıştır.

3. MUALLAKALARIN GENEL ÖZELLİKLERİ

Arap edebiyat tarihi araştırmacılarına göre genel olarak muallakalar altmışla yüz beyit arasında klasik kaside tarzında yazılmıştır. En belirgin özelliği bütün parçalardaki mısra sonlarında tek tip kafiye türünün tekrar edilmesidir. Amr b. Külsûm haricindeki muallaka şairlerinin tümü kasîdelerine eski sevgililerinin hatıralarını anmaya çağırdıkları romantik bir girizgâh olan “nesîb” veya “teşbîb” denilen pasajla başlamışlardır. Muallaka şairi, şiirine çoğunlukla sevgilisinin kabilesinin bulunduğu yöreden ayrılmasıyla arkada bıraktığı izlerin yanına gidip geriye kalan kalıntılar ile konuşarak başlar. Böyle bir başlangıcı ilk defa İmruülkays'ın uyguladığı rivâyet edilmektedir.⁹⁶ Amr b. Külsûm ise muallakasına şarapla başlar. Bu tarz yazılmış Kasîdelerin en uzununu 102-120 beyit arasıyla Tarafe b. Abd ve 103 beyitle Amr b. Külsûm'un muallakaları olup, en kısası ise 48 beyitle Abîd b. el-Ebras'ın Kasîdesidir. Ancak muallakaların tümünde Câhiliye şiirlerinin genelinde olduğu gibi konu bütünlüğü görülmemektedir.⁹⁷

Muallakalarda şiirin en uzun bölümünü tasvir bölümü oluşturmaktadır. Şair, bu bölümde çöl ortamında bazen günlerce süren seyahatleri, seyahatler sırasında karşılaşmış olduğu zorlukları, üzerinde yolculuk yaptığı at ya da devesini betimler; yolculuk esnasında görmüş olduğu hayvanları olağanüstü tasvirlerle ifade eder; devesiyle yırtıcı hayvanlar arasında geçen mücadeleyi dile getirir. Şair, çölde başına

⁹⁶ Tülüçü, *a.g.m.*, 310; Demirayak, *a.g.e.*, s. 179.

⁹⁷ Sekkâl, *a.g.e.*, s. 144.

gelen olayları ve çöl yaşamındaki sahne, enstantane ve dekorları tasvir eder. Bitiş kısmında kasidesine asıl kimliğini veren konuyu ifade eder. Kasîdenin ana teması olan şairin ya kendi kendini veya kabilesini ya da başka birini methetmesiyle sona erer.⁹⁸

Muallaka şiirlerinde ana temaya ayrılan kısım, çoğu zaman tasvir kısmına ayrılan kısma kıyaslandığında ana tema bölümlerinin oldukça kısa olduğu göze çarpar. İmruülkays'ın muallakasını oluşturan yaklaşık seksen beyitlik kasîdede, kendini methetmeye ayırdığı bölümün, kasîdenin ortalarındaki sadece üç beyitten ibaret olduğu görülmektedir. Kasîdesinin nesîb kısmı ve kendini övdüğü bu bölüm bir kenara bırakılırsa Kasîdenin tümüyle tasvirten ibaret olduğu açıkça görülmektedir.⁹⁹

4. MUALLAKALARIN ŞEKİL VE MUHTEVASI

Muallaka şairlerinin kasidelerinde duygusal tasvirlerle pek yer vermemesinin sebebi içinde yaşadıkları çöl hayatıdır. Duygusal tasvirlerde insan aklındaki vaka ve anlamların soyutlaştırılması gerekmektedir. Hâlbuki Câhiliye döneminin eserlerinde soyutlaştırılmış tasvirlerle göre teşbihin kullanımı daha fazladır. Ancak eski Arap şiirlerinde tasviri yapılan parçalar arasında doğa, çölde yaşayan av hayvanları, at ve deve gibi şeylerin en ince ayrıntısına kadar tasvirler ile karşılaşabiliriz. Mesela Muallakada şair, merayı tasvir edeceği vakit, orayı fazlasıyla en küçük detayına kadar anlatmaya gayret gösterir. Muallaka şiirlerini bu tasvirler ışığında okuyanlar o dönemin kabile halkları ve gelenekleri hakkında canlı manzaraları karşılarında görebilmektedirler.¹⁰⁰ Din veya dine dayalı tabirler, cahiliye dönemi şiirlerinde az ve kapalı bir ifadeyle yer alır. Bu tabirler yerine muhteşem insanların huy şekillerini, insanların ölüm karşısındaki acizliğini anlatan ve hayat deneyimlerini hissettiren nasihat ve veciz ifadeler yer alır.¹⁰¹

Konu anlamları itibariyle câhiliye dönemi Arap şiirleri yedi konuya ayrıldığı ifade edilir. Bu konular teşbih (benzetme), i'tizar (özür dileme), teşebbüb (aşktan bahsetme), medh (övme), hicâ (hiciv), mersiye, iktisâs el-ahbâr (eski rivayetleri

⁹⁸ Demirayak, *a.g.e.*, s. 179.

⁹⁹ Tülücü, *a.g.m.*, 311; Demirayak, *a.g.e.*, s. 179.

¹⁰⁰ Nurettin Ceviz, "Mu'allaka Şairlerinin Şiirlerinde At Tasviri", *EKEV Akademi Dergisi*, c.3, sy. 1, (Bahar 2001), s. 266

¹⁰¹ Çetin, *a. g. e.*, s. 76.

anlatma).¹⁰² Zikredilen yedi konudan dört tanesi Câhiliye şiirinin temel konularındandır.

5. MUALLAKALARIN TERCÜME VE ŞERHLERİ

Muallakaları farklı şekillerde açıklamak ve ifade etmek üzere, hicri 3. yüzyıldan sonra bazı şerhler yazılmıştır. Bu şerhlerden bazısı (Ebu Bekir İbnü'l-Enbârî, Ebû Cafer en-Nehhâs, ez-Zevzenî, et-Tebrîzî), nerdeyse Muallakaların bütünü, kimileri de (Ebu Usame Cunâde b. Muhammed el-Ezdî el-Herevi, Muhammed b. Bedruddîn el-'Avfî vs.) Muallakaların sadece bir veya birkaç parçasını şerh etmişlerdir. Günümüze kadar gelen önemli Mu'allaka şerhleri ve tercümeleri şunlardır:

a) Muallaka şerhlerinden baskısı yapılanlar:

1. Ebu Cafer en-Nehhâs (ö.950): “*Şerhu'l-Kasâ'idi't-Tis'i'l-Meşhûrât*”, I-II, nşr. Ahmed Hattâb, Bağdat 1393/1973.

2. Ebu Bekir İbnü'l-Enbârî (ö. 940): “*Şerhu'l-Kasâ'idi's-Seb'i't-Tivâli'l Câhiliyyât*”, nşr. 'Abdüsselâm M. Hârûn, Kâhire 1963.

3. Ebu Zekeriyya et-Tebrîzî (ö.1109): “*Şerhu'l-Kasâ'idi'l-'Aşr: “A Commentary on Ten Ancient Arabic Poems...”*” adıyla nşr. C. J. Lyall, Calcoutta 1894, tekrar baskısı: N.J.Ridgewood, 1965; Kâhire 1324, 1343, 1352 vb.; Mısır 1952; nşr. M. Muhyiddun Abdulhamîd, ikinci baskı, Mısır 1384; nşr. Fahrüddîn Kabâve, Halep 1388/1969, Beyrut 1980; nşr. Abdüsselam el-Hûfî, Beyrut 1405/1985.

4. Ebu Abdullah ez-Zevzenî (ö.1093): “*Şerhu'l-Mu'allakâti's-Seb'*”, şerhli nşr. Abdurrahîm es-Safîbûrî-M.Lumbsden, Kalkuta 1823; Lübnan 1269; İstanbul 1277; Kâhire 1277, 1292, 1304, 1311, 1315, 1319, 1328/1910, 1340; Tahran 1282; İskenderiye 1288; Dehli 1895; Dâru Sâdır, Beyrut 1382/1963; nşr. M.Muhyiddîn 'Abdulhamîd, Kâhire, ts.; nşr. M. Ali Hamdullâh, Şam 1383/1963; Beyrut 1972; Dâru'l-Erkam, Beyrut, ts.

5. Feyz es-Seharnefûrî el-Kureşî el-Hanefî: “*Riyâzu'l-Feyz Şerhu'l Muallakat*”, Lahor 1299/1881.

¹⁰² Ebu'l-Abbas Sa'leb, *Kavâid eş-Şi'r*, (nşr. Dr. Ramazan Abdüttevab), Kâhire, s. 33

6. Ali b. Ali es-Safîpûrî (ö. ?): Bu şerh H. 1291'de Hindistan'da baskısı yapılmıştır.

7. Reşidün nebi b. Habibunnebi (ö. ?): “Şerh-i Seb ‘a-i Mu‘allaka”, Hindistan 1876.

8. Ahmed Emin eş-Şinkitî (ö.1913): “*el-Muallakat ev el-Kasâ'idü'l- ‘Aşrî't-Tivâl*”, Kâhire 1911; son neşirleri: “*Şerhu'l-Muallakati'l-‘Aşr ve Ahbâru Ka'ilîhâ(Şu‘arâ'ihâ)*” adıyla, Kâhire 1913, 1338, 1945; nşr. Fâyiz Terhîni, Beyrut 1988; Dârü'l-Endelüs, Beyrut, ts.

9. Ebu-l Firas Muhammed b. Mustafa en-Na‘sânî el-Halebî (ö.1362/1943): “*Nihâyetü'l-Arab min Şerhi Muallakati'l-‘Arab*”, Kâhire 1906, 1911.

10. Mevlana Muhammed İsmâîl es-Selefî (ö.1967): “*Şerhu'l Muallakati's-Seb*”, Lahor 1979. Şerh Arapça, tercüme Urduca.

11. Fevzi Atavi. Eseri 1969 yılında Beyrut'ta basılmıştır.

12. Ahmed Tercânîzâde: “*Şerh-i Muallakat-i Seb*”, Tebriz 1348 Farsça şerhi.¹⁰³

b) Yazma halinde olan şerhler:

1. Ebu-l Berekât İbnü'l-Enbârî (ö. 577/1181): “*Şerhu's-Seb 'i't-Tivâl*”, Kâhire, Dâru'l-Kutub, nr. ?; Mekke (Mektebetü'l-Haremi'ş-Şerîf), edeb, nr. 81; Süleymaniye Ktp., Esad Efendi, nr. 2815.

2. Ahmed b. el-Fâkih Muhammed b. Ebu Bekir (ö. ?): “*Şerhu'l-Muallakat*”, Kılıç Ali Paşa, nr. 825.

3. Mevhub b. Ahmed el-Cevâlîki (ö. 1145): “*Şerhu'l-Muallakat*”, Paris, nr. 3279.

4. İbni Keysân (ö.911): “*Şerhu's-Seb 'i't-Tivâl*”, Berlin Staatbibliothek, nr. 7440; Londra, Hindistan Off., nr. 80023

5. Muhammed b. İbrâhim el-Hadramî İbn Harûf (H. VIII. asır): “*Şerh 'alâ Muallakati'ş-Şu‘arâ'i's-Sitteti'l-Câhiliyyîn*”, Rabat, nr. 1792 (D 923).

¹⁰³ Tülücü, “Muallakat ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I”, s. 7.

6. Muhammed b. Bedruddin el-Avfî (ö. 1488): “*Tuhfetü'l-Lebîb*” (İmruülkays, Züheyr ve Tarafe Mu'allakalarının şerhi), Lieiden, nr. 511; Paris, nr. 3404.

7. Abdurrahîm b. Abdülkerîm (13./19. asır): “*Kitâbü Şerhi'l-Mu'allakat 'ale't-Temâm ve'l-Kemâl*”, Kâhire, Dâru'l-Kutub, nr. 13515z. ez-Zevzenî şerhinin telhîsi.

8. Abdulkadir b. Ahmed el-Fâkihî (ö.1574): “*Fethu'l-Muğallakat li Ebyâti's Seb 'i'l-Muallakat*”, Ragıp Paşa, nr. 1154.

9. Osman b. Abdurrahman et-Tenûhî (ö. ?). Kâhire, Dâru'l-Kutub, edeb, nr. 443. en-Nehhâs ve ez-Zevzenî şerhlerinin telhîsi.

10. Muhammed b. Ali et-Taberî (ö. 1760): “*Kitâbü İmtâ'i'l-Basar ve'l Kalb ve's-Sem ' fi Şerhi'l-Muallakati's-Seb ' ”*, bk. Garrett 1 (268 vr.).

11. Ahmed b. Muhammed el-Mûsevi el-Mu'allim (ö.1862'ye doğru): “*Miftahu'l-Mugallakat fi Şerhi'l- Muallakat*”, Cambridge, Or., nr. 501/8.

12. Ahmed b. Muhammed el-Muâfâ en-Nahvî (ö. 1863'e doğru): “*Ukudü'l-Le'âli'i'l-Müntesekat fi Şerhi's-Seb 'i's-Sümût ve's-Selâsi'l-Mülhakat (Mu'allakat)*”, Kâhire, Dâru'l-Kutub, edeb, nr. 4576.

13. Ebu Said el-Cürcânî Ahmed b. Hâlid (ö. 895): “*Şerhu'l Muallakati's Seb ' ”*, Kâhire, Dâru'l-Kutub, edeb, nr. 3900.

Bu şerhlerin haricinde Muhammed Yarcenk Bahadur (Haydarâbâd 1360), Ebu Üsâme Cünâde b. Muhammed el-Ezdî el-Herevî (ö. 399/1009, British Museum, Or., nr. 6638), Ahmed b. Ahmed es-Sücâ'î (ö. 1197/1783, İskenderiye, Belediye, nr. 2482), ve 'Abdullâh Hasîb (İstanbul 1316), sadece İmru'ülkays'ın Muallakasını şerh etmişlerdir.¹⁰⁴

Tercümesi Yapılan Muallakalar:

1- Fransızca:

¹⁰⁴ Tülücü, a.g.m, s. 8.

Ayrı parçalar halindeki tercümeleer için bk. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 74 vd. Pierre Larcher, “*Les Mu‘allaqat-Les Sept Poèmes Préislamiques*”, Saint Clément de Riviere 2000 (Tanıtması için bk. Arabica, XLVIII/1 (2001), s. 129-132);

2- Latince:

Bütün halinde Latince tercümesi: F.A.Arnold, “*Septem Moallaqat*”, Leipzig 1850; Ayrı parçalar halindeki tercümeleeri için bk. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75 vd.

3- İspanyolca:

Federicco Corriente, “*Las Mu‘allaqāt: Antología y Panorama de Arabia Preislámica*”, Madrid 1974 (Tanıtmaları için bkz. Arabica, XXII/1 (1975), s. 78; BSOAS, 38 (1975), s. 630-631).

4- Almanca:

Bütün halinde tercümeleeri: A.T.Hartman, *Die Hellstrahlenden Plejaden*. Münster 1801; P.Wolff, *Muallakat. Die Sieben Preisgedichte..*, Rotweil 1857; Th.Nöldeke, “*Fünf Mo‘allaqāt, übersetz und erklärt*”, SBAW Wien, CXL-CXLIV (1899-1901), Züheyr, Lebid, Antere, Amr ve Haris’in Mu‘allakalarının tercümesi; L.Abel, “*Die Sieben Mo‘allaqāt*”, Berlin 1891; parça halindeki tercümeleeri için bk. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75 vd.

4) İngilizce:

Tam metin tercümeleer: W.Jones, “*Moallakāt, or Seven Arabian Poems*”, London 1782; F.E.Johnson, “*Mu‘allakāt. The Seven Poems Suspended in the Temple at Mecca*”, Bombay 1893, London 1894, New York 1973; Lady Anne Blunt and Wilfrid Scawen Blunt, “*The Seven Golden Odes of Pagan Arabia*”, London 1903; A.J.Arberry, “*The Seven Odes*”, London-New York 1957; Desmond O’Grady, “*The Golden Odes of Love: Al-Mu‘allaqat, A Verse Rendering from Arabic*”, Cairo 1997; Tam olmayan tercümeleer için bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 77 vd.

6) İsveççe:

Parçalar halindeki tercümeleer için bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75.

7) Rusça:

Parçalar halindeki tercümeleer için bkz. Sezgin, GAS (Ar.), II/1, 75.

8) Lehçe:

J.Danecki, “*Siedem Kasyd Staroarabskich (Mu‘allaki)*”, Warsaw 1981.

9) Hintçe, Farsça ve Urduca:

Genellikle Farsçaya yapılan tercüme faaliyetleri doğu dillerinden yapılmıştır. Bunlardan bir tanes, İstanbul’da bulunan Feyzullah Kütüphanesi’nde 1661 numarada arşivlenmiş ez-Zevzenî şerhini ihtiva eden bir bölüm içerisinde. Tercümenin müellifinin kim olduğu bilinmemektedir. Hicri 723 yılından evvel kaleme alındığı düşünülmektedir. Ayrıca Abdülevvel Cevnpuri tarafından, “*Seb‘a-i Muallaka*” adıyla; Arap dilinde yazılı metin, önsözü ve notlarıyla birlikte Farsça ve Hint diline çevrilmiştir. Bu eserde, yalnızca İmruülkays ve Zühayr’in Muallakalarının tercümelerine yer verilmiştir. Bununla birlikte ileriki zamanlarda Muallakat, Arapça metni ile bütün olarak Fars diline çevrilmiştir: Abdülmuhammed Âyetî, “*Mu‘allakât-i Seb‘*”, Tahran 1345 hş. Mevlâna Muhammed İsmâîl es-Selefi’nin “*Şerhu’l-Mu‘allakâti’s-Seb‘*” adıyla Arapça olarak yazdığı şerh de Urduca çevirisiyle birlikte yayınlanmıştır.¹⁰⁵

10) Türkçe:

Muallakaların tam metin olarak Türk diline çevirisi ilk olarak M. Şerefeddin Yaltkaya tarafından “*Yedi Askı*” adıyla yapılmıştır (İstanbul 1943, 1985, 1989). Son zamanlarda da İsmet Zeki Eyuboğlu “*Yedi Askı-Arap Şiirinin İlk Parlak Dönemi*” (İstanbul 1985) ve Sadık Yalsızuçanlar “*Muallakât-ı Seb‘a-Yedi Askı*” (İstanbul 1998) Muallakaları tam olarak nazmen Türkçeye uyarlamışlardır. Ayrıca, son yıllarda Muallakat’ın; Nurettin Ceviz, Kenan Demirayak ve Nevzat H.Yanık tarafından yapılan “*Yedi Askı-Arap Edebiyatının Harikaları*” isimli bir çevirisi yayınlanmıştır. (Ankara 2004; Tanıtmaları: Sevim Özdemir, “*Yedi Askı-Arap Edebiyatının Harikaları*”, Tabula Rasa, yıl: 4, sy. 12 (Eylül-Aralık 2004), s. 219-221; Musa Yıldız, “*Yedi Askı-Arap Edebiyatının Harikaları*”, EKEV Akademi Dergisi, yıl: 8, sy. 21 (Güz 2004, s. 361-362). Şemseddin Sami’nin “*el-Muallakatu’s-Seb‘*” (Kostantîniyye 1320) adlı Mu‘allaka çevirisi, notlar halinde olup basılmamıştır. Diğer kısmi ve parçalar halindeki tercüme ise şunlardır: Hersekli Mehmed Kâmil, “*Terceme-i*

¹⁰⁵ Tülücü, a.g.m, s. 9.

Mu'allakât-ı Seb'a", Dersâdet 1305 (İmru'ülkays Mu'allakasının tercümesi); 'Abdullâh Hasîb, "*İmru'ülkays Kasîde-i Mu'allakasının Şerhi*" (İstanbul 1316); Şerefeddîn [Yaltkaya], "*Arab Edebiyatı*", Bilgi Mecmuası, yıl: 1, c. 1, sy. 4 (Şubat 1329), s. 364-397 (sd. Nevin Karabela, Nüsha, Şarkiyat Araştırmaları Dergisi, III/9 (Bahar 2003), s. 129-144); "*Yedi Aski'dan: İmruülKays ve Askısı*", Tercüme, c. IV, sy. 19 (19 Mayıs 1943), s. 6-11; Mehmed Fehmî, "*Târîh-i Edebiyyât-ı 'Arabiyye, Câhiliyye Devri*", c. I, İstanbul 1332/1917, tür. yer.; a. mlf., "*Hâris bin Hillize ve Muallakası*", Osmanlıca dilinden sadeleştiren ve yayına hazırlayan Faruk Bozgöz, Diyarbakır Dicle Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, c. V, sy. 1 (2003), s. 79-99; Cemal Süreya'nın İmru'ülkays Mu'allakasını nazmen Türkçeye çevirisi (bk. Hüseyin Karakan, "*Dünya Şiiri*", İstanbul 1963, III, 190-192); Mehmet Çakır, "*Yedi Aski İmru'u'l-Kays ve Tarefe*", İzmir 1980; Necip Fazıl Kısakürek, "*Edebiyat Mahkemeleri*", İstanbul 1997, s. 79-101.¹⁰⁶

6. TARAFE B. ABD'İN HAYATI VE ŞAIRLİĞİ

6.1. Nesebi

Kaynakların çoğu Tarafe bin Abd'in soyunun başlangıcını Sufyan b. Sa'd'dan başlatır. Daha sonra Mâlik b. Dubey'a b. Kays b. Sa'lebe b. Ukâbe b. Sa'b b. 'Alî b. Bekr b. Vâil b. Kâsit b. Hinb b. Efs b. Du'miyy b. Cedîle b. Esed b. Rabî'a b. Nizâr b. Ma'ad b. Adnan olarak nesebinin bilgisi verilir. Biyografi veren kaynakların çoğu Tarafe'nin soyunu Salebe'ye kadar uzandığını belirtir.¹⁰⁷

Diğer taraftan Zevzenî¹⁰⁸, İbnul-Enbarî¹⁰⁹ ve Tebrîzî¹¹⁰, Tarafe'nin muallakasıyla alakalı kısımlarda onun soy ağacını Adnan ile birleştirmeye dek devam ettirmişlerdir. Ebu Ubeyd el-Bekrî¹¹¹ ve Bağdâdi şairin soy ağacını Vâil'e, İbn-i

¹⁰⁶ Süleyman Tülücü, "Muallakat ve Şairleri Üzerine Bir Bibliyografya Denemesi-I", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, sayı 23, Erzurum 2005, s. 6-10. ; Süleyman Tülücü, "Züheyr b. Ebî Sulmâ ve Edebî Kişiliği", *Atatürk Üniv. İslâmî İlimler Fak. Doktora Tezi*, Erzurum 1982, 112-124; Necîb el-'Akîkî, *el-Müsteşrikûn*, I-III, 3. baskı, Kâhire 1964-1965.

¹⁰⁷ ez-Zevzenî, *a.g.e.*, s. 81; Demirayak, *a.g.e.*, s. 195.

¹⁰⁸ ez-Zevzenî, *a.g.e.* s.42.

¹⁰⁹ Ebû Bekr Muhammed b. Kâsım el-Enbârî, *Şerhu'l-kasâ'idi's-seb'i't-tivâli'lcâhiliyyât*, Kâhire, 1963, s. 117.

¹¹⁰ et-Tebrîzî, *Şerhu'l-Kasâ'idi'l-'Aşr, İdâretu't-Tibâ'a el-Munîriyye*, Kâhire, 1352, s.55.

¹¹¹ Ebû 'Ubeyd el-Bekrî el-Evnebî, *Simtu'l-le'âlî*, Kâhire, 1936, s. 319.

Hazm¹¹² ise Dubey‘a‘ya kadar çıkarmışlardır. Babası Bekr b. Vail kabilesinden Abd b. Sufyan, annesi Dubay‘a b. Rebi‘a kabilesinden Verde b. Katade‘dir.¹¹³

6.2. Künyesi

Hafif esen rüzgâr(Ilgın) manasında kullanılan ve Tarafe lakabıyla çevresinde tanınan şairin gerçek adı ‘Amr’dır.¹¹⁴ Bununla beraber şairin ismi hakkında ihtilafli görüşler de mevcuttur. Bunlardan Merzubâni, Ebu Sa‘îd es-Sukkeri‘den rivayetle şairin adının Ubeyd olduğunu nakletmiştir. Yine aynı şekilde şairin künyesi konusunda ortak fikre sahip olmayanlar künyesinin Ebu İshak, Ebu Sa‘d ya da Ebu ‘Amr¹¹⁵ olduğunu söylemişlerdir.

6.3. Hayatı ve Şairliği

Tarafe b. Abd’in doğduğu veya öldüğü yıl hakkında klasik kaynaklarda pek bilgi yer almamaktadır. Ancak genel olarak kaynaklarda şiiri en hoş ifade eden, yaşı en genç ve hayatı diğer şairlere göre en kısa birinci tabaka cahiliye şairi olarak anılmıştır. Son zamanlarda bazı araştırmacılar Tarafe’nin doğduğu ve öldüğü tarihi tespit etmeye çalışmışlardır. Varılan sonuçlarda şairin 538 ile 564 tarihi arasında yaşam sürdürdüğünü iddia edenler olduğu gibi¹¹⁶, 543 ile 569 tarihleri arasında yaşadığı, ayrıca öldüğü yılın 500,564 552 ve 560¹¹⁷ olabileceği de farklı kaynaklarda ifade edilmiştir.

Kaynaklardaki genel görüş, Tarafe b. Abd’in doğum yerinin Bahreyn olduğu konusundadır. Ailesinden birçok kişinin şair olduğu hatta amcası Murakkişu‘l Asğar, büyük amcası Murakkişu‘l Ekber, dayısı Mutelemmis, kız kardeşi Hırnik ve anne tarafından dedesi Amr b. Kamîa’nın da şair olduğu ve şiiri seven bir aile ortamında

¹¹² Abdulkâdir el-Bağdâdî, *Hizânetu‘l-‘edeb ve Lubbu Lubâbi Lisâni‘l-‘Arab*, (nşr. ‘Abdusselâm Muhammed Hârûn), Kâhire, 1997, I-XIII, II, 419.

¹¹³ Abdullah Bedeva, “Tarafe b. Abd’in Şiirlerinde Hikmet”, *Bingöl Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Bingöl 2017, Cilt 5, Sayı 9, s.222

¹¹⁴ İbn Manzûr, *a.g.e.*, IX, s.220.

¹¹⁵ Ebû Ubeydillâh Muhammed b. İmrân b. Mûsâ el-Merzubânî, *Mu‘cemuşşu‘arâ*, Beyrut, 2005, s. 21.

¹¹⁶ Hayruddîn ez-Ziriklî, *el-A‘lam*, III, Darul ilm lil Melayin, Beyrut, 2002, s. 324.

¹¹⁷ Muhammed ‘Alî el-Hâşimî, *Tarafe b. el-‘Abd hayâtuhû ve şi‘ruh*, Beyrut 1987, s. 40.

kardeşleri Halid ve Mabed ile birlikte yetiştigi ifade edilmiştir.¹¹⁸ Kaynakların birçoğunda yirmi veya yirmi beş yaşında öldürüldüğü ve bu yüzden “*İbnü’l-işrîn*” olarak da anıldığı ifade edilmiştir.¹¹⁹ Rivayetlere göre Tarafe ilk olarak amcasıyla çıkmış olduğu yolculuk esnasında şiir söylemeye başlamıştır. Kaynaklarda Tarafe’nin söylemiş olduğu ilk şiir şöyledir:¹²⁰

يا لِكِ مِنْ قُبْرَةٍ بِمَعْمَرٍ خَلَا لِكَ الْجَوِّ فَبَيْضِي وَإِصْفِرِي
قَدْ رَفَعَ الْفُحَّ فَمَاذَا تَحْدَرِي وَتَقْرِي مَا شِنْتِ أَنْ تُنْقَرِي
قَدْ ذَهَبَ الصِّيَادُ عَنْكَ فَابْشِرِي لَا بُدَّ يَوْمًا أَنْ تُصَادِي فِإِصْبِرِي¹²¹

“Ey büyük ovada süzülen tarlanın kuşu! Şu meydan senindir yumurtla ve orda öt.

Neden korkuyorsun ağ orda yok? Hissettiğin kadar orayı gagala.

Müjdelen; zira avcı senden uzaklaşmıştır. Fakat sabırlı ol bir gün gelecek sen de avlanacaksın.”

Tarafe, babası olan Abd b. Sufyan’ı daha çocukluk çağındayken kaybetmiş, annesi ve kardeşleriyle yapayalnız kalmıştı. Amcaları Tarafe’ye ve ailesine kol kanat germedikleri gibi, babalarından kalan mirastan onun ve annesi Verde’nin hakkını vermeyip onları zor durumda bırakmışlardır. Akrabalarından görmüş olduğu bu haksızlık onun üzerinde çok etki bırakmış acıya dönüşen bu duygular karşısında amcalarını küçültücü sitemkâr, tehdit içeren ve hikmetli ifadeler barındıran şiirler söylemiştir. Tarafe’nin bu sözleri ilk söylediği şiirlerindendir.

مَا تَنْظُرُونَ بِحَقِّ وَرْدَةٍ فِيكُمْ صَعُرَ الْبُنُونَ وَرَهْطُ وَرْدَةٍ غُيِّبُ
قَدْ يَبْعَثُ الْأَمْرَ الْعَظِيمَ صَغِيرُهُ حَتَّى تَظَلَّ لَهُ الدِّمَاءُ تَصَبَّبُ
وَالظُّلْمُ فَرَّقَ بَيْنَ حَيِّي وَإِنِّي بَكَرَ نُسَاقِيهَا الْمَنَايَا تَغْلِبُ
قَدْ يَوْرِدُ الظُّلْمُ الْمُبِينُ أَجْنًا مَلْحًا يُخَالِطُ بِالْأَعَافِ وَيُقَشَّبُ
وَقِرَافٍ مَن لَّا يَسْتَفِيقُ دَعَارَةً يُعْدي كَمَا يُعْدي الصَّحِيحَ الْأَجْرَبُ

¹¹⁸ Abdullah Bedeva, *a.g.m*, s.222

¹¹⁹ Emrullah İşler, “Tarafe b. Abd”, *DİA*, İstanbul, 2011, XL, 14.

¹²⁰ Mustafa Sadık er-Rafi, *Tarihu Âdâbi’l-Arab*, Dârü’l-Kutubi’l-‘İlmiyye, Beyrût, 2000, III,173.

¹²¹ Tarafe b. el-Abd b. Sufyan b. Sa’d b. Malik, *Divanu Tarafe*, (Şerh Muhammed Nasuriddin), Daru’l-Ma’rife, Beyrut 2003, s. 49.

وَالْإِثْمُ دَاءٌ لَيْسَ يُرْجَى بُرُؤُهُ
وَالصِّدْقُ يَأْلَفُهُ الْكَرِيمُ الْمُرْتَجَى
وَالْبِرُّ بُرءٌ لَيْسَ فِيهِ مَعْطَبٌ
وَالْكَذِبُ يَأْلَفُهُ الدَّنِيءُ الْأَخِيْبُ
مَا غَالَ عَادَاً وَالْقُرُونُ فَأَشْعَبُوا
لَقَدْ بَدَا لِي أَنَّهُ سَيَعُونَنِي
إِنَّ الْكَرِيمَ إِذَا يُحْرَبُ يَعْضَبُ¹²²
أَدُوا الْحَقُوقَ تَفِرُّ لَكُمْ أَعْرَاضُكُمْ

“Verde'nin hukukuna yanınızda riayet etmiyorsunuz; evlatları küçük, Verde'nin kabilesi ise ortada kayıplarda,.

Kimi zaman koca bir olaya ufak şey sebep olur da o sebepten çokca kan akıp gider.

Haksızlık Vail'in iki aşiretinin arasını açtı; Tağlib aşireti Bekr aşiretine ölümü sunuyor.

Aleni yapılan haksızlık, bazen ölümcül zehirle karışmış renk ve tadı bozuk acı bir sıvı içerir.

Ahlaki olmayan kişi ile yakın olmak, uyuz kişinin sağlam kişiye bulaştıracağı hastalığı bulaştırır.

Kabahat iyileşmesi düşünülmeyen bir derttir, iyi olmak ise içerisinde asla zarar olmayan şifadır.

Doğruculuk ümit var olunan saygıdeğer kişinin, yalancılık ise zarara uğrayanın âdetidir.

Ben öyle görüyorum ki, Ad kavmi ve kuşaklarını helak ederek yok edecek belalar beni de yok edecek.

Hakkı yerine getirin ki, itibarınız zedelenmesin ve şunu öğrenin ki, itibarlı kimsenin mülkü yağma edilirse öfkelenir.”

Miras paylaşımından dolayı haksızlığa uğrayan Tarafe, bu hicviyle adeta amcalarının haksız yere el koydukları mirastan dolayı kan akabileceğini belirterek hakkı yerine getirmelerini onlardan istediği anlaşılmaktadır.

¹²² Tarafe b. Abd, *Dîvânu Tarafe b. el-'Abd*, nşr. Mehdî Muhammed Nâsiruddîn, s. 3 (çev. Nevzat Yanık), Beyrut 2002, s. 12; el-Hâşimî *Tarafe b. el-'Abd hayâtuhû ve şî'ruh*, s. 43.

Tarafe, henüz çocukken şiire karşı yetenekli olduğunu anlamış ve bunu geliştirmiş, bunun yanında şiirleri eleştiri süzgecinden geçirerek iyi olanları kötüsünden ayırıştırma gücüne de sahip olmuştu. Ebul Ferec el-İsfehâni (ö.967); Mufaddal Dabbi (ö.794) ve İbnu'l-Kelbi (ö.819)'nin şunu söylediklerini ifade etmiştir: Cahiliye döneminin Rabia şairi Mutelemmis'ti. Bir gün Sa'lebe oğullarının meclisinde bulunurken Mutelemmis'ten bir şiir söylemesini talep ettiler. Bir süre sonra şu beytin içinde olduğu bir şiir söyledi.

وَقَدْ أَتَنَسَى الْهَمَّ عِنْدَ احْتِضَارِ
بِنَاجٍ عَلَيْهِ الصَّيْعَرِيَّةُ مُكْدَمِ

“Ben, acı başıma gelince, o acıyı üstünde say'ariyye mührü olan iri ve sağlam yürük erkek devemle unutmaya çabalarım.”

Beyite bakıldığı zaman kastedilen “say'ariyye” kelimesi, devenin dişisine has olan bir mühür anlamına gelmektedir. Zikredilen şiirde erkek deve yerine dişi deve sıfatını kullanan Mutelemmis'i “istenveka'l-cemel: Erkek deve dişi deveye dönüşmüş!” cümlesiyle tenkit etmiş, daha sonra “istenveka'l-cemel” sözü atasözü haline gelmiştir.¹²³

Yakını olan Mutelemmis'e yapmış olduğu bu eleştiri, eleştirilen kişinin kimliğinden ziyade Tarafe'nin şiire ve şiir diline vukufiyetini ve akranları çocuk oyunları oynarken onun doğru olanı yanlışından ayırt etme gücünü göz önüne sermesi bakımından önem arz etmektedir.

6.4. Tarafe b. Abd'in Hapsedilmesi ve Ölümü

Tarafe'nin doğduğu çevre ve karakterini oluşturan faktörler hakkında yapılan araştırmalarda çok az bilgiye ulaşılmıştır. Bununla beraber babasının vefatından sonra annesi haricinde kol kanat gerecek ve onu yetiştirecek hiç kimsenin olmadığı ve amcalarının ona sahip çıkmadığı anlaşılmaktadır. Adına bahreyn denilen eğlence yerleri, içki mekânları, nedimler ve şarkıcı kızların çokça bulunduğu bir ortamda sahipsiz yetişen Tarafe'nin çocukluk anılarının onda bedensel ve ruhsal anlamda geçmesi mümkün olmayan kötü izler bıraktığı anlaşılmaktadır. Tarafe kendi çabalarıyla kazandığı ve dedelerinden miras olarak bırakılan malın tamamını bu

¹²³ Mütercim Âsım Efendi, a.g.e, I, 935.

eğlence yerlerinde bitirmiş, daha sonra akrabalarının malını almaya yeltenmişti. Tarafe'nin sergilediği uygunsuz tavırlardan rahatsızlık duyan yakınları ve kabile üyeleri tavrını koymuş ve kendisinin de ileride belirteceğimiz şiirinde söylediği gibi, kabile ve akrabalarının yanında katrana boyanmış uyuz bir deve gibi dışlanmıştır.¹²⁴

Ailesi ve kabilesi tarafından sevgisizliğe maruz kalan ve dışlanan Tarafe, doğup büyüdüğü diyarları terk etmek zorunda kalır. Yanında hiç kimse olmadan ovalar ve çölleri aşarken yanında devesi harici hiç bir yoldaşı olmaz. Kaynaklar şairlerin ulaşmasının mümkün olmadığı olağanüstü tasvir yeteneğine Tarafe'nin ulaşmasına, bu zorlu süreç içerisinde devesiyle çölleri aşan uzun yolculukların sebep olduğu ifade edilmiştir. Tarafe'nin zorlu yaşamından sonra yurt hasretine dayanamayıp akrabalarının yanına geri geldiği ve kısa bir vakit kardeşi Ma'bed'in develerini sağdığı anlaşılmaktadır.¹²⁵

Tarafe'nin bu dönemde bir kasîdesinden anlaşıldığı üzere önce Habeşistan'a, daha sonra da Hira'ya gittiği ve Hira'nın Kralı olan Amr b. Hind'le münasebetinin başladığı anlaşılmaktadır.¹²⁶ Hira'ya yapılan bu yolculuğun, Hind'in kardeşi Kâbus'un korumasında olan kardeşinin kocası Abdumr b. Bişr ve dayısı Mutelemmis'in sayesinde olduğu anlaşılmaktadır. Hira kralı Tarafe'yi çok güzel karşılayıp yakınlık göstermiş ve hususi işleri için himayesinde bulundurmıştır.

Kral Hind'in sarayında olduğu bu süre zarfında Tarafe b. Abd ortamın kurallarına uymamış, eline ve diline sahip çıkamamıştır. Saray ortamında yıllarca rahat bir yaşam olanağı varken, çocukluğunda kendisinin kötü yetişmesine sebep olan etkenler sebebiyle sürekli agresif davranmış sarayda adeta kendi sonunu hazırlamıştır. Belki de Tarafe genç olmasına, dilinin keskinliğine ve kabilesinin çoğunluğuna güvenmiş, Kral Hind'in yanında bu davranışları sergilemenin çoğunlukla gazabı ve cezalandırmayı getireceğine hiç aldırış bile etmemiştir.¹²⁷

Tarafe, Kral Hind ve yardımcılarıyla bir gün eğlence meclisinde içki içerken Hind'in kız kardeşi önlerinden geçer ve Tarafe ona ithafen şu iki beyit söyler:

¹²⁴ Yanık, *a.g.m.*, s.75

¹²⁵ el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 51-54.

¹²⁶ el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 49.

¹²⁷ Yanık, *a.g.m.*, s.76.

ألا يا ثاني الظبي الذي يبرق شنفاه
128 ولولا الملك القاعد قد أئتمني فاه

“Hele bakın bu küpeleri ışıldayan nazlı ceylana!

Oturan Kral olmasa, ağzı öpücük verirdi bana!”

Meydana gelen bu durum karşısında kral Hind çok sinirlenir, ancak ona hiç bir söz söylemez. Tarafe'nin dayısı Mutelemmis onu uyarmak istemiş ancak Tarafe onun bu sözünü önemsememiştir.¹²⁹

Kral Amr b. Hind Tarafe'nin yaptığından dolayı düşünüp öncelikle Tarafe ve dayısı Mutelemmis'i kendisinden sonra yerine geçecek olan kardeşi Kâbus'un emrine vererek çevresinden uzaklaştırır. Kâbus avlanmayı seven bir gençtir. Tarafe ve dayısını bir süre kendisiyle beraber ava çıkarır, hatta bir gün oldukça yorulur bitkin halde döndükten sonra Kâbus, içki içtiği yerin kapısının önünde Tarafe ve dayısını bekletir. Kâbus'un bir nevi ceza verme şekli olan bu davranışından sıkılan Tarafe, şiirinde Kâbus'u ve kral Amr b. Hind'i hicveder.¹³⁰

Tarafe b. Abd'in, kendisine içki meclisi layık görülmediği için kapısı önünde bekletilirken söylediği aşağıdaki sözleri bir süre kimseye söylenmemiş olsa da kral Amr b. Hind'e ulaşınca onun ölüm emrinin verilmesine sebep olmuştur. Bu hiciv şiirinde Tarafe, Kral Hind'in yerine hem bol süt veren ve rahat sağılan hem de yılda bir iki kez yavrulayan bir koyun olmasını tercih eder onu küçümseyen lafızları kullanmıştır.¹³¹

Tarafe'nin Kral Hind'in öfkesini üzerine çektiği ve ölüm fermanının yazılmasına sebep olduğu şiiri ve çevirisi şöyledir:

رَعُونًا حَوْلَ قُبَيْتِنَا تَخُورُ	فَلَيْتَ لَنَا مَكَانَ الْمَلِكِ عَمْرٍو
مِنَ الزَّمَرَاتِ أَسْبَلَ قَادِمَاهَا	وَصَرَئِهَا مُرْكَنَةٌ دَرُورُ
وَتَعْلُوها الْكِبَاشُ فَمَا تَنْوَرُ	يُشَارِكُنَا لَنَا رَجُلَانِ فِيهَا
لِيَخْلُطَ مُلْكُهُ نَوْكَ كَثِيرُ	لَعَمْرِكَ إِنَّ قَابُوسَ بَنَ هِنْدِ

¹²⁸ Tarafe b. Abd, a.g.e, s. 5.

¹²⁹ el-Hâşimî, a.g.m., s.77.

¹³⁰ ez-Zevzenî, a.g.e, s. 83-84.

¹³¹ Yanık, a.g.m., s.77.

لَقَسَمَتِ الدَّهْرَ فِي زَمَنِ رَحِيٍّ
كَذَاكَ الحُكْمُ يَقْصِدُ أَوْ يَجُورُ
لَنَا يَوْمٌ وَلِلْكَرْوَانِ يَوْمٌ
تَطِيرُ البَائِسَاتُ وَلَا نَطِيرُ
فَأَمَّا يَوْمُهُنَّ فَيَوْمٌ ن
تُطَارِدُهُنَّ بِالحَدَبِ الصُّقُورُ
وَأَمَّا يَوْمُنَا فَنَنْظِلُّ رَكْباً
وُقُوفاً مَا نَحُلُّ وَمَا نَسِيرُ¹³²

“Keşke başımızda Kral Amr’ın yerine kubbemizin çevresinde böğürüp (meleyip) duran emzikli bir koyun olsaydı!

Yünü az, iki ön memesi uzun, meme kökleri iri ve sütü bol koyunlardan olsaydı!

Bize iki dişi kuzu onda ortak olaydı, koçlar yükselseydi de direnmeseydi!

Senin ömrüne ant olsun ki Hind oğlu Kâbûs mülküne çok ahmaklık katmaktadır.

Rahat bir dönemde zamanı böldün; yönetim de öyle; ya zulümle adalet arasında gidip geliyor, ya da hep zulmediyor.

Bir gün bize bir gün kekliklere; zavallı keklikler uçup kurtuluyor, biz ise uçamıyoruz.

Kekliklerin günü ise uğursuz bir gündür; tepelerde doğanlar avlar onları.

Bizim günümüze gelince, bizler (kapısında) bekleyen bir kafileyiz; ne konaklarınız ne de yolumuza gidebiliriz.”

Genç yaşında birçok sorun yaşayan ve hapsedilen Tarafe’nin öldürülmesine sebep olan konular hakkında farklı görüşler ortaya atılmıştır. Bu görüşlerin birçoğu kral ve kardeşi Kabus’u hicvettiği şiir üzerinde durur. Öncesinde değindiğimiz gibi Tarafe, kralı bir şiirinde hicvetmiş, bu şiir bir süre gizli kalmasına rağmen sonunda krala ulaşmıştır. Diğer taraftan Tarafe, kız kardeşinin kocası ve aynı zamanda amcası oğlu Abduamr b. Bişr’i de kız kardeşinin şikâyetlerinden dolayı şu beyitlerle hicvetmiştir.

يَا عَجَبًا مِنْ عَبْدِ عَمْرٍو وَبَغِيهِ
لَقَدْ رَامَ ظُلْمِي عَبْدُ عَمْرٍو فَأَنْعَمَا

¹³² Tarafe b. el-Abd, a.g.e., s. 38; eş-Şentemerî, a.g.e., s. 108-110

“Şaşarım şu Abduamr’ın işine ve haddini aşmasına; Abduamr bana haksızlık etmek istedi ve başardı.”

وَلَا خَيْرَ فِيهِ غَيْرَ أَنْ لَهُ غِنَى

وَأَنَّ لَهُ كَشْحاً إِذَا قَامَ أَهْضَمًا

“Onda hiçbir hayır yoktur; ne var ki, hem varlıklıdır hem de ayağa kalktığında arık bir böğrü vardır!”

يَظَلُّ نِسَاءَ الْحَيِّ يَعْكُفْنَ حَوْلَهُ

يَقْلُنَّ عَسِيبٌ مِنْ سَرَارَةِ مَلْهَمًا

“Obanın kadınları onun çevresinde sürekli toplanıp kırılarak “hurmaliğin ortasında kuru bir çubuk!” diyorlar.”

لَهُ شَرِبَتَانِ بِالنَّهَارِ وَأَرْبَعٌ

مِنَ اللَّيْلِ حَتَّى أَضَى سُخْداً مُورَمًا

“Onun gündüz iki, gece dört kez süt içişi olur; ta ki sarı irinşişe dönüşünceye dek.”

وَيَشْرَبُ حَتَّى يَغْمُرَ الْمَحْضُ قَلْبَهُ

وَإِنْ أُعْطِيَ أَتْرَكَ لِقَلْبِي مَجْثَمًا

“Saf süt yüreğini sarıncaya kadar içer; bana verilse kalbim için rahatlık yeri bırakırım.”

كَأَنَّ السِّلَاحَ فَوْقَ شُعْبَةٍ بَانَةٍ

تَرَى نَفْحًا وَرَدَ الْأَسِيرَةَ 133

“Silahı bir ban (sorgun) ağacının dalının üstünde sanırsın, kırmızı kırıksıklı kara bir kabartı görürsün.”

Kaynaklardaki ifadelere göre kral Amr, bir av partisi sırasında komutanlarıyla birlikte avlamış oldukları bir hayvanı pişirmeleri için ateş yakmalarını ve eti hazırlamalarını ister. Daha önce kralı şiirinde alaya alan Tarafe’nin eniştesi Abduamr b. Bişr de onların yanındadır. Kral Amr b. Hind, yemeği pişirme görevini Abduamr’a

¹³³ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 70; eş-Şentemerî, a.g.e., s. 106-107.

verir. Yemeği pişirip kendisine yemek sunan Abduamr'ın yırtık gömleğinden göğsünü gören kral Amr, “*Ey ‘Abdu’amr, Tarafe onda hiçbir hayır yoktur... beytini söylediğinde senin böğrünün güzelliğini görmüştür.*” deyip onun durumuna gülüp eğlenir. Kralın kendisine gülmesine ve alaya almasına sinirlenen Abduamr, Tarafe'nin kendisi için daha alaycı şiiri olduğunu istemeyerek de olsa ağzından çıkarır. Amr b. Hind'in: “*Ne söylemiş?*” diyerek Tarafe'nin sözünü öğrenmesi üzerine Abduamr söylediğine pişman olur ama Kralın, “*Onu bana dinlet, Tarafe güvende olacak!*” sözü üzerine Tarafe'nin onu hicvettiği kasideyi okur.¹³⁴ Kendisini alaya alan beyitleri duyan kral Amr, öfkesini gizleyerek bir şey söylememiş, hemen ceza vererek Tarafe'nin yakınlarının tepkisini çekmek istememiştir. Durumu haber alan Tarafe, affedilmesini istemiş, Amr b. Hind de ona hiçbir öfkesinin olmadığı izlenimi vererek, kralın onu sevdiği ve ona ceza vermeyeceği hissine kapılacağı zamana kadar cezayı ertelemiştir.¹³⁵

Bu olaydan günler sonra Tarafe ve ondan önce kralı hicveden dayısı Mutelemmis, kral Amr b. Hind'in makamına gelerek ona bağlılıklarını ve ihsanlarını ifade ederler. Kral da onlar için Hecer ve Bahreyn bölgesi valilerine hitap eden birer mektup kaleme alır ve gidip mektupları valilere vererek onlardan hediyelerini istemelerini söyler. Mektubu alan Tarafe ve Mutelemmis zaman kaybetmeden hemen yola koyulur. Nefes şehrine ulaştıklarında Mutelemmis: “*Bak Tarafe! Sen henüz genç bir delikanlısın, kralın ne kadar kindar ve öfkeli olduğunu biliyorsun. İkimiz de onu hicvettik. Ben bizim için bir kötülük emri verip vermediğinden emin değilim. Hadi, şu mektuplarımıza bakalım; eğer emri hayrımıza ise gideriz, değilse kendimizi helâk etmeyiz*” dese de Tarafe mektubun mührünü çözmeyi istemez. Mektubun içindekilere şüphelenen Mutelemmis mektubu çözdürerek Hiralı ‘İbad kabilesinden bir gence verip okutur. Genç : “*Annesi Mutelemmis'e ağlasın!*” ifadesini okuyunca zarfı gencin elinden alır ve mektubu Hira ırmağına atıp imha ettikten sonra Suriye taraflarına doğru kaçmak için yola koyulur.¹³⁶

¹³⁴ Tarafe b. el-Abd, *a.g.e.*, s. 70; eş-Şentemerî, *a.g.e.*, s. 106-107.

¹³⁵ Yanık, *a.g.m.*, s.80.

¹³⁶ el-Hâşimî, *a.g.e.*, s. 58-60- ; eş-Şentemerî, *a.g.e.*, s. 110-111; ayrıca bkz. Abdulkadir Bağdadi, *a.g.e.*, II, s.420.

Bahsi geçen olayın devamında mektupta yazılı olan ferman sekiz silsile ile el Mutelemmis'in rivayetinde şöyle anlatılmaktadır:

“Tarafe ile birlikte kral Amr b. Hind’in meclisine çıktık. Tarafe, kralın karşısında böbürlenip yürüyen kendini beğenmiş bir çocuktü. Kral, ona sanki huzurundan kovacakmışçasına sert bir bakış attı. Kral Amr, gülümsemez ve gülmezdi. Halkı ona zorbalığını ifade etmek için “mudarritu’l-hicâra” söylerlerdi. Meclisinden uzaklaştığımızda Tarafe b. Abd’a “onun kardeşi hakkında söylediklerinden dolayı bakışından sana bir zarar vereceği endişesine kapıldım” desem de Tarafe, ‘asla!’ dedi. Kral, Hecer ve Bahreyn Valisi Mukaber’e ben ve Tarafe adına iki mektup yazdı. Mektupları alıp yola koyulduk. Hira’nın Necef bölgesine vardığımızda sol tarafımda tuvaletini yapan yaşlı bir adam gördük. Hem elindeki kırıntıyı yiyor, hem de bit kırıyordu. ‘Yaratan’a yemin olsun ki, senden daha ahmak, daha zayıf ve daha akli kıt bir ihtiyar görmedim!’ dedim. O: ‘neyi yadırgıyorsun?’ diye sordu. Ben: ‘pisliyorsun, yiyorsun ve bit kırıyorsun!’ dedim. O: “Bir pisliği çıkarıyorum, bir temizi sokuyorum ve bir düşmanı öldürüyorum. Benden daha ahmak ve daha alçak olan kişi, içinde ne olduğunu bilmediği ölüm fermanını taşıyandır!” deyip beni uyardı. Sanki uykuda gibiydim. Birden Hira ahalisinden bir çocuk gördüm ve ‘çocuğum, okumayı biliyor musun?’ dedim. ‘Evet’ dedi. ‘Şunu okuyuver’ dedim. Bir de ne göreyim «Allahım, senin adınla. Amr b. Hind’den el- Muka’ber’e. Bu mektubumu el-Mutelemmis sana getirince iki elini, iki ayağını kes ve onu diri diri göm!» yazılıydı. Hemen Tarafe’ye gelip Allah’a ant olsun ki, sende de aynısı var dedim. O: ‘Asla, benim kendi kavmimle aynı yerde yaşayan biri bana onu yazmaz.’ dedi ve vali Mukaber’e gitti. O da onun iki elini ve iki ayağını kesip diri diri gömdü.”¹³⁷

Mutelemmis, ifade ettiği bazı şiirlerinde Tarafe’nin onu dinlemeyerek dik başlılığı sebebiyle kendi ayaklarıyla ölüme yürüdüğünü acı bir şekilde anlatmaktadır.¹³⁸

Tarafe’nin nasıl ve neden öldüğü hakkındaki söylentiler bu ifadelere kısmen uysa da değişik rivayetler de dile getirilmiştir. Bu rivayetlerden biri Bahreyn ve Hecer valisi Mukaber’in onun iki elini ve iki ayağını kesip diri diri gömduğu şeklindedir.¹³⁹

¹³⁷ Nevzat Yanık, a.g.m., s. 81-82.

¹³⁸ Hasan Kamil es-Sayrafi, *Dîvânu şî‘ri’l-Mutelemmis ed-Dube’i*, Mısır 1968, s. 194.

¹³⁹ El-Enbari, a.g.e., s. 115-117.

Başka bir rivayette ise Tarafe, Bahreyn valisinin huzuruna gelip Amr b. Hind'in yolladığı mektubu kendisine teslim eder. Vali mektubu okur ve: *“Senin hakkında bana ne emredildiğini biliyor musun?”* der. Tarafe: *“Evet, sana beni ödüllendirmen ve ihsanda bulunman emredildi”* cevabını verir. Vali: *“Seninle aramızda akrabalık bağı var, ben bu akrabalık bağına gözetmen ve koruyan biriyim. Sen bu gece kaç, çünkü bana seni öldürme emri verildi. Sabah olmadan ve insanlar seni tanımadan çık, git”* diyerek kaçma imkânı sunsa da Tarafe b. Abd: *“Beni ödüllendirmek sana çetin geldi, bu yüzden kaçmamı ve sanki bir suç işlemişim gibi ‘Amr b. Hind’e fırsat vermeme istersin; Allah’a ant olsun ki, ben bunu asla yapmayacağım!”* deyip onun teklifini reddeder. Vali sonraki günün sabahında Tarafe’yi hapseder. Kral’ın emrini yerine getirmeyerek istifa eder ve hükmü uygulamaz. Kral Amr ise Tağlib kabilesine mensup Abduhind b. Cured’i hükmü uygulaması için valiliğe atar. Oldukça yürekli ve cesaretli olan yeni valiye Tarafe’nin ve Bahreyn valisinin idam emri talimatını verir. Yeni vali Bahreyn halkının huzuruna çıkarak kralın idam fermanını duyurur. Yeni vali birkaç gün bekleyerek fermanı hemen uygulamaz. Bu arada Tarafe’nin isteğiyle Bekr b. Vail kabilesinin mensupları toplanıp direniş gösterecekler de bu direniş işe yaramaz. İdam fermanının infazını Abdulkays oğullarından Ebu Rişe adlı kişi yapar ve Tarafe’yi öldürür ve Hecer’e defneder. Rivayetlerde Tarafe b. Abd’in yirmi veya yirmi altı yaşında öldürüldüğü belirtilmiştir.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Bağdadi, *a.g.e.*, II, 422; eş-Şemtemeri, *a.g.e.*, s. 111-112; el-Hâşimî, *a.g.e.* s. 60.

İKİNCİ BÖLÜM

TARAFE B. ABD'İN ŞİİRLERİNİN TAHLİLİ

Tarafe b. Abd, şiirin çok önemli bir yere sahip olduğu cahiliye döneminin en önemli muallaka sahibi şairlerinden birisidir. Tarafe'nin farklı zamanlarda yazdığı şiirlerini ihtiva eden Divan'ı bulunmaktadır. Bu eserde çeşitli organizasyonlarda seçilerek Kâbe duvarına asılan muallakası da nulunmaktadır. Bu bağlamda şairin Divanında muallakalar haricinde ele aldığı konular hakkında şiirlerinden bazıları seçilerek tahlili yapılmış, ayrıca Tarafe b. Abd'in muallaka şiirleri konu ve şekil açısından açıklanmaya çalışılmıştır.

1. TARAFE'NİN DİVAN'INDA ELE ALDIĞI BAZI KONULAR

Tarafe'nin şiirlerinin önemli bir bölümünü Muallaka şiirleri oluşturmaktadır. Tarafe'nin değişik zamanlarda söylemiş olduğu şiirler de bir araya getirilmiş ve divan adındaki eser ortaya çıkmıştır. Esmâ'i ve Ebu Ubeyde'nin götüşlerine göre Divan 814 beyitten oluşur ve bunlardan 103'ünü muallakalar oluşturur.

Farklı zamanlarda ve yerlerde defalarca basımı yapılan bu eser, ilk olarak 1869'da basılmıştır.¹⁴¹ İlk baskının akabinde W. Ahlwardt tarafından 1870 tarihinde Londra'da, 1886 tarihinde Lübnan'da, 1902 tarihinde ise Paris'te “*el- 'İkdü's-semîn fi devâvîni 'ş-şu'arâi's-sitteti'l-câhiliyyîn*” ismiyle Nabiğa ez-Zubyâni, Antere b. Şeddad, Zuheyr b. Ebî Sulmâ, Alkame b. Abede ve İmruülkays'ın divanlarıyla beraber neşredilmiştir. Tarafe b. Abd'in divan şiirleri çoğu yazar tarafından şerh edilmiş ve Fransızca tercümesi yapılmıştır.¹⁴²

Bedevilik kimliğini şiirlerinde gösteren Tarafe, şiirlerinde genellikle hiciv, fahr ve hamase gibi konular üzerinde durmuş, şiirlerinde eski bedevi hayatta nadir kullanılan tabirleri kullandığı için, bu durum bazen kapalılığa sebep olmuştur.¹⁴³

¹⁴¹ İşler, *a.g.m.*, XL, 14; eş-Şentemerî, *Şerhu Divâni Tarafe*, s. 5-6.

¹⁴² Ziriklî, *a.g.e.*, III, s. 225.

¹⁴³ Mehmet Yenice, “İçerik Yönüyle Muallaka Şiirlerinin Değeri ve Tarafe b. Abd'in Muallakası”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2001 c.14, s.833

Tarafe Divan eserinde birden çok konuya değinmiştir. Genel olarak bakıldığında Divan eserinde bu başlıklar üzerinde durulmuştur:

1.1.1. Ölüm

Tarafe b. Abd'in ölüm hakkında farklı zamanlarda söylemiş olduğu şiirler vardır. Bu şiirlerin bir kısmında direk ölüm temasını işlerken bir kısmında ise yapılan bir fiili ölüme benzetmiştir. Divandan ölüm konusunda altı beyit vardır. Bu şiirlerin bazıları şöyledir:

وليسَ امرؤُ أفنى الشَّبَابِ مجاوراً سوى حَيِّهِ، إلا كَأخَرَ هَالِكٍ¹⁴⁴

“ Vatanından uzakta gençliğini geçiren kişinin, ömrünü yitirenden farkı yoktur.”

Bu beyitte gurbette geçen hayatın zorluğuna işaret edilerek, kişinin vatanının kıymetini bilmesi gerektiği hatırlatır. Zira vatani olmayan kişi yok olmaya yüz tutmuştur ve hayatta olsa bile ölü kişiden farksızdır.

أرى الموتَ لا يُرعى على ذي قَرَابَةٍ وإن كان في الدُّنْيَا عزيزاً بمَقْعِدِ
لعمرك إنَّ الموتَ ما أخطأ الفتى لكالطولِ المرخى وثنياه باليدِ
إذا شاءَ يوماً قَادَهُ بِزِمَامِهِ ومن يكُ في حَبْلِ المَنِيَةِ يَنْقُدُ¹⁴⁵

“Bu dünyada mevkisi yüksek olsa bile, ölümün hısımlara acımadığını görürüm.

Ömrüne yemin olsun ki! Ölüm, ucu elde bulunan gevşetilmiş ip gibi zamanı gelince kişiyi ıskalamaz.

İster ise onun ipini bir gün alıp çeker. Ölüm ipinin ucuna düşen yok olur.”

Tarafe beyitlerinde zengin veya fakir olsun, genç veya yaşlı olsun, ölümden kimsenin kurtulamayacağından, ölüm gerçeği ile herkesin mutlaka yüzleşeceğiinden bahsetmiştir. Tarafe b. Abd, bazı beyitlerinde herkesin yüzleşeceği hakikat olan ölümden kaçmanın olanaksız oluşunu, hayvanın boğazına uzun bir şekilde bağlanan, fakat uç kısmı elde olan gevşetilmiş yulara benzetmektedir. Hayvanın boyun kısmına bağlı olan ipin ucu sahibinin elinde olduğu müddetçe hiçbir yere gidemez, istediği

¹⁴⁴ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 68.

¹⁴⁵ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 40.

yöne onu çeker ve yönlendirir. Bunun gibi insanın ipi de ölüm gerçeğinin elinde olduğundan, dilediği zaman ve mekânda onu alıp götüreceğini ve insanın her anında ölüm gerçeği ile yüz yüze olduğunu belirtmektedir.¹⁴⁶

1.1.2. Savaş

Tarafe Divan'ındaki bazı beyitlerde, aileler arasındaki kavgaların büyüyerek savaflara neden olabileceğini belirtmiştir. Bu konuda Divan'da dokuz beyit bulunmaktadır ve bunlardan bir tanesi şöyledir:

قد يبعث الأمر العظيم صغيره ... حتى تظل له الدماء تصبب¹⁴⁷

“Bazen küçük bir şey büyük bir olaya sebep olur, öyle ki bu yüzden durmadan kanlar akar.”

Bu şiir Tarafe'nin amcalarının, annesine haksızlık yaparak onların mirasına göz koymaları ve onların haklarını yemelerinden sonra söylemiş olduğu beyitlerdendir. Bu sözü ile Tarafe hakkını gasp eden amcalarına gözdağı vermeye çalışmaktadır.

Tarafe bu beyitte, ufak tartışmaların büyüyerek kavgaya, kavgaların ise büyüyerek kan dökülmesine ve yıllarca sürecek savaflara sebep olacağını ifade ederek büyük işlerin küçük başlangıçlar ile olabileceği mesajını vermiştir. Bu yüzden insanın küçük bir fayda kazanma uğruna bu tür işlerden uzak kalması gerektiğinin ve telafisi olmayan şeylere sebebiyet vermemesinin önemli olduğuna işaret etmiştir.

1.1.3. Sosyal Yaşam

Toplumlar arası ilişkiler hakkında şiirleriyle tavsiyelerde bulunan Tarafe, ikili ilişkilerde de dikkat edilmesi gereken bazı hususlar olduğunu da ifade eder. Tarafe'nin Divan'ında sosyal yaşam ile ilgili on beyit bulunmaktadır. Bu şiirlerinden bazıları şöyledir:

فَارْسِلْ حَكِيمًا وَلَا تُوصِهِ

فَلَا تَنْأَ عَنْهُ وَلَا تُقْصِه

إِذَا كُنْتَ فِي حَاجَةٍ، مُرْسِلًا

وَإِنْ نَاصِحٌ مِنْكَ يَوْمًا دَنَا

¹⁴⁶ eş-Şentemerî, a,g,e., s. 58.

¹⁴⁷ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 13.

“İhtiyaç olduğunda birini gönderirsen işin ehli birisini gönder ve ona tavsiyelerde bulunma.

Bir gün öğüt veren biri sana yaklaştığında, ondan uzaklaşma ve onu da kendinden kaçırma.”

Tarafe, ilk beyitinde şöyle mesaj vermiştir. Bir olayla ilgili malumat almak üzere birisi görevlendirdiği vakit, o kişinin konuya hâkim olması çok önemlidir ve o kişiye işini olumsuz etkileyecek şekilde tavsiyede bulunulmaması gerekir. Tavsiye gelip geçici veya unutulabilen bir şeydir ancak tecrübe ve konuya hâkim olmak her şeyden daha önemli ve daha sağlıklıdır.

Tarafe, beyitin ikinci kısmında kişiye karşı hoş görülü olan ve güzel şeyleri telkin edenlere yakın olmanın ve o kimselerle dostluk kurmanın gerekliliğini ifade ederek, insanların öğütlere açık olması gerektiğini ve iyiliği tavsiyede bulunanlar ile vakit geçirmesi gerektiğini söylemiştir. Zira böyle kimseler ile dostluk kurmak ve onlarla zaman geçirmek kişinin yanlışlarını görmesine ve yapmış olduğu hatalardan vazgeçmesine yardımcı olur.

فشاوِرْ لبيباً، ولا تَعْصِهْ

وإنْ بابُ أمرِ عليكَ التَّوَى

فإنَّ القَطِيعَةَ في نَقْصِهْ¹⁴⁸

وذو الحقِّ لا تَنْتَقِصْ حَقَّهُ

“Bir konuda çıkmaza girersen, zeki birisine danış ve onun sözünden çıkma

Hak sahibinin hakkını eksiltme. Zira düşmanlık hak eksikliğinden ortaya çıkar”.

Beyitin ilk kısmında bir konu hakkında kişinin bilgi ve birikimi yoksa ve çıkmaza girmişse, o işten anlayan tecrübeli birisine danışılması ve onun tavsiyelerinin can kulağıyla dinlenip uygulanması gerektiği ifade edilmiştir. Tecrübeli kişiye danışmak, kişiyi yapacağı işte zor duruma düşmekten ve pişman olmaktan kurtarıp başarıya götürür.

¹⁴⁸ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 59.

Şair ikinci beyitte hısımları tarafından maruz kaldığı zorbalıklar karşısında adil olmayı öğrendiğini ve başkasına karşı adalet konusunda hassas olduğunu ifade etmiştir. Hak sahibine verilecek hakkın tam olması gerektiğini ve düşmanlıkların, kavgaların sebeplerinden birinin de hak yeme ve hakkı tam teslim etmeme olduğunu vurgulamaya çalışmıştır.

وَلَا تَذْكُرِ الدَّهْرَ، فِي مَجْلِسٍ حَدِيثًا، إِذَا أَنْتَ لَمْ تُحْصِهِ
وَأَنْصَحَ الْحَدِيثَ إِلَى أَهْلِهِ فَإِنَّ الْوَثِيقَةَ فِي نَصِّهِ¹⁴⁹

“Kesin olarak bilmediğin bir şeyi, herhangi bir mecliste asla söyleme.

Sözü söyleyene (ehline) isnat et, zira güven sözü ehline nispet etmektedir.”

Tarafe, ilk beyitte elde edilen malumatın doğru olması gerektiğine işaret etmiş ve herhangi bir mecliste söylenecek sözün ve aktarılacak bilginin kesin değilse söylenmemesi gerektiğini ifade etmiştir. Beyitin devamında en güvenli sözün, söyleyenine nispet edilerek aktarılan söz olduğu belirtilmiştir.

İkinci beyitte ise ortaya atılan bir sözün, bilgi sağlamlığı açısından sahibine nispet edilerek aktarılmasının gerekliliğine dikkat çeker. Zira eğer bilgide veya sözde eksiklik veya yanlışlık varsa sözü mecliste söyleyenin değil nispet ettiği kişinin yanlıştır.

وَلَا تَحْرِصَنَّ، فَرُبَّ أَمْرٍ حَرِيصٍ، مُضَاعٍ عَلَى حَرِصِهِ¹⁵⁰

“Aşırı hırslı olma; zira nice hırslılar vardır ki; hırslarından dolayı helak olmuşlar.”

Tarafe bu beytinde insanların istek ve arzuları karşısında aşırı hırslı olmaması gerektiğini vurgulayarak, kişinin işlerini kötü etkileyecek, doğru yapmasını engelleyecek, hatta onu yok olmaya sürükleyecek şeyin hırs olduğu mesajını vermiştir.

وَكَمْ مِنْ فَتَى سَاقِطِ عَقْلُهُ وَقَدْ يُعْجَبُ النَّاسُ مِنْ شَخِصِهِ

¹⁴⁹ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 59.

¹⁵⁰ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 59

“Akli dengesi yerinde olmayan nice gençler vardır ki, siması insanların hoşuna gider. İşin hakikatini ve değerlisini sana getirebilen bir başkasını da ahmak zannedersin”

Tarafe, bu beyitlerde insanın kılık kıyafetine ve simasına bakarak değer yüklemenin yanlış olduğunu vurgulayarak şunu söylemektedir: Öyle kişiler vardır ki, kılık kıyafeti, görünüşü güzeldir ve o kişiden çok hoşlanırsın. Ancak o kişiler görüntülerinin aksine akılsız ve şahsiyetsizdir. Diğer bir takım kişileri ahmak, akılsız sanırsın, ancak o kişiler tam tersi zeki ve maharetli insanlardır. Onlara bir iş verildiği zaman akıllıca o işi çözmeye çalışırlar.

الْخَيْرُ خَيْرٌ، وَإِنْ طَالَ الزَّمَانُ بِهِ وَالشَّرُّ أَلْبَسَ مَا أُوْعِيَتْ مِنْ زَادٍ¹⁵²

“Uzun zaman gecikse bile iyi, iyidir; kötü ise saklayıp muhafaza ettiğin şeylerin en çirkinidir.”

Tarafe, bu sözünde hemen olmasa bile iyinin iyi olduğunu, geçen zamanın iyi olan şeyden hiçbir şey kaybettirmeyeceğini vurgulamış, insanın sakladığı ve biriktirdiği şeylerden en çirkininin ise kötülük olduğunu kendine has biçimde ifade etmiştir.

كُلُّ أَمْرٍ، فِيمَا أَلَمَّ بِهِ يَوْمًا يَبِينُ مِنَ الْغِنَى فُقْرُهُ¹⁵³

“Kimin başına günün birinde bela ve musibet gelirse, zengin mi fakir mi olduğu ortaya çıkar.”

Tarafe, bu sözünde gerçek dostun zor zamanda ortaya çıkacağı mesajını verip şunu demiştir: Kişinin başına bir musibet geldiğinde en yakınından kendisine yardım etmesini ister. Böyle bir anda eğer dostu yardım ederse bu onun gönlünün zenginliğe işaretidir. Durumu iyi olmasına rağmen kişi dostuna yardım etmekten kaçınırsa da bu onun gönlünün fakir olduğunu gösterir. Zira gerçek dost zor günde ortaya çıkar.

¹⁵¹ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 60

¹⁵² Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 41

¹⁵³ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 57.

Tarafe'nin Divan'ında sosyal yaşamla ilgili beyitlere bakıldığında genelde iyilik ehli olduğu ve toplumda huzuru hâkim kılacak davranışları konu edindiği görülür.

1.1.4. Ahlak

Tarafe'nin farklı zamanlarda söylemiş olduğu doğrudan veya dolaylı olarak ahlak konusunu ihtiva eden şiirleri vardır. Bu şiirler Divan'da on üç tanedir ve bunların bir kısmı şöyledir:

وَالْإِثْمُ دَاءٌ، لَيْسَ يُرْجَى بُرُؤُهُ
وَالْبِرُّ بُرَاءٌ، لَيْسَ فِيهِ مَعْطَبٌ
وَالصَّدْقُ يَأْلَفُهُ الْكَرِيمُ، الْمَرْتَجَى
وَالْكَذِبُ يَأْلَفُهُ الدَّنِيءُ، الْأَحْيَبُ¹⁵⁴

“Zülüm, iyileşmesi umulmayan bir hastalıktır, iyilik ise helak etmeyen bir şifadır.

Doğruluk, ümit vadeden kerem sahibi kişinin âdetidir; yalan ise başarısız ve kişiliksiz olanın âdetidir.”

Şair akrabalarından çokça haksızlık gördüğü için ilk beyitte zulmü, devası olmayan bir hastalık olarak nitelendirmiştir. Bir kimsenin devası mümkün olmayan hastalığına şifa bulamayıp helak olduğu gibi, zulüm yapan kişi de zulme uğrattığı kişilerin ahlarının altında kalıp yok olacağı ifade edilir. Devamında ise iyiliğin insanı yaşatan bir şifa kaynağı olduğu söylenir. Şair, ikinci beyitte ise doğru kişi ile yalancı kişinin karakterlerini açıklamaya çabalamış ve düzgün insanın her yerde ve her anda ümit veren kişi ve yardımsever olduğunu, yalancı insanın ise çevresinde güvensiz görülen ve hayatı boyunca yalanları yüzünden başarısız kişi olarak anıldığını söylemektedir.

وَأَعْلَمُ عِلْمًا لَيْسَ بِالظَّنِّ أَنَّهُ
إِذَا ذَلَّ مَوْلَى الْمَرْءِ فَهُوَ ذَلِيلٌ¹⁵⁵

“Kesin olarak biliyorum ki, kişinin efendisi zelil olursa kendisi de zelil olur.”

Bu beytinde şair, eniştesi Abduamr b. Mersed'i hicvetmek istemiştir. Onu hicvet

¹⁵⁴ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 14.

¹⁵⁵ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 75.

mek isterken, dostun kişinin üstündeki etkisini dolaylı şekilde ifade eder. Bir kişinin dostu kötü ise, o dostun etkisiyle kişinin kendisinin de kötü olabileceği vurgulanır. Kişilerin kendine yol gösterici ve arkadaş olarak seçtiği kimselere dikkat etmesi ve kişinin kendisini yüceltecek kişilerden arkadaş seçmesi gerektiği mesajını verir.

وَنَفْسِكَ فَانْعَ وَلَا تَنْعَنِي
وداؤِ الْكُلُومِ وَلَا تُبْرِقْ¹⁵⁶

“Kendini kına, beni değil. Yaraları tedavi et, tehditler savurma.”

Şair bu beyitte insanın, içinden çıkılmayacak bir hal alan durumlarda karşısındakinden ziyade kendisinde kusuru aramasının doğru olacağı belirtilir. Kişileri kızdıran durumlar karşısında insanlara tepki gösterip tehdit savurmanın yerine, kişinin öfkesini kontrol edip tebessüm etmesi ve sabır göstermesi, olaylara sakince yaklaşım karşındakilerin gönüllerini hoş edip onların sıkıntılarını ortak olunarak, onların yaralarına şifa olunması gerektiği ifade edilir.

أَدُوا الْحَقُوقَ تَقْرَ لَكُمْ أَعْرَاضُكُمْ
إِنَّ الْكَرِيمَ إِذَا يُحْرَبُ يَغْضَبُ¹⁵⁷

“Üzerinizde bulunan hakları, sahiplerine verirseniz sövülmekten kurtulursunuz. Zira kerem sahibinin değerlerine saldırılırsa gazaba gelir.”

Bu beyitte şair, insanların haklarının teslim edilmesi gerektiğini, toplumda yaşayan kişilerin haklarına riayet etmemenin ve onların hakkını gasp etmenin, kişinin sövülmesine sebep olacağı belirtilir. Çünkü hakkı yenen kimse her ne kadar iyi biri olarak bilinse bile, hakkı yendiği zaman öfkelenerek hakkını yiyen kişiye kötü söz söyleyebilir ve uygun olmayan davranışlar sergileyebilmektedir.

وَلَا خَيْرَ فِي خَيْرٍ تَرَى الشَّرَّ دُونَهُ
وَلَا قَانِلَ يَأْتِيكَ بَعْدَ التَّلَدُّدِ¹⁵⁸

¹⁵⁶ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 65.

¹⁵⁷ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 14.

¹⁵⁸ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 40.

“Sonunda şer gördüğün iyilikte ve dik kafalıktan sonra sana gelen muhatapta hayır yoktur.”

Şair bu beyitte mühim olan iki şeye işaret etmektedir: Bunlardan ilki, yapılacak iyiliğin güzel ve içten olması gerektiği imasında bulunularak sonucu kötülük ve minnet olacak iyiliğin, iyilik olmayacağı ifade edilir. İkincisinde ise, sürekli kafasının dikine giden ve söz dinlemeyen kişi ile muhatap olunmaması gerektiğine işaret edilerek, o kişinin olumsuz davranışları ile kişiye hiçbir fayda sağlamayacağı vurgulanır.

1.1.5. Arkadaşlık

Tarafte bazı şiirlerinde samimi dostluğun nasıl olması gerektiği üzerinde durmuş, bazılarında ise dostların uzak durması gereken davranışları belirtmiştir. Bu şiirler on üç beyitten oluşur ve bazıları şöyledir:

وَقِرَافٌ مَنْ لَا يَسْتَفِيقُ دَعَارَةً يُعَدِي كَمَا يُعَدِي الصَّحِيحَ الْأَجْرَبُ¹⁵⁹

“Kötülükten uzak durmayan kimseyle samîmî olman, uyuzun sağlıklıya hastalığını bulaştırdığı gibi sana kötülük bulaştırır.”

Tarafte bu beyitte, kişinin kendisine dost ve yoldaş seçerken temkinli davranması gerektiğini ve doğru arkadaşı bulabilmenin mühim olduğu hususunda ikazda bulunmuştur. Bu beyit ile şairin şu mesajı vermeye çabaladığı ifade edilebilir: Bir insanın üzerinde en çok etkisi olan kişilerden birisi de arkadaşındır. Eğer arkadaş olarak seçilen kişi iyi ise, kişi ondan etkilenerek kendisini de iyi yapmaya gayret eder. Şayet kişinin arkadaşı kötüyse, uyuz bir hastanın hastalığını çevresine bulaştırması gibi, kötü kişi de kötülüğünü arkadaşına bulaştırır.

إِذَا أَنْتَ لَمْ تَنْفَعْ بِوَدِّكَ قُرْبَةً وَلَمْ تَنْكُ بِالْبُؤْسَى عَدُوَّكَ فَاْبَعِدْ

“Sevgin ile dostuna fayda, zorluklarla da düşmanına zarar vermezsen bırak git.”

Tarafte bu beyitte kişide bulunması gereken iki özelliğe işaret etmiştir. Bu özelliklerden ilki, insanın sevgisiyle arkadaşlarına yakın olması ve dostlarına

¹⁵⁹ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 14.

sevgisiyle muamelede bulunarak faydalı olmaya çalışmasıdır. İkincisi ise, düşmanlık edenlere kahredici davranabilmesidir. Şair, bu iki özelliğe sahip olanların güvenilebilir kimseler olacağını ve bu kişiler ile yakınlık kurulabileceğini ifade etmiştir.

خالطِ النَّاسَ بِخُلُقٍ وَاسِعٍ لَا تَكُنْ كَلْبًا، عَلَى النَّاسِ، تَهَرَّ160

“İnsanlarla iyi geçin, onlara havlayıp saldıran köpek olma.”

Toplum hayatında insanlarla iyi geçinenlerin herkes tarafından beğenileceğinden ve halk arasında saygın olacağından dolayı şair, bu beyitte insanlara iyi muamelede bulunmanın öneminden bahsetmiştir. Toplumda geçimsiz olan, insanlara saldıran kişileri saldırgan köpeğe benzeterek, bu tür kişilerin toplumda itibarsız olacağı mesajını vermiştir.

2. TARAFE B. ABD'İN MUALLAKASI VE TAHLİLİ

Tarafe b. Abd'in en meşhur şiiri olan muallakası, hem beyit sayısı, hem de üslubuyla diğer muallakalardan farklıdır. Şiirinde farklı konuları bir araya getiren Tarafe genel olarak muallakasında kendi özelliklerinden, kabilesinin üstünlüğünden, kadın ve içki meclislerinden, cimri veya cömert insan tiplerinden, atılgan ve çevik oluşundan ve devesinin özelliklerinden bahsetmiştir.¹⁶¹

1- بروضة ديمي فأكناف حانلٍ ظللت بها أبكي وأبكي إلى الغدِ

2- لِحَوْلَةِ أَطْلَالٍ بِيَرْقَةِ نَهْمَدِ تَلُوحُ كَبَاقِي الْوَشْمِ فِي طَاهِرِ الْبِدِ

“Da'miy ve Hâil denilen bahçede Sehmed'in toprakla bitişik bir yerinde, sevgilim Havle'nin evinden kalmış yıkılmış işaretler vardır. Bunlar elin dışına işlenmiş dövmeden kalan bozuk izler gibi görünmektedir ki, ben orada sabaha dek ağladım ve ağlattım.”

3- وَقُوفًا بِهَا صَحْبِي عَلَيَّ مَطِيَّهُمْ يَقُولُونَ لَا تَهْلِكْ أَسَى وَتَجَلِ162

¹⁶⁰ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 57.

¹⁶¹ Yenice, a.g.e. , s.833

¹⁶² Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 19; eş-Şentemerî, a.g.e, s.5.

“Arkadaşlarım altlarındaki binekleri durdurarak bana: “Kendini keder ve hüznü kaptırma, metin ol.” diyorlardı.”

Bu beyitlerde sevgilisinden ayrılan ve bundan dolayı acı çeken Tarafe, harabe bir yerde derdini arkadaşlarına anlattığını, bu ayrılıktan dolayı hem kendisinin hem de arkadaşlarının ağladığını belirtmiştir. Yanından binekleriyle geçen ve onun bu halini görenlerin bineklerini durdurarak onu teselli ettiğine değinmiştir.

4- كَانْ حُدُوجَ الْمَالِكِيَّةِ غُدُوَّةً خَلَا يَا سَفِينٍ بِالنَّوْاصِفِ مِنْ دَدٍ

“Mâlik’e mensup olan sevgilimin ayrılığın sabahı, Ded ovasına giden ve üzerlerinde kadınların binmelerine mahsus koçular bulunan develer arkalarında kayık bağlı gemiler gibi görünüyordu.”

5- عُدُو لِيَّةٍ أَوْ مِنْ سَفِينِ ابْنِ يَامِنٍ يَجُوزُ بِهَا الْمَلَّاحَ طَوْرًا وَيَهْتَدِي¹⁶³

“Adevla Köyü işi gemiler veya İbn Yamin’in gemileri gibi ki onları, gemicileri bazen doğruya ve bazen de eğri sevkeder.”

Bu beyitlerde şair, Mâlik Kabilesinin fertlerini taşıyan develerin kervanını, peş peşe giden gemilere benzeterek, kervanın bazen yoldan saptığını bazen doğru yola girdiklerini belirtmiştir.

6- يَشْتَقُ حَبَابَ الْمَاءِ حَيْرٌ وَمُهَا بِهَا كَمَا قَسَمَ التَّرْبُ الْمَفَايِلَ بِالْيَدِ¹⁶⁴

“Mufayil’in eli ile toprağı yardığı gibi, bu gemiler de göğüsleriyle dalgaları yararlar.”

Bu beyitte Tarafe, içinde bir şey saklanmış olan toprak kümesini eliyle ikiye ayırdıktan sonra karşısındaki kişiye bunlardan birini seçtiren kumarcının toprak kümesini ayırması gibi, gemilerin göğüsleriyle suyu ikiye ayırmasını birbirine benzetmiştir.

¹⁶³ eş-Şentemerî, a.g.e, s.6.

¹⁶⁴ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 19.

7- وَفِي الْحَيِّ أَحْوَى يَنْفُضُ الْمَرْ دَشَادِينَ مُظَاهِرٌ سُمْطِي لَوْلُو وَرَبْرَجِدٍ¹⁶⁵

“Kabile arasında anasından yeni ayrılmış olan ve misvak ağacının meyvelerini almaya çalışan esmer dudaklı ve sürmeli gözlü bir geyik vardır ki, onun boynunda birbiri üzerine takılmış iki gerdanlık vardır, biri inciden, diğeri zebercetten.”

8- خَذُولُ تُرَاعِي رَبْرَبًا بِخَمِيلَةٍ تَتَأَوَّلُ أَطْرَافَ الْبَرِيرِ وَتَتَرْتَدِي

“Yavrularını bırakıp sürü ile beraber otlu ve ağaçlık bir yere otlamaya giden, misvak ağacının meyvelerini yiyen, onun dalları ve yaprakları arasına gömülen bir ceylandır.”

9- وَتَبْسِمُ عَنِ أَلْمَى كَأَنَّ مَنْوَرًا تَخَلَّلَ حَرَ الرَّمْلِ دِعْصَ لَهُ نَدِي¹⁶⁶

“Onun esmer dudakları arasından gülüşü, topraktan uzak temiz bir kumluktaki nemli bir tepeciğin üzerinde bitmiş olan düzgün ve beyaz papatyayı gösterir.”

10- سَقَّتْهُ إِيَاةُ الشَّمْسِ إِلَّا لِثَاتِهِ أُسِفَ وَلَمْ تَكْدِمِ عَلَيْهِ بِأَثْمِدِ

“Güneş, kendi parlaklığıyla diş etleri hariç o dişleri sulamıştır. Zira diş etleri tamamen dövmelidir ve bu diş etlerinde kemik sıyırmaktan bir bozuntu da yoktur.”

11- وَوَجْهَهُ كَأَنَّ الشَّمْسَ أَلْفَتْ رِدَاءَهَا عَلَيْهِ نَقِي النَّوْنِ لَمْ يَتَّخَذْ¹⁶⁷

“Bir de pürüzsüz, saf ve parlak yüzü vardır ki, güneş o yüze kendi güzelliğini giymiştir denilebilir.”

Bu beyitlerde şair, Mâlik Kabilesini taşıyan kervanda bulunan sevgilisi Havle'nin güzelliğinden bahsederken, onun bazı özelliklerini geyiğe bazı özelliklerini ise ceylana benzetmiştir. Tarafe, sevgilisinin dişlerinden bahsederken kum tepesi üzerinde yetişen papatyayı örnek vererek düzen ve parlaklıkta dişleri papatyaya benzetmiştir. Arap kadınlarının diş ve diş etleri temiz ve beyaz görünsün diye dudak ve diş etlerine sürme çekmelerinden hareket ederek sevgilisinin diş etlerinin dövmeli olduğunu ifade etmiştir. Diğer taraftan da sevgilisinin parlaklığını güneşten aldığını ve güneşin güzelliğinin sevgilisinde olduğunu belirtmiştir.

¹⁶⁵ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 20; eş-Şentemerî, a.g.e, s.7.

¹⁶⁶ eş-Şentemerî, a.g.e, s.8.

¹⁶⁷ eş-Şentemerî, a.g.e, s.9.

12- وَإِنِّي لَأُمُضِي أَلْهَمَّ عِنْدَ احْتِضَارِهِ بِعَوْجَاءِ مِرْقَالٍ تَرُوحُ وَتَعْتَدِي¹⁶⁸

“Canım sıkıldığı zaman ben; zayıflıktan karnı sırtına yapışmış olmasıyla eğrilen ve gece gündüz yol almaktan yorulmayan dişi devem üzerinde sıkıntı defederim.”

13- أَمُونٍ كَأَلْوَاكِ الْإِرَانِ نَصَاتُهَا عَلَى لَاجِبٍ كَأَنَّهُ ظَهْرُ بُرْجِدٍ¹⁶⁹

“Kemikleri; tabut tahtası gibi iri, sürçmek ve kaymanın ne olduğunu bilmeyen devemi; üstü çizgili kalın kilime benzeyen, çiğnenmiş yol üstünde, elimdeki değnekle sürerim.”

14- جَمَالِيَّةٌ وَجَنَاءٌ تَرْدِي كَأَنَّهَا سَفَنَجَةٌ تَبْرِي لَأَزْرَعَرٍ أَرْبِدٍ

“Kuvveti ve etlerinin katılığı ve tızıklığı ile erkek deveye benzer. O kül renginde az tüylü erkek devekuşunun önünde koşan dişi devekuşu gibi koşar.”

Önceki beyitlerden farklı bir konuya geçen Tarafe, devesinin fizikî tasvirini yapmaya çalışmıştır. Bu beyitlerde sıkıldığı zaman üzerinde yolculuk yaptığı devesinin fizikî özelliklerinden bahseden Tarafe, devesinin kemiklerini tabut tahtasına benzetmiş, devesinin dişi olmasına rağmen erkek develere benzediğini ifade etmiştir.

15- تُبَارِي عِتَاقًا نَاجِيَاتٍ وَأَتْبَعَتْ وَظِيْفًا وَظِيْفًا فَوْقَ مَوْرٍ مُعَبَّرٍ¹⁷⁰

“Hızlı giden soy beyaz develerle yarışır. Koşarken yol üzerinde arka ayaklarını ön ayaklarının bastığı yere basar.”

16- تَرَبَّعَتِ الْفَقْفَيْنِ فِي الشَّوْلِ تَرْتَعِي حَدَاقِ مَوْلَى الْإِسْرَةِ أُعْيِدٍ¹⁷¹

“Benim devem de, ilkbaharda sütleri azalan develeri otlattıkları, yağmuru eksik olmayan yumuşak topraklı otlaklarda bulunun iki tepenin otlarıyla beslenmiştir.”

17- تَرِيْعٌ إِلَى صَوْتِ الْمَهِيْبِ وَتَنْقِي بَذِي خُصَلِ رُوْعَاتِ أَكْلَفِ مُلْبِدٍ

“Bağırın çobanın sesinin geldiği tarafa döner ve kızıl renkteki çok tüylü erkek devenin aşması korkusundan tüylü kuyruğuyla korunur.”

18- كَأَنَّ جَنَاحِي مَضْرَحِي تَكْنَفَا حِفَا فِيهِ شُكَا فِي الْعَسِيْبِ بِمَسْرِدٍ¹⁷²

¹⁶⁸ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 20.

¹⁶⁹ eş-Şentemerî, a.g.e, s.10.

¹⁷⁰ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 20.

¹⁷¹ eş-Şentemerî, a.g.e, s.11.

¹⁷² eş-Şentemerî, a.g.e, s.12.

“Ak kerkenez kuşunun iki kanadındaki tüyler, bunun kuyruk kemiğinin iki tarafına bezle batırılmış gibi kuyruğu çok ve beyaz tüylüdür.”

19- فَطُورًا بِهِ خَلْفَ الرَّمِيلِ وَتَارَةً عَلَى حَشْفِ كَالشَّنِّ ذَاوِ مُجَدِّدٍ¹⁷³

“Bu kuyruğunu, bazen üstündeki kimsenin, terkisine almış olduğu adamın arkasına, bazen de kurumuş kırba gibi kalmış olan sütsüz memesine vurulur.”

Bu beyitlerde Tarafe, soylu beyaz develer gibi hızlı olduğunu ifade etmek için arka ayaklarının, ön ayakların bastığı yere bastığını ifade etmiş, devesinin soylu develerden farksız olduğunu, onların otladığı otlaklarda otladığını ve çobanın çağırmasına, o tarafa dönerek karşılık verdiğini ifade etmiştir. Asil olduğunu ifade ettiği devesinin tasvirini yaparken, devesinin her deve ile çiftleşmediğini, kerkenez kuşunun kanadı gibi tüylü olan kuyruğu ile erkek develerden ve böceklerden kendini koruduğunu anlatmıştır.

20- لَهَا فَخْدَانِ أَكْمَلَ النَّحْضِ فِيهِمَا كَاتَهُمَا بَابَا مُنِيفٍ مُمَرَّدٍ

“Onun dolgun etli olan iki uyluğu yüksek bir köşkün iki kapısı gibidir.”

21- وَطَيَّ مُحَالَ كَالْحَنِيِّ خُلُوفُهُ وَأَجْرِنَةٌ لَزَّتْ بِدَائِي مُنْضَدٌ¹⁷⁴

“Onun belkemiğindeki parçalar birbirine yakın ve kuvvetle bağlı olup bu kemiklerden çıkan kaburga kemikleri bir yay gibidir. Boyun kemikleri de sıkışık ve kuvvetlidir.”

22- كَأَنَّ كِنَاسِي ضَالَّةً يُكْنِفَانِيهَا وَأَطْرَ قِسِي تَحْتَ صُنْبٍ مُؤَبَّدٍ

“Yaban öküzünün, güneşten korunmak için yabani kiraz ağacının altında açmış olduğu iki yuva gibi, onun iki kasığında iki yuva ve bel kemiğinin altında da gerilmiş yaylar vardır.”

23- لَهَا مِرْفَقَانِ أَفْتَلَانِ كَأَنَّهَا تَمَرٌ بِسَلْمِي دَالِجٍ مُشْتَدِّدٍ¹⁷⁵

“Böğürlerinden açık ve ayrıık bulunan iki kuvvetli dirsekleri ve güçlü bir kimsenin elleriyle ağır iki kova taşıırken kollarını gövdesinden uzak tutarak yürümesi gibi bir yürüyüşü vardır.”

¹⁷³ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 21.

¹⁷⁴ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 21.

¹⁷⁵ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 22.

Bu beyitlerde şair, devesinin besili olduğu ve uyluklarının güzelliği fark edildiği için ihtişamıyla sarayın büyük kapılarına benzediğini ifade ederek, devesinin bel ve boyun kemiklerini, kasıklarını ve karnını betimlemeye çalışmıştır.

24- كَقَنْطَرَةِ الرَّومِيِّ أَقْسَمَ رَبِّهَا لَنُكْتَفَنَ حَتَّى تُشَادَ بِقَرْمَدٍ¹⁷⁶

“Devem Rumlardan birinin, muhkem yapmak ve her tarafını tuğlalarla kuvvetlendirmek üzere ahdedtiği bir köprü gibidir.”

Bu beyitte Tarafe, devesini sağlam köprüler ve yapılar yapmakla bilinen Rumların yapmış olduğu köprüye benzeterek devesinin gücünü ve kuvvetini anlatmak istemiştir.

25- صُهَابِيَّةُ الْعُتْنُونِ مَوْجِدَةَ الْقَرَا بَعِيدَةٌ وَخَدِ الرَّجْلِ مَوَارَةَ الْيَدِ

“Alt çenesinin altındaki kılları kızıla bakar bir beyazlıktır. Sırtı kuvvetlidir. Art ayaklarını geriye atışı geniştir. Omuzları ön ayaklarına kolaylıkla uyar.”

26- أَمْرَتْ يَدَاهَا فَنَلَّ شَرْزُرَ وَأَجْنَحَتْ لَهَا عَضْدَاهَا فِي سَقِيفِ مُسَدِّدٍ

“Bükülerek kuvvetlendirilmiş halat gibi bunun ön iki ayağı, göğsündeki değirmi mühresinden soldan sağa bükülmüştür. Pazuları ise üst üste tuğlalarla yapılmış gibi böğrünün altından dışa fırlamıştır.”

27- جَنُوحَ دِفَاقِ عُنْدَلٍ ثَمَّ أُفْرِعَتْ لَهَا كَتِفَاهَا فِي مُعَالِي مُصَعَّدٍ

“Koşarken bir tarafına eğilir ve atıla atıla koşar. Kafası iridir. İki omuzu yüksek sırtıyla beraber yükseltilmiştir.”

Tarafe, bu beyitlerde devesinin fiziki özelliklerini anlatmaya devam etmiş; devesinin alt çenesini, sırtını, göğsünü, ön ve arka ayaklarını, pazularını ve kafasını betimleme yaparak ifade etmiştir.

28- كَأَنَّ غُلُوبَ النَّسْعِ فِي دَأْيَاتِهَا مَوَارِدَ مِنْ خَلْفَاءَ فِي ظَهْرِ قَرْدَدٍ¹⁷⁷

¹⁷⁶ eş-Şentemerî, a.g.e, s.13-15.

¹⁷⁷ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 22.

“Onun karnının yanlarında örme sırımların bıraktığı izler; sert bir yerden çıkan, sert bir yerde biten düz bir kayanın üzerinden inen su izleri gibidir.”

29- تَلَّاقِي وَأَخْيَانَا تَبِينُ كَأَنَّهَا
بَنَائِقَ عَرٍّ فِي قَمِيصٍ مُقَدَّدٍ¹⁷⁸

“Bu sırımlar halkalara geçirildikleri yerlerde birleşip ayrıldıklarından bir gömlekteki tirizlere benzerler.”

Bu beyitlerde şair, devesinin karnının etrafına yük bağlamak için kullanılan sırımların bıraktığı izleri, düz bir kayadan inen su izlerine benzeterek sırımların bağlandıkları yerlerdeki izleri gömlekteki üçgen tirizlere benzetmiştir.

30- وَأَتَلَّغُ نَهَاضَ صَعَدَتْ بِهِ
كَسُكَّانٍ بُوصِي بِدَجَلَةَ مُصْعِدٍ

“(Devem) uzun boynunu göğe diktiği zaman bu boyun; Dicle’de işleyen Buzi dedikleri büyük bir kayığın dümenine benzer.”

Bu beyitte Tarafe, devesinin uzun boynunu, Dicle nehrinde su yollarını kontrol etmek için tasarlanan ve dümeni yüksek olan buzi kayığının dümenine benzetmiştir.

31- وَجُمُجْمَةٌ مِثْلُ الْعَلَاةِ كَأَنَّهَا
وَعَى الْمُنْتَقَى مِنْهَا إِلَى حَرْفٍ مَبْرَدٍ¹⁷⁹

“Kafasının tası örs gibidir ve kafa kemiklerinin bitiştiği noktalar bir eğenin girintilerine benzer.”

32- وَخَدَّ كَقِرْطَاسِ الشَّامِيِّ وَمَشْفَرٍ
كَسَبْتِ الْيَمَانِي قَدَّهُ لَمْ يُجَرِّدِ

“Yanağı, Şam kâğıdı gibi beyaz, tüysüz ve düzgündür. Dudağı Yemen’in köselesi gibidir.”

33- وَعَيْنَانِ كَالْمَاوِينَيْنِ اسْتَكْنَتَا
بِكَهْفِي حَجَاجِي صَخْرَةَ قَلْتِ مَوْرَدِ

“Kayaya benzeyen kaş bitimi kemiklerinin iki kovuğunda durgun yağmur suyu gibi olan gözleri parlak iki ayna sanılır.”

34- طَحُورَانِ عَوَارَ الْفَدَى فَنَرَاهُمَا
كَمِخْلَتَي مَذْعُورَةَ أُمِّ قَرْقَدٍ¹⁸⁰

¹⁷⁸ eş-Şentemerî, a.g.e, s.15-17.

¹⁷⁹ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 22.

¹⁸⁰ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 23.

“Bu gözler, üzerine konan tozları atar. Onları sen, korkuya düşmüş, yavrulu yaban ineğinin sürmeli gözleri sanırsın.”

35- وَصَادِقَاتَا سَمِعَ التَّوَجُّسَ لِلسُّرَى
لِهَجْسِ خَفِيِّ أَوْ لِيصَوْتِ مُنَدِّدٍ¹⁸¹

“Kulakları, gece yolculuğunda en hafif sesleri işitecek kadar saktır. Yüksek sesleri ise doğru surette işitir.”

36- مَوْلَانَانَ تَعْرِفَ الْعِنُقَ فِيهِمَا
كَسَامِعَتَيْ شَاةٍ بِحَوْمَلٍ مُفْرَدٍ

“Bu iki kulak ince ve keskindir. Havmel denilen yerde tek başına kalmış yaban öküzünün, içleri tüysüz kulaklarında görülen soyluluğunu, bunun da iki kulağında görebilirsin.”

Tarafe bu beyitlerde devesinin baş kısmını anlatmıştır. Devesinin kafatasının ve kemiklerinin sağlamlığını çelik yüzeyli demir olarak bilinen örse, yanağını tüysüz ve düzgün olduğu için Şam kâğıdına, dudağını yumuşak ve genç olduğu için Yemen’in kösesine benzetmiştir. Şair devamında ise devesinin kaş bitimini kayaya, parlak iki ayna olarak nitelediği gözlerini yaban ineğinin sürmeli gözlerine, kulaklarını ise gece yolculuğunda en hafif sesleri bile duyduğu için, korkusundan kulaklarını diken yaban öküzünün kulaklarına benzetmiştir.

37- وَأَرْوَعُ نَبَاضٍ أَحَدُ مُلْمَلَمٍ
كَمِرْدَاةِ صَخْرٍ فِي صَفِيحٍ مُصَمَّدٍ

“Onun kalbi her şeyden hile sezerek atar durur, çok hareketli ve hafiftir. Sanki enli taşlar arasında taş kırmağa mahsus kuvvetli kayadan yapılmış bir taş külink gibi katı ve kuvvetlidir.”

38- وَأَعْلَمُ مَخْرُوتٍ مِنَ الْأَنْفِ مَارِنٍ
عَتِيقٍ مَتَى تَرَجُمُ بِهِ الْأَرْضَ تَرْدَدٍ

“İstersem onun başını palanın ortasındaki eğer kaşına kadar yükseltirim ve ön ayaklarının pazularıyla erkek devekuşu gibi yüzmeye başlar.”

39- وَإِنْ شَنْتَ لَمْ تُزْقِلْ وَإِنْ شَنْتُ أَرْقَلْتُ
مَخَافَةَ مَلُويٍّ مِنَ الْقَدِّ مُخْصَدٍ

“İstersem koşmaz; istersem elimdeki sırimdan örme kırbaçla korkutarak koşturur ve hızlandırırım.”

¹⁸¹ eş-Şentemerî, a.g.e, s.17-20.

40- وَإِنْ شِئْتَ سَلِمَىٰ وَاسِطَ الْكُورِ رَأْسَهَا وَعَامَتْ بِضُبُعَيْهَا نَجَاءَ الْخَفِيدِ¹⁸²

“Üst dudağı yarık ve burnunun yumuşak yeri deliktir ve bu soy devem, baş ve burnunu yere doğru eğince hızını arttırır.”

Bu beyitlerde şair devesinin her şeyden bir hile sezdiğini belirterek temkinli olduğunu ifade etmiş, devesinin ona karşı itaatkâr olduğunu, istediği zaman onu koşturabildiğini, istediği zaman da durdurduğunu belirterek, devesinin baş ve boynunu yere doğru eğdiğinde hızlandığını ifade etmiştir.

41- عَلَىٰ مِثْلِهَا أَمْضِي إِذَا قَالَ صَاحِبِي أَلَا لَيْتَنِي أَفْدِيكَ مِنْهَا وَأَفْتَدِي¹⁸³

“Arkadaşım: “Keşke seni ve kendimi bu çöllerin tehlikelerinden kurtarmaya muvaffak olsaydım.” derken bu özelliklere sahip devemle yolculuğuma devam ederim.”

42- وَجَاشَتْ إِلَيْهِ النَّفْسُ خَوْفًا وَخَالَهُ مُصَابَا وَلَوْ أَمْسَىٰ عَلَىٰ غَيْرِ مَرْصَدٍ

“Arkadaşımın korkudan yüreği ağzına geldi; yollarda yol kesiciler olmadığı halde kendisini ölümün pençesine geçmiş sanıyordu.”

Bu beyitlerde şair, yolculuğun zorluğundan dolayı arkadaşının çok korktuğunu, yolun tehlikelerden uzak olmasına rağmen arkadaşının yüreğinin ağzına geldiğini, onun ise onu çölün tehlikelerinden koruyacağına inandığı devesiyle yolculuğa devam ettiğini belirtir.

43- إِذَا الْقَوْمُ قَالُوا مَنْ فَتَىٰ خَلْتُ أَنَّنِي عُنَيْتُ فَلَمْ أَكْسَلْ وَلَمْ أَتَبَدَّدْ

“Kavmim arasında: “Yiğit kimdir?” denilince bununla ben, kendimin kastedildiğini sanarak güç kuvvet kesilirim.”

44- أَحَلَّتْ عَلَيْهَا بِالْقَطِيعِ فَأَجْدَمَتْ وَقَدْ حَبَّ آلُ الْأَمْعَزِ الْأَمْتَوَقِدِ¹⁸⁴

“Ve toprakları çakıl taşlarıyla dolu yerlerin ilgim serapları sıcaklığın şiddetinden parlıyorken, ben devemi kırbaçlarım, o da alabildiğine kaçır.”

¹⁸² Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 23; eş-Şentemerî, a,g,e, s.20-21.

¹⁸³ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 23.

¹⁸⁴ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 24.

Bu beyitlerde Tarafe, kavminin, bu işi başaracak yiğit kimdir diye sorduğunda o yiğidin kendisinin olduğunu sandığını, hızla o işi hallettiğini ve çakıl taşlarıyla kaplı yollarda devesini koşturduğunu ifade eder.

تُرِي رَبَّهَا أَدْيَالَ سَحْلٍ مَمْدِدٍ¹⁸⁵

45- فَذَالَتْ كَمَا ذَالَتْ وَلَيْدَةَ مَجْلِسٍ

“Devem koşarken, uzun eteklerini yerlere sürüyerek efendisinin önünde raks eden bir kız gibi iki tarafına sallanıyor ve kuyruğu yere sürünüyordu.”

Şair bu beyitte devesinin koşarken sallanmasını, uzun etekleriyle yerde sürünen ve efendisine marifetini göstermek isteyen cariyenin kıvrak hareketlerine benzetmiştir. Cariyenin efendisinin gözüne girmek için yaptığı hareketleri, devenin de ona olan sevgisinden dolayı yaptığına değinir.

وَلَكِنْ مَتَى يَسْتَرْفِدِ الْقَوْمَ أُرْفِدُ

46- وَلَسْتُ بِحَلَّالِ التَّلَاعِ مَخَافَةً

“Ben (konuk gelmesin diye ve düşman korkusundan) evimi bayır ve tepelere yapmam. Kavmim her ne zaman benden yardım isterse hazırım.”

وَإِنْ تَلْتَمِسْتَنِي فِي الْخَوَانِيتِ تَصْطَدُ

47- فَإِنْ تَبْغِنِي فِي حَلْفَةِ الْقَوْمِ تَلْقَتَنِي

“Beni, kavmimin meşveret meclisinde arasan bulursun; beni meyhanelerde de avlamak istersen avlayabilirsin.”

Bilindiği üzere Câhiliye toplumunda misafirperverlik önemli bir yere sahiptir. Tarafe, ilk beyitinde bazı kimselerin misafir gelmesin diye evlerini tepelere ve ulaşımı zor yerlere yaptığını, kendisinin ise düzlükte olduğunu ve her zaman misafir ağırlamaya ve ona yardım etmeye hazır olduğunu belirtir. Diğer beyitte şair, kendisinden yardım isteyenlerin onu, savaş ve barış kararlarının alındığı mecliste bulabileceğini, onu öldürmek isteyenlerin ise kendinde olmadığı sarhoş zamanında onu meyhanelerde öldürebileceklerini ifade eder.

¹⁸⁵ eş-Şentemerî, a.g.e, s.22-24.

48- متى تأتني أصبحك كأسا روية

وان كنت عنها ذا غنى فاغن وازدد¹⁸⁶

“Ne zaman bana gelirsen sana bir dolu sabah şarabı sunar ve kendimde seninle beraber içerim. Yok, eğer benden içmezsen kendinden iç ve bol bol iç.”

Bu beyitte şair, misafir ağırlamaktan çekinmediğini, gelecek misafire sabah şarabı sunup beraber içebileceğini söyleyerek, onun şarabını içmeyenine ise kendi şarabını bolca içebileceğini ifade eder.

49- وَإِنْ يَلْتَقِ الْحَيَّ الْجَمِيعِ تُلَاقِي

إِلَى ذُرْوَةِ الْبَيْتِ الشَّرِيفِ الْمَصْمَدِ

“Dağılmış olan kabile bir yere toplanıp da soy sopla övünmeğe kalktıkları vakit beni herkesin başvurduğu yüksek hanedanın ta tepesinde bulursun.”

Bu beyitte şair, soyuyla övünen kabilesinin değerli ve önemli kişilerinden birinin de kendisi olduğunu, bir konuda danışılacak biri arandığında kendisinin en tepede olduğunu ifade etmiştir.

50- نَدَامَايَ بِيضِ كَالنَّجُومِ وَقَيِّئَةً

تَرْوَحُ عَلَيْنَا بَيْنَ بُرْدٍ وَمَجْسَدِ

“Benimle oturup şarap içen arkadaşlarım yıldızlar gibi parlaktılar. Şarkılar okuyup bizi eğlendiren kız da uzun gömleği ve safrana boyanmış entarisiyle geceleri meclisimize gelir.”

51- رَحِيبِ قَطَابِ الْجَيْبِ مِنْهَا رَقِيقَةً

بِجَسِّ النَّدَامَى بَضَّةً أَلْمَتَّجَرِدِ

“O kızın yakası yeni ve geniştir, arkadaşlarımın; ellerini sokup onu her taraftan sıkıştırılmalarına müsaittir. Onun vücudunun elbiseden dışarı kalan kısımları beyaz ve yumuşaktır.”

52- إِذَا نَحْنُ قُلْنَا أَسْمِعِينَا انْبَرَتْ لَنَا

عَلَى رَسْلِهَا مَطْرُوقَةً لَمْ تَشَدَّدْ¹⁸⁷

“Bize biraz oku dediğimiz vakit bakışlarıyla bir yere saplanmış gibi önüne bakarak yavaş yavaş başlar, birden bire sesini yükseltmez.”

¹⁸⁶ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 24; eş-Şentemerî, a.g.e, s.24-25.

¹⁸⁷ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 24; eş-Şentemerî, a.g.e, s.26.

53- إِذَا رَجَعْتَ فِي صَوْتِهَا خَلْتَ صَوْتَهَا

تَجَاوِبَ أَظَارَ عَلَى رُبْعِ رَدِّ¹⁸⁸

“O kadar güzel ve hazin nağmeler yapmağa başlar ki ölen yavrusuna ağlayan bir annenin sesi sanarsın.

Bu beyitlerde şair, kendisinin içki meclisinde konuk olacak kişilerin değerli olduğunu, onları eğlendirecek, onlara güzel şarkılar söyleyecek kızların da o mecliste onların hizmetinde olduğunu ifade etmiştir.

54- وَمَا زَالَ تَشْرَابِي الْخُمُورَ وَلَدَّتِي

وَبَيْعِي وَإِنْفَاقِي طَرِيفِي وَمُتَلَدِّي

“Bol bol şarap içmek, zevk sürmek ve bu uğurda kendi kazandığımız ve babadan kalma malları vermek ve satmaktan geri durmadım.”

55- إِلَى أَنْ تَحَامَتْنِي الْعَشِيرَةُ كُلُّهَا

وَأُفْرِدْتُ إِفْرَادَ الْبُعَيْرِ الْمَعْبَدِ

“Nihayet, bütün aile ve aşiretim; uyuzluğundan dolayı vücuduna katran sürülerek başka develerden ayrı bırakılan deve gibi benden ayrılıp beni tek başıma bıraktılar.”

Babasından kalan mirası ve o zamana kadar elde ettiği bütün malı mülkü içki meclislerinde, kadın ve eğlence ortamlarında harcayarak tüketen Tarafe, bu durumu beyitinde ifade etmiş, bundan dolayı ailesinin ve aşiretinin, uyuzluğundan dolayı sürüden uzaklaştırılan deve gibi kendisinden uzaklaştığını ve onu yalnız bıraktıklarını belirtir.

56- رَأَيْتَ بَنِي غَبْرَاءَ لَا يُنْجِرُونَنِي

وَلَا أَهْلَ هَذَاكَ الْطَرَفِ الْمَمْدَدِ

“Evvvelce lütfumu gören yoksulların ve aynı zamanda şu derinden yapılmış büyük çadırda oturanların (zenginlerin) beni unutmadıklarını gördüm.”

Bu beyitte Tarafe, aile ve kabilesinin onu tek başına bırakmasına rağmen, önceden iyilik yaptığı kişilerin, şarap meclislerinde eğlendikleri kişilerin ve zenginlerin onu yalnız bırakmadığını ifade eder.

57- أَلَا أَيُّهَا اللَّانِمِي أَحْضِرِ الْوَعْيَ

وَأَنْ أَشْهَدَ اللَّذَاتِ هَلْ أَنْتَ مَخْلَدِي

“Ey savaşa girmekten ve içip eğlenmekten beni alıkoymak isteyen kişi; sen bana ebedi yaşam sağlayabilir misin?”

¹⁸⁸ Tarafe b. el-Abd, a,g,e, s. 25.

58- فَإِنْ كُنْتَ لَا تَسْتَطِيعُ دَفْعَ مَنِيَّتِي

فَدَعْنِي أَبَادِرْهَا بِمَا مَلَكَتْ يَدِي¹⁸⁹

“Mademki benden ölümü defetmek senin elinde değildir; o halde ölüm gelinceye kadar beni coşku ve eğlencem ile baş başa bırak.”

Bu beyitlerde kendisine telkinlerde bulunup, onu savaştan ve içki meclislerinden uzak tutmak isteyenlere seslenerek; bunları yapsa da yapmasa da kimsenin kendisinden ölümü defedemeyeceğini ve ölümlü olan bu hayatta doya doya içmek ve eğlenmek istediğini belirtir.

59- وَلَوْلَا ثَلَاثُ هُنَّ مِنْ عَيْشَةِ الْفَتَى

وَجِدَّكَ لَمْ أَحْفَلْ مَتَى قَامَ عُودِي

“Eğer ki gençlik hayatımın şu üç zevki olmayaydı, senin talihine and olsun ki, beni hastalığımda yoklamaya gelenlerin, yanımdan benden ümitlerini keserek ayrılmalarına ehemmiyet vermezdim.”

60- فَمِنْهُمْ سَبْقِي الْعَادِلَاتِ بِشَرْبَةِ

كُمَيْتِ مَتَى مَا تَعَلَّ بِالْمَاءِ تَزْبِدُ

“Bunlardan biri; üzerine su katıldığı zaman köpük bağlayan şaraptan iç içe, beni içmekten alıkoymak isteyenlere karşı durmaktır.”

61- وَكَزَي إِذَا نَادَى الْمَضَافُ مُحَنَّبًا

كَسِيدِ الْغُضَا نَبَهْتَهُ الْمُتَوَرِّدِ

“(Diğeri) yardıma muhtaç kalmış kimseye doğru; insandan ürkmüş veya suya doğru tabanı kaldırılmış olan, dağdağan ağaçlığı kurdu gibi koşan, az eğri bacaklı atımı sürmek.”

62- وَتَقْصِيرُ يَوْمِ الدَّجْنِ وَالِدَجْنِ مُعْجَبٌ

بِبِهْكَنَةِ تَحْتِ الْخِبَاءِ الْمَعْمَدِ¹⁹⁰

“(Sonuncusu ise) bulutlu ve yağmurlu bir günde ki böyle bir gün insanın hoşuna gider, güzel huylu ve tamamıyla gelişmiş güzel bir kadınla, direklerle kaldırılmış bir çadır altında günü kısaltmaktır.”

63- كَأَنَّ الْبُرَيْنَ وَالذَّمَالِيحَ عُلِقَتْ

عَلَى عَشْرِ أَوْ خُرُوعٍ لَمْ يُخْضَدِ¹⁹¹

“Onun kol ve bacaklarındaki bilezikler, halhallar ve kolçaklar Uşer veya Hırva ağacının budanmamış dalına takılmış gibidir.”

¹⁸⁹ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 25; eş-Şentemerî, a.g.e, s.27.

¹⁹⁰ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 25.

¹⁹¹ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 26; eş-Şentemerî, a.g.e, s.28-29.

Bu beyitlerde Tarafe, hayatına zevk katan ve yapmaktan hoşlandığı üç zevkten bahsetmiştir. Bu zevklerden ilki; kana kana şarap içmek ve ona engel olmak isteyenlere karşı durmak, ikincisi; yardıma ihtiyacı olan kişilere atıyla hızlıca yardım ederek o kişinin ihtiyacını gidermek, üçüncüsü de; kolu ve boynunda ihtişamlı takılar olan güzel bir kadın ile eğlenmek olarak ifade eder.

64- فذرنِي أَرِي هَامَتِي فِي حَيَاتِهَا مَخَافَةَ شَرِبِ فِي الْحَيَاةِ مُصْرَدٌ

“Hayatta az ve neşesiz şarap içmiş olmamak için beni bırak ki baykuşumu sağlığında şaraba kandırayım.”

65- كَرِيمِ يَرَوِي نَفْسَهُ فِي حَيَاتِهِ سَتَعْلَمُ إِن مُتْنَا عَدَا أَيَّنَا الصَّدي

“Ben, kendisini hayatta şaraba kandıran hür bir kişiyim. Yarın öldüğümüz vakit hangimizin susuz kaldığını öğrenirsin.”

İlk beyitte şair, “baykuşumu sağlığında şaraba kandırayım” derken teşhis sanatını kullanmıştır. Eski Araplarda öldürülen kişinin intikamı alınmazsa, onun ruhunun baykuş olup kabrinin başında “bana su verin” diye feryat ettiğine, intikam alındığında uçup gittiğine inanılırdı. İkinci beyitte onu şarap içmekten alıkoyan kişinin, şaraba kanmadan öleceğini ve zararlı çıkacağını ifade ederek kendisinin ölürken kanmış olacağını belirtir.

66- ارَى قَبْرَ نَحَامٍ بَخِيلٍ بِمَالِهِ كَقَبْرِ غَوِيٍّ فِي الْبَطَالَةِ مُفْسِدٍ

“Mal toplamak hırslında bulunan pintinin kabrini; malını şuna buna veren ve önünü ardını saymayan kimsenin kabrinden farksız görüyorum.”

67- تَرَا جَشَوَتَيْنِ مِنْ تُرَابٍ عَلَيْهِمَا صَفَاحِ صَمٍّ مِنْ صَفِيحٍ مُنْصَدِّدٍ¹⁹²

“Bu kimselerin ikisinin de üstlerinde; üzerlerine düzgün taşlar konulmuş birer toprak yığını görürsün.”

Tarafe bu iki beyitte malını kimseye vermeyip cimrilik yapan ve israf ederek malını har vurup harman savuran ve hoyratça harcayan iki insana değinilir. Bu kişilerden ilki çok cimri, muhtaçlara asla yardım etmek istemeyen, üzerinde hakkı

¹⁹² Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 26; eş-Şentemerî, a.g.e, s.30-31.

olanlara hakkını vermede ağır davranan kişidir. İkincisi ise servetini harcarken aşırıya kaçan kişidir. Bu iki tür insan da ömürlerini tamamlayıp dünyadan giderken kendileriyle beraber hiçbir şey götüremeyip dünyada bırakırlar. Ancak cimri ve müsrif kişilerden ikisinin de mezarları aynıdır.

Buradan Tarafe'nin şu mesajı verdiği ifade edilebilir: Dünyadaki konumları farklı olan bu kişiler öldükten sonra ayrı kabirde olsalar bile aynı vasıfta olacaklar. O yüzden dünyadakilerin kendilerine düzen verip orta yol izlemesi ve aşırı cimrilik ve müsriflikten uzak durması gerekir.

68- ارى الموت يَعْتَمُ الْكِرَامَ وَيَصْطَفِي عَقِيلَةَ مَالِ الْفَاحِشِ الْمَتَشَدِّدِ

“Görüyorum ki ölüm daima değerli kimseleri seçip alıyor ve malı elinde sıkı sıkı tutan cimrinin de en iyi malını seçiyor, yok ediyor.”

69- ارى العَيْشَ كَنْزًا نَاقِصًا كُلَّ لَيْلَةٍ وَمَا تَنْقُصُ الْأَيَّامُ وَالذَّهْرُ يَنْقُذُ¹⁹³

“Görüyorum ki hayat her gece azalmakta olan bir hazinedir. Zamanın eksiltmekte olduğu nesne elbette bir gün tükenir.”

Şair bu beytinde ölümün, iyi olanlarla cömert davrananları dünyadan çabuk aldığını, kötülerin, cimri ve zengin olanların dünyada çok yaşadıklarından bahsetmiştir. Tarafe, bu şiiri yazarken bir taraftan da amcaları tarafından annesinin ve kendisinin uğradığı haksızlıkları dile getirmeye çalışmıştır.

Tarafe bu beytinde ikinci olarak malı ve mülkü çok olup zengin olarak tanınmasına karşın, cimrilik yapanlara ve servetini haksızlık yaparak kazananlara bir mesaj vermek istemiştir. Mesaj olarak zengin olup malını cimrilik yaparak koruyan ve sanki hiç ölmeyecekmiş gibi malını biriktirenlerin bir gün ölerек tüm malını geride bırakacaklarını ve bunun akıllıca bir durum olmadığı dile getirilmek istenmiştir. Zira bir sonraki beyitte dünyadaki malın her geçen gün eksildiği ve bir gün mutlaka biteceğine işaret edilmiştir. Servetin bir güç olmayıp elbet tükeneceği, bundan dolayı da servete güvenmemesi gerektiği anlatılmıştır.

¹⁹³ eş-Şentemerî, a.g.e, s.31.

70- لَعْمُرْكَ إِنَّ الْمَوْتَ مَا أَخْطَأَ الْفَتَى

لِكَالطَّوْلِ الْمُرْحَى وَثَنِيَاهُ بِالْيَدِ¹⁹⁴

“Senin ömrüne yemin olsun ki gencin, ölümün pençesine geçmediği vakitteki durumu; ayağına ip bağlanıp otlığa salıverilen, ipin iki ucunun da sahibinin elinde olduğu hayvanın durumu gibidir.”

71- مَتَى مَا يَشَأُ يَوْمًا يَقْدَهُ لِحَتْفِهِ

وَمَنْ يَكُ فِي حَبْلِ الْمَنِيَةِ يَنْقَدُ

“Ölüm her ne zaman isterse onu kendisine sürükler. Ölümün ipine bağlanmış olanlar onunla yok olup giderler.”

Yemin ile başlanan bu beyitte şair, gençte olsa herkesin ölümün pençesinde olduğunu ifade ederek, kendisini ölümden uzak gören gencin durumunu, ayakları sahibi tarafından bağlanıp, ipi elinde bulundurulan bir hayvana benzetir. Hayvanın sahibi ipi salarsa rahatça gezer ama ipi kendine çekerse ona gelir. Bu örnekle Tarafe, ölümün gence ne kadar yakın olduğunu ifade etmeye çalışır.

72- فَمَالِي أَرَانِي وَأَبْنُ عَمِّي مَالِكًا

مَتَى أَدْنُ مِنْهُ يَنَا عَنِّي وَيَبْعُدُ

“Bu ne haldir ki amcamın oğlu Mâlik'e ben yaklaştıkça o, benden uzaklara kaçıyor.”

73- يَلُومُ وَمَا أَذْرِي عَلَامَ يَلُومُنِي

كَمَا لَامَنِي فِي الْحَيِّ قُرْطُ بَنُ مَعْبَدٍ

“O sürekli beni kınıyor. Ben bunun neden olduğunu bilmiyorum. Mabel oğlu Kart da beni böyle kınamıştı.”

Bu beyitlerde şair, kendisinin akrabalık bağlarına sıkı sıkı bağlı olsa da, akrabalarının ona aynı karşılığı vermediğini ifade eder. Akrabalarının ona soğuk davrandığını belirten Tarafe, amcasının oğlu Mâlik başta olmak üzere akrabalarının sebebini bilmediği bir şekilde kendisini kınadığını ve ondan uzak kaçtığını belirtir.

74- وَايَاسَنِي مِنْ كُلِّ خَيْرٍ طَلَبْتُهُ

كَأَنَّا وَضَعْنَاهُ إِلَى رَمْسٍ مُلْحَدٍ¹⁹⁵

“O kendisinden beklediğim her hayırdan benim ümidimi kestirdi. Güya o beklediğim hayırların hepsini, biz kabrinde yatan bir ölünün yanına koyduk.”

75- عَلَيَّ غَيْرُ شَيْءٍ قُلْتُهُ غَيْرَ أَنَّنِي

نَشَدْتُ فَلَمْ أُغْفَلْ حَمُولَةً مَعْبَدٍ¹⁹⁶

¹⁹⁴ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 26.

¹⁹⁵ eş-Şentemerî, a.g.e, s.32-33.

¹⁹⁶ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 26.

“Onun beni kınamasına sebep olacak bir şey bilmiyorum. Fakat Kardeşim Mabed’in kaybolmuş develerini amcamın oğlundan sormuş ve bulunmaları için yardım istemiştin.”

Şair bu beyitlerde amcası oğlu Mâlik’ten ona artık hiçbir hayır gelmeyeceğini ifade ederek, ondan beklenen hayırların kabirde yatan ölünün yanına konulduğunu, ölü kişi nasıl hayır yapmaktan uzaksa ve hayır yapması imkânsızsa, amcaoğlu Mâlik’inde öyle olduğunu ve ondan gelecek hayırdan ümidini kestiğini söyler. Tarafe, kardeşi Mabed’in kaybolan develeri için Mâlik’ten yardım istemiş, Mâlik ise onu geri çevirmiş ve azarlamıştır. Tarafe, Mâlik’in onu kınaması ve uzak kaçmasına sebep olan şeyin bu olabileceğini düşünmektedir.

76- وَقَرَّبْتُ بِالْقُرْبَىٰ وَجَدَّكَ إِنِّي متى يك أمر للتكينة أشهد

“Ben, akraba olduğumuz için nazımı çekersin sandım. Talihine andolsun ki, cesaret ve tahammüle muhtaç bir iş çıkacak olursa, ben orda hazır bulunurum.”

77- وَإِنْ أَدْعَ لِلْجَلِيٍّ أَكُنْ مِنْ حُمَاتِهَا وَإِنْ يَأْتِكَ الْأَعْدَاءُ بِالْجَهْدِ أَجْهَدُ

“Ve büyük bir iş başarılması için çağrılırsam o işin başında bulunanlardan olurum ve sana düşmanlar gelecek olursa canla başla çalışırım.”

78- وَإِنْ يَقْدِفُوا بِالْقَذَعِ عِرْضَكَ أَسْقِهِمْ بكأس حياض الموت قبل التهديد¹⁹⁷

“Ve senin namusuna söz söyleyenler olursa tehdide gitmeden, hemen onlara ölüm havuzlarından bir kadeh sunarım.”

Bu beyitlerde Tarafe, en ufak bir isteğine bile karşılık vermeyen amcası oğlu Mâlik’in ondan bir isteği olursa onu yapmaya hazır olduğunu belirterek, akrabalık bağlarına ne derece önem verdiğini gösterir. Amcası oğlu Mâlik kendisini kınasa bile ona karşı herhangi bir düşman müdahalesinde onu koruyacağını, onun namusuna herhangi bir söz gelirse, karşı tarafı tehdit bile etmeden etkisiz hale getireceğini belirtir.

79- بَلَا حَدَثَ أَحَدُنْهُ وَمُحَدَّثَ هجائي وقذفي بالشكاة ومطرددي¹⁹⁸

¹⁹⁷ eş-Şentemerî, a.g.e, s.33-34.

¹⁹⁸ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 27.

“Benim tarafımdan ortaya konmuş bir sebepten değildir. O bana, uzaklaştırılmaya ve kınanmaya ve kendisinden şikâyet edilmeye layık kişilere yapılacak muameleyi yapıyor.”

80- فَلَوْ كَانَ مَوْلَايَ أَمْرٌ هُوَ غَيْرُهُ لَفَرَجَ كَرْبِي أَوْ لَانظُرَنِي عَدِي

“Amcamın oğlu başkası olsaydı, benim tasalarımı benden alır ve yarına bırakırdı.”

81- وَلَكِنْ مَوْلَايَ أَمْرٌ هُوَ خَاتَمِي عَلَى الشُّكْرِ وَالتَّسْأَلِ أَوْ أَنَا مُفْتَدٍ

“Fakat benim amcamın oğlu öyle bir adamdır ki, ona teşekkür etsem veya mal vererek kendimi ondan satın alsam, o beni daima bir kaşık suda boğmak ister.”

Bu beyitlerde şair, nasıl ki insanların bazı kişileri ondan gelecek kötülük ve zarara karşı kendilerinden uzak tutması gerekmesi gibi, amcası oğlu Mâlik’inde onu, bu kişiler gibi gördüğünü ve kendisinden uzak tuttuğunu ifade eder. Diğer beyitte serzenişte bulunan Tarafe, kendisinin yardımsever ve cesur kişiliği sebebiyle toplumda sevgi gördüğünü, hatta Mâlik yerine başkası amcasının oğlu olsaydı, ona dert ortağı olacağını belirterek, Mâlik’e saygı gösterse de, mal verse de, onu bir kaşık suda boğmak istediğini söyler.

82- وَظَلَمَ ذُوِي الْقُرْبَى أَشَدَّ مِضَاضَةً عَلَى الْمَرْءِ مِنْ وَقَعِ الْحَسَامِ الْمُهَنْدِ

“Akrabadan gelen zulüm, keskin kılıçtan daha etkilidir.”

83- فَذَرْنِي وَخُلُقِي إِنِّي لَكَ شَاكِرٌ وَلَوْ حَلَّ بَيْتِي نَائِبًا عِنْدَ ضَرْعَدٍ¹⁹⁹

“Her ne kadar evim Zargat Dağı’na düşmüş ve senden uzaklaşmış ise de beni kendi huyumla bırak. Ben sana daima müteşekkirim.”

Tarafe, ilk beyitte akraba tarafından uğranılan haksızlıkların ve maruz kaldığı zalimliğin kendi üzerinde olumsuz izler bıraktığını, hısımlardan gelen zulmün keskin Hint kılıcının darbesinden daha acı olduğunu ifade etmiştir. Şayet birisi zulme uğrarsa ilk olarak akraba ve yakınlarının ona yardım etmesini ve onun sıkıntısını hafifletmesini ister. Ancak zulmü yapan kişi akrabası ise bu onu daha da üzecek ve derinden etkileyecektir. Diğer beyitte ise Tarafe, kendisine söylenen sözlerin ve

¹⁹⁹ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 27; eş-Şentemerî, a.g.e, s.35-37.

çevresindekilerin ona karşı tavırlarından dolayı evinin uzakta olduğunu, ancak huyunun hiçbir zaman değişmeyeceğini ifade eder.

84- فَلَوْ شَاءَ رَبِّي كُنْتُ قَيْسَ بَنِ خَالِدٍ وَلَوْ شَاءَ رَبِّي كُنْتُ عَمْرَو بْنَ مَرْثَدٍ

“Eğer Rabbim dileseydi, ben de Halit oğlu Kays veya Mersed oğlu Amr gibi olurum.”

85- فَأَصْبَحْتُ ذَا مَالٍ كَثِيرٍ وَزَارَنِي بَنُونَ كِرَامٍ سَادَةَ لِمَسْوَدٍ

“Benim de birçok malım bulunur ve benim de asil oğlu asil olan evlatlar ziyaretime gelirdi.”

Bu beyitlerde şair, amcasının çocukları gibi malı mülkü ve çocuk sahibi olamamasının, Rabbinin takdiri olduğunu belirterek “Rabbim isteseydi ben de onlar gibi malım mülküm ve asil çocuklarım olurdu” diyerek o zamanki durumunu ifade eder. Rivayetlere göre Tarafe’nin amcasının çocuklarından Amr bu beyti duyunca, evlat sahibi olmanın Allah’ın takdiri olduğunu ifade etmiş, çocuklarına talimat vererek Tarafe’ye mallarından yüz deve göndermiştir.

86- اَنَا الرَّجُلُ الضَّرْبُ الَّذِي تَعْرِفُونَهُ خَشَّاشُ كِرَاسِ الْحَيَّةِ الْمُتَوَقِّدِ²⁰⁰

“Ben zayıf çevik bir kimseyim. Durmadan hareket eden ve uyanık olan yılanbaşı gibi her zaman zekâm ile her işin içinden çıkmaya hazırım.”

Bu beyitte şair, çevikliğini, uyanıklığını ve zekâsını yılanı benzetmiştir. Kendisini şişman değil, zayıf biri olarak niteleyen Tarafe, yılanın çevresinden gelecek olan tehlikelere karşı başının her zaman teyakkuzda olmakla, karşılaşacağı problemlerin içinden zekâsı ve çevikliği ile çıkmaya hazır olduğunu ifade etmiştir.

87- فَأَلَيْتَ لَا يَنْفُكَ كَشَجِي بَطَانَةً لِعَضْبٍ رَقِيقٍ الشَّفَرَتَيْنِ مُهَنْدٍ²⁰¹

“And içtim ki böğrüm; Hind çeliğinden yapılmış keskin ağızlı kılıcın asarı, iç yüzü olacak ve ondan ayrılmayacaktır.”

88- حُسَامٌ إِذَا مَا قُتِمَتْ مُنْتَصِرًا بِهِ كَفَى الْعَوْدَ مِنْهُ الْبَدَأَ لَيْسَ بِمَعْضَدٍ²⁰²

²⁰⁰ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 27.

²⁰¹ eş-Şentemerî, a.g.e, s.37-38.

²⁰² Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 28.

“Bu kılıç intikam almaya kalkınca onunla bir vuruşum ikinciye gerek bırakmaz; bu kılıcım ağaç kesen kör kılıç değildir.”

89- أَخِي تَقَّةٌ لَا يَنْتَنِي عَنْ ضَرِيْبَةٍ
أَذَا قَيْلٌ مَهْلًا قَالَ حَاجِرُهُ قَدِي

“Kılıcıma güvenilir, vurduğu yerden geri dönmez. “Bana aman ver.” denilecek olursa kılıcın ağzı: “Ben ilk vuruşla işimi gördüm.” der.”

Bu beyitlerde şair, böğrünün keskinliği ve sağlamlığı ile bilinen Hint çeliği gibi kılıcına yardımcı olacağını ve ondan ayrılmayacağını ifade etmiştir. Beyitlerinde kılıcı konuşurarak teşhis yapan Tarafe, birine karşı intikamla kılıcını çıkardığında, ilk darbeye düşmanı yok ettiğini, yaralanan düşman bir kez daha vurma dediği vakit, kılıcın ilk vuruşunun ölümcül olduğunu ve ilk vuruşla işini gördüğünü söylediğini belirtir.

90- إِذَا ابْتَدَرَ الْقَوْمَ السَّلَاحَ وَجَدْتَنِي
مَنْعِيَا إِذَا بَلَّتْ بِقَانِمِهِ يَدِي

“Kavmim silaha sarıldığı vakit, elim bir defa o kılıcın kabzasına yapışınca benim ne erişilmez kimse olduğumu görürsün.”

91- وَبَرَكَ هُجُودٌ قَدْ أَثَارَتْ مَخَافَتِي
بَوَادِيهَا أَمْشِي بَعْضُ مَجْرَدٍ

“Uyumakta olan develerin üzerlerine elimde yalın kılıç gidişim onların önlerinde bulunan nicelerini korkuyla yerlerinden kaldırmıştır.”

Bu beyitlerde şair, kavmi savaşa girdiğinde kendisinin de onlarla beraber olduğunu ve kılıcını eline almasıyla artık kimsenin onu tutamayacağını belirterek, düşmanın ön saflarındaki savaşçıların onu görüp korkuyla yer değiştirdiğini ifade etmiştir.

92- فَمَرَّتْ كَهَاءَ ذَاتِ حَيْفٍ جُلَالَةً
عَقِيْلَةٌ شَيْخٌ كَالْوَبِيْلِ يَلْتَدِدُ²⁰³

“Yaşlılıktan zayıflamış ve derisi kurumuş olan ihtiyarın en kıymetli mallarından etli ve büyük memeli bir dişi deve elime geçti.”

93- يَقُولُ وَقَدْ تَرَ الْوَطِيفَ وَسَافَهَا
الْسَّتْ تَرَى اِنْ قَدْ أَتَيْتَ بِمُوَيْدٍ²⁰⁴

“Onun incik ve diz kemikleri devrilince: “yaptığın işi gördün mü?” diye acındı.”

²⁰³ eş-Şentemerî, a.g.e, s.38-39.

²⁰⁴ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 28.

94- وَقَالَ اِلَا مَاذَا تَرُونَ بِشَارِبٍ

شَدِيدٍ عَلَيْنَا بَغِيهِ مُتَعَمِّدٍ

“(İhtiyar yanındakilere): “Bize karşı gelen, haddini aşan bu sarhoşa ne yapmalı? Ne dersiniz?” dedi.”

95- وَقَالَ ذُرُوهَ اِنَّمَا نَفَعُهَا لَهُ

وَالَا تَكْفُوا قَاصِي الْبَرْكَ يَزُدُّد²⁰⁵

“Yine kendisi: “Bırakın... Zaten bu deve ona aittir; siz, başka develeri koruyun.” dedi.”

96- فَظَلَّ اِلِمَاءٌ يَمْتَلِنُ خُوَارَهَا

وَيَسْعَى بِهَا بِالسَّدِيفِ الْمَسْرَهْدِ

“Bu devenin karnından çıkan yavrusunu hizmetçi kızlar külden kızartıyorlardı. Bunlar bize ince ince kesilmiş ve terbiyelenmiş hörgüç etinin yağlı taraflarından getiriyorlardı.”

Bu beyitlerde Tarafe, dostlarına yedirmek için yaşlı babasının develerini yerinden kaldırıp, içlerinden dişi bir deve seçip onu kestiğini, babasının bunu görünce hayvana acıyıp ona kızdığını ama sonrasında zaten develerin ona kalacağını ifade ettiğini belirtmiştir. Tarafe, kestiği dişi devenin karnından çıkan yavrusunu, hizmetçilere hazırlattığını ve arkadaşları ile beraber yediğini ifade etmiştir.

97- فَاِنْ مِتْ فَاَنْعِينِي بِمَا اَنَا اَهْلُهُ

وَشَقِيَّ عَلَيَّ الْجَنِيْبُ يَا ابْنَةَ مَعْبَدٍ

“Ey Mabed’in kızı, ben ölecek olursam, arkamdan sayıp dökeceğin vasıflarımla benim ölümümü herkese duyur ve yakarı yırt.”

98- وَلَا تَجْعَلِيْنِي كَامْرِىءٍ لَيْسَ هُمُهُ

كَهَمِّي وَلَا يَغْنِي غَنَائِي وَمَشْهَدِي²⁰⁶

“Beni, benim kadar himmet ve gayreti yüksek olmayan ve her işe yetişmeyen ve işleri başaramayan biriyle bir tutma.”

99- بَطِيءٌ عَنِ الْجَلِي سَرِيْعٌ اِلَى الْخَنَا

ذُلُّوْلٌ بِاَجْمَاعِ الرَّجَالِ مُلْهَدٌ²⁰⁷

“Beni; büyük işler karşısında ağır davranan, kötülük olunca koşan ve herkesin ellerinin tersleriyle itilip kakılan kimse yerine sayma.”

²⁰⁵ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 28.

²⁰⁶ eş-Şentemerî, a.g.e, s.40-41.

²⁰⁷ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 29.

100- فَلَوْ كُنْتُ وَغَلَا فِي الرِّجَالِ لَضَرَنْتِي

عَدَاوَةَ ذِي الْأَصْحَابِ وَالْمَتَوَحِّدِ

“Eğer ben, erkekler arasında zayıf ve kuvvetsiz olsaydım, bana başında adamları olan veya olmayanın düşmanlığı bir zarar verirdi.”

101- وَلَكِنْ نَفَى عَنِي الرِّجَالُ جِرَاءَتِي

عَلَيْهِمْ وَإِقْدَامِي وَصَدْفِي وَمَحْتَدِي

“Fakat benim asalet ve şecaatim ve savaşlardaki ayak diremem bana karşı olanların cesaretini kırmıştır.”

Bu beyitlerde Tarafe, kardeşi Mabed'in kızına seslenerek, öldükten sonra onun ölümünü herkese duyurmasını ve dikkatli olmasını istemiştir. Tarafe, kardeşinin kızından onu, gayretsiz, hiçbir işe yaramayan, büyük işler karşısında ağır davranan, kötülöklere hızla koşan kişilerle bir tutmamasını istemiş, onu ölümünden sonra asaleti ve kuvvetiyle düşmanın direncini kıran biri olarak anmasını ve ölümünü bu vasıflar ile duyurmasını temenni etmiştir.

102- لَعَمْرُكَ مَا أَمْرِي عَلَيَّ بِغُمَّةٍ

نَهَارِي وَلَا لَيْلِي عَلَيَّ بِسَرْمَدٍ²⁰⁸

“Senin ömrüne andolsun ki, benim gündüz göreceğim işte önüm kararmadığı gibi gecem de bana uzamaz.”

Şair, bu beyitteki ifadelerinde insanın karşılaşılabileceği sorunlara karşı güçlü olması gerektiğini ve sıkıntıların elbet bir gün sona ereceğini bilip, sıkıntıları düşünmemesi gerektiğinin mesajını verir. Bununla beraber şunu demek da ister: herhangi bir şeyi yapmak istediğimde onu yarım bırakmayıp sonuna kadar yapmayı başarırım. Ters giden bir iş olduğu zaman da sabreder, onu kafaya takmam ve o şey rahat uyumama engel olamaz. Zira bilirim ki her sıkıntının bir sonu vardır ve benim onu kafama takmam onu yok etmez. Bunun için sıkıntılara karşı herkesin olumsuzluklara karşı gayretli ve sabırlı olması gerekir ki onu alt edebilsin.

Şair, bu beyit ile sanki **دوام الحال من المحال** (bulduğun durumun devamı mümkün değildir.) prensibini hatırlatmaya çalışmıştır.

²⁰⁸ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 29; eş-Şentemerî, a.g.e, s.42-43.

“Nice günler vardır ki, kadınları ve şerefimizi korumak için düşmanların verdiği korku ve gözdağlarına rağmen kendimi sıkılmışımdır.”

“O günlerde yiğidim diyenler ölüm korkuları geçirirler ve karşı karşıya vuruşanların boyunlarındaki şah damarları atar.”

Bu beyitlerde şair, yiğit olarak tanınan kişilerin ölüm korkusu geçirdiği savaşlarda, şah damarlarının atmasının görülmesi kadar ölüme yakın oldukları günlerde, kadınları ve kabilesinin şerefini korumak için savaşa devam ettiğini ifade etmiştir.

“Kararmış sarı kumar oklarınının, yaktığımız ateşin yanında kesilen devenin etlerinden ne kazanacağını nice defalar beklemiş ve o okları kumar eminine vermişimdir.”

Bu beyitte Tarafe, Araplar arasında meşhur olan meysir dedikleri kumarı oynadıklarını ve bu oyunda kumar oklarını işin ehli olan kişiye verdiğini ifade etmiştir. Câhiliye toplumunda zengin olan gençlerin oynadığı bu oyunda kazanılan şeyler, konuklar ve yoksullara yedirilirdi.²¹⁰

“Ölümü, durmadan akan bir ruhlar ırmağı görüyorum ve yarını uzak bulmuyorum. Bugün, yarına ne kadar da yakındır...”

Bu beyitte şair, ölümü tasvir ederken betimleme yaparak sürekli akan ruhlar ırmağı tabirini kullanmıştır. Tarafe’ye göre ölüm bir ırmak gibidir. Başlangıcı olduğu gibi bir sonu da vardır ve bu ırmak durmadan akmaktadır. Ölüm de o ırmağın sürekli akması ve bir sonunun olması gibi, zamanı geldiğinde herkesin karşılaştacağı bir

²⁰⁹ Tarafe b. el-Abd, a.g.e, s. 29.

²¹⁰ Yaltkaya, a.g.e., s.90

²¹¹ eş-Şentemerî, a.g.e, s.43-44.

sondur. Şair ölümün çok uzak olmadığını ifade ederek bunun yarın kadar yakın olduğunu ifade etmiştir.

وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَزُودْ

107- سَتُبْدِي لَكَ الْإَيَّامَ مَا كُنْتَ جَاهِلًا

“Günler, yakında sana bilmediklerini gösterir ve kendisine yol azığı vermiş olmadığını kimse sana haberler getirir.”

İnsanın ilerde ne ile karşılaşacağını, ne göreceğini bilmesinin, gelecek günlere bağlı olduğunu ifade eden Tarafe, kişinin hiçbir şekilde yardımda bulunmadığı kişiden haberler alabileceğini belirtir. Rivayetlere göre son peygamber Hz. Muhammed (s.a.v), gelecek olan bir haber geciktiği zaman Tarafe'nin bu mısrasını söylemiştir.²¹²

بَنَاتَا وَلَمْ تَضْرِبْ لَهُ وَقْتِ مَوْعِدِ 213

108- وَيَأْتِيكَ بِالْأَخْبَارِ مَنْ لَمْ تَعِ لَهُ

“Kendisi için yolculuk elbisesi satın almadığın ve geleceği vakti kestiremediğin kişi, sana haberler getirir.”

Şair, kapalı şekilde bu beyit ile şöyle bir mesaj verir: kavranması kolay olan bazı şeyleri öğrenmek için çokça çaba sarf etmek yanlıştır. Zamanla zihnin algılayıp sabırla öğreneceği konular için daha önemli konuları atlamamak gerekir. Zira zamanı gelince her şey ortaya çıkacaktır ve herhangi bir anında bilmediğin konu hakkında birileri sana haber getirecektir.

Hz. Muhammed (s.a.v), Tarafe'nin bu sözünü mesel olarak söylemiş ve bu beyiti duyunca onun, nebilerin sözlerine benzediğini ifade etmiştir.²¹⁴

فَمَا اسْطَعْتَ مِنْ مَعْرُوفِهَا فَتَزُودْ

109- لِعَمْرِكَ مَا الْإَيَّامُ الْإِمَارَةُ

“Senin ömrüne andolsun ki, hayat bize öğretti verilmiştir. Elinden gelecek iyilikleri hemen yap ve çok yap.”

²¹² Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, c.8, s.31,138,146; Tirmizi, *Sünen*, c.10, s.291.

²¹³ Tarafe b. el-Abd, *a.g.e*, s. 29; eş-Şentemerî, *a.g.e*, s.44.

²¹⁴ el-Endelusî, Ahmed b. Muhammed b. Abdurabih, *el-İkdu'l-ferîd*, (thk. Müfid Muhammed Kuma ha), Beyrût, 1983, III, 78; el-Muttaki, Alauddîn Ali b. Hüsamuddîn, *Kenzü'l- ummâl fi süneni'lakvâl ve'l-ef'âl*, Müessetü'r-Risale, 1981, III, 286.

İnsan hayatı, içinde nice tecrübe ve anıları barındırır. Kişi olumsuz bir durum ile karşılaştığında edindiği tecrübeler ona yardımcı olur. Bu beyitte Tarafe bu konuya değinerek yeminle başladığı cümlesinde, hayatın insana bilinmeyen şeyleri öğrettiğini, bu öğretilenlerden birinin de kişinin elinden gelirse, hemen ve çokça iyilik yapması gerektiğidir. Zira yapacağı iyilikler, onun hayatı anlamasına yardımcı olacak ve ona geleceğinde fayda sağlayacaktır.

فكل قرين بالمقارن يقتدي

110- عن المرء لا تسأل وسل عن قرينه

“Kişinin ne adam olduğunu sorma; Arkadaşına bak. Zira arkadaş arkadaşına uyar.”

Tarafe bu beyitte, kişinin kendisine dost seçerken temkinli davranması gerektiği uyarısında bulunur. Zira beyit ile şöyle bir mesaj verilmeye çalışılmıştır: İnsanın üzerinde en fazla etki edenlerden biri de arkadaşdır. Eğer kişinin arkadaşı iyi ve güvenilir birisiyse, kişi ondan etkilenecek iyi olmaya çalışır. Arkadaşı kötü ve çevresinde güvenilmeyen birisiyse, kişi yine arkadaşının yolundan gider ve bir süre sonra o da kötülerden olur.

Bazı rivayetler, Tarafe'nin son iki beytinin Adıyy b. Zeyd'e ait olduğunu ve ondan aktarıldığını bildirir.²¹⁵

3. ŞEKİL YÖNÜNDEN TARAFE B. ABD'İN MUALLAKASI

Câhiliye döneminin muallaka şairlerinin kasideleri genel olarak mukaddime, tehallus ve hâtıme bölümlerinden oluştuğu bilinmektedir. Söz konusu dönemin önemli şairlerinden olan Tarafe'nin kasideleri için de aynı bölümlenimin geçerli olduğu açıktır. Bu bağlamda biz Tarafe'nin kasidelerinin bölümleri olan mukaddime, tehallus ve hâtıme bölümleri hakkında bilgi vereceğiz.

3.1. Mukaddime

Câhiliye dönemi şiirinde mukaddime bölümü, kasidenin en dikkat çekici özellikteki kısımlarından biridir. Şiir eleştirmenleri, kasidelerin ilk beytinin, okuyan ve dinleyenlerin dikkatini çekecek şekilde olmasının önemli olduğunu

²¹⁵ Yaltkaya, a.g.e. ,s.92.

savunmuşlardır.²¹⁶ Mukaddime kısmı kendi arasında atlâl (kalıntılar), yolculuk ve gazel (nesîb/teşbîb) bölümlerinden oluşmaktadır.

3.1.1. Atlâl

Câhiliye dönemi Arap şiirlerinde mukaddime bölümlerinde yer verilen en mühim unsurlardan biri sayılan Atlâl, şairin sevdiği kişinin bağlı bulunduğu kabilenin, göçebe hayat tarzlarından dolayı çadırlarını kurup bir müddet kaldıkları yerden başka bölgeye göçmesinden sonra sevgilisinden geriye kalan hatıra ve kalıntıların ifade edilmesidir. Seyahat bölümü sevgilinin bir daha dönmemek üzere yurdu terk edip gidişini konu edinir. Gazel kısmında ise şair beyitlerinde, sevgilisine karşı duyduğu sevgi ve aşktan bahseder.²¹⁷ Tarafe muallakatının mukaddimesine atlâl ile başlar. Nitekim şair muallakasının ilk beyitlerinde sevgilisi Havle'nin kalıntılarında bahsederek üzüntüsünü ifade eder.

“1-2 Da'miy ve Hail denilen bahçede Sehmed'in toprakla bitişik bir yerinde, sevgilim Havle'nin evinden kalmış yıkık dökük izler vardır. Bunlar elin dışına işlenmiş dövmeden kalan bozuk izler gibi görünmektedir ki, ben orada sabaha dek ağladım ve ağlattım.”

“3- Arkadaşlarım altlarındaki binekleri durdurarak bana: “Kendini keder ve hüzne kaptırma, metin ol.” diyorlardı.”

Daha sonra 5. Beyite kadar sevgilisinin yolculuğundan bahseden Tarafe, on birinci beyite kadar gazeli şu şekilde işler:

“4-Mâlik'e mensup olan sevgilimin ayrılık sabahı, Ded ovasına giden ve üzerlerinde kadınların binmelerine mahsus koçular bulunan develer arkalarında kayık bağlı gemiler gibi görünüyordu.”

“5- Adevla Köyü işi gemiler veya İbn Yamin'in gemileri gibi ki, onları gemicileri bazen doğru ve bazen de eğriye sevkeder.”

“6- Mufayil'in eli ile toğrağı yardığı gibi bu gemiler de göğüsleriyle dalgaları yararlar.”

²¹⁶Ahmed Bedevî, *Usus'n-Naudi'l-Edebi 'inde'l-'Arab*, Mısır, Mektebe'un-Nahdati Mısır, 3.Baskı, 1964, s. 300

²¹⁷ Muhammed Tasa, *İbnu's-Semmân ve Şiirleri*, Adal Ofset, Konya, 2007, s.130

“7- Kabile arasında anasından yeni ayrılmış olan ve misvak ağacının meyvelerini almaya çalışan esmer dudaklı ve sürmeli gözlü bir geyik vardır ki, onun boynunda birbiri üzerine takılmış iki gerdanlık vardır, biri inciden, diğeri zebercetten.”

“8- Yavrularını bırakıp sürü ile beraber otlu ve ağaçlık bir yere otlamaya giden ve misvak ağacının meyvelerini yiyen ve onun dalları ve yaprakları arasına gömülen bir ceylandır.”

“9- Onun esmer dudakları arasından gülüşü, topraktan uzak temiz bir kumluktaki nemli bir tepeciğin üzerinde bitmiş olan düzgün ve beyaz papatyayı gösterir.”

“10- Güneş, kendi parlaklığıyla diş etleri hariç o dişleri sulamıştır. Zira diş etleri tamamen dövmelidir ve bu diş etlerinde kemik sıyırmaktan bir bozunma da yoktur.”

“11- Bir de pürüzsüz, saf ve parlak yüzü vardır ki güneş o yüze kendi güzelliğini giymiştir denilebilir.”

3.2. Tehallus

Şairin kasidede işlediği konudan diğer bir konuya güzel bir bağlantı kurarak geçiş yapmasına tehallus denir. Eleştirmenler, kasidede bir konudan başka bir konuya veya asıl konuya geçiş olarak kabul ettikleri tehallusa son derece önem verir.²¹⁸ Tehallus bazen huruc (çıkış) ve tavassul olarak da isimlendirilmiştir. Ayrıca konuda intikale dikkat edilmesini, bir sonraki cümlemin anlamıyla bağlantının devam edebilmesi ve elverişli manaların bulunması için anlam ve lafızların hazırlanmasını şart olarak kabul ederek buna da "husnu't-tehallus" demişlerdir. Bu bağlamda İbn Ma'sûm tehallusun, şairin kasidesine başladığı gazel, nesîb, fahr ya da tasvir den anlatmak istediği asıl amaca geçiş yapmasından ibaret olduğunu, bunun da uygun ve kolay bir bağlantıyla, dinleyicinin birinci anlamdan ikinci anlama geçişi fark edemeyecek şekilde olması gerektiğinin üzerinde durmuştur.

²¹⁸ Tasa, a.g.e., s. 141

Muallakât kasidelerine baktığımızda tehallus yapılırken birinci konunun son beyti ile ikinci konunun ilk beyti arasında bir bağ kurulurken üç farklı metodu kullanıldığını görüyoruz. Bunlardan birincisi, bir konudan diğer konuya geçiş yapılırken sadece bir anlam bağı kurulması, ikincisi, farklı bir konuya geçilirken soru edatı ile geçiş yapılması, üçüncüsü ise, ikinci konuya başlarken bazı harfleri kullanarak geçiş yapılmasıdır.

Tarafe, muallakasının on ikinci beyitinde devesinden bahsetmeye başlayarak on üçüncü beyitten itibaren yapacağı deve tasvirine geçişi hazırlamış ve birinci metod olan anlam bağını kurmayı denemiştir.

“12- Ben içim sıkıldığı zaman; zayıflıktan karnı sırtına yapışmış olmasıyla eğrilen ve gece gündüz yol almaktan yorulmayan dişi devem üzerinde sıkıntı defederim.”

“13- Kemikleri tabut tahtası gibi iri, sürçmek ve kaymanın ne olduğunu bilmeyen devemi, üstü çizgili kalın kilime benzeyen, çiğnenmiş yol üstünde, elimdeki değnekle sürerim.”

3.3. Hâtıme

Şairin kasidesini tamamladığı sonuç kısmını hâtıme oluşturur. Arap şairleri çoğu zaman şiirlerini hikmetli sözler ile sonlandırmıştır. Hâtıme konusunda çeşitli yorumlar yapılmış, hâtimenin kasidenin temelini ifade ettiği, kişinin aklında iz bırakan son şey olduğu, şiirlerin başının kasidenin anahtarı, son kısmının ise kilidi sayılması gerektiği ifade edilmiştir.²¹⁹ Tarafe'nin muallakasının hâtimesi şu şekildedir:

“107-Günler yakında sana bilmediklerini gösterir ve kendisine yol azığı vermiş olmadığın kimse sana haberler getirir.

108- Kendisi için yolculuk elbisesi satın almadığın ve geleceği vakti kestiremediğin kişi sana haberler getiriverir.”

Tarafe'nin kasidesini tamamladığı bu son beyitlerde, hâtıme şeklini ihtiva eden hikmetli sözlere yer vererek sözlerini sonlandırmıştır. Kabilesi tarafından zulüm gören ve dışlanan Tarafe, bu dışlanma neticesinde içinde bulunmuş olduğu belirsiz ve

²¹⁹ Tasa, a.g.e., s. 141

umutsuz durumu beyitlerine de yansıtmiştir. İnsanın geleceğinde ne ile karşılaşacağı herkes için nasıl karanlıksa, Tarafe, içinde bulunmuş olduğu bu sıkıntılı durum karşısında bu belirsizliği çok daha elim bir şekilde hissettiğini ifade etmektedir. Buna rağmen Tarafe hala bir ümitle haber beklemekte kendini bu şekilde teselli etmektedir.

4. KONU YÖNÜNDEN TARAFE B. ABD'İN MUALLAKASI

Muallakat kasideleri genel olarak gazel, fahr, medih, hamâset, itâb ve hikmet konularını kapsar. Tarafe'nin muallakasının da bu konuları kapsadığını belirtmek gerekir. Bu bağlamda Tarafe'nin muallakasının kapsadığı bu konular hakkında bilgi vereceğiz.

4.1. Gazel

Sözlük anlamı olarak *"kadınlarla veya cariyelerle sevgi üzerine konuşmak, söyleşmek"* olarak tanımlanan gazel, kasidelerin ilk kısmında sevgi veya aşktan söz edilen kısma verilen addır ve *"nesib"* karşılığında da kullanılmıştır.²²⁰ Gazel, Arap şiirinde önemli bir yere sahiptir.²²¹ Câhiliye dönemi edebiyatında gazeller, hissi ve afîf gazel olarak iki kısma ayrılır. Ancak Câhiliye gazelinde müstehcen sayılabilecek beyitlerin mevcut olduğundan dolayı fahiş gazeli de ilave ederek üçe ayıranlar da vardır.²²²

4.1.1.Hissi Gazel

Câhiliye şairlerinden büyük bir kısmı, neredeyse kadının bütün fizikî güzelliklerine şiirlerinde yer vermiştir. Tarafe b. Abd başta olma üzere muallakât şairleri de kadının fizikî güzelliklerinden bahsetmiştir. Yüz, dudak, diş güzelliği bahsedilen başlıca fizikî güzelliklerdendir. Tarafe de bu fizikî güzelliklere yer verir.

Yüz

"11- Bir de pürüzsüz, saf ve parlak yüzü vardır ki, güneş o yüze kendi güzelliğini giymiştir denilebilir."

²²⁰ Halûk İpekten, "Gazel", *DİA*, İstanbul, 1997, c. 13, s.440

²²¹ Tasa, *a.g.e.*, s. 75

²²² Abdulvahit, *Binyetu'l-Kasidetu'l-Cahiliye*, s. 28-29 ;Hafâcî, *el-Hayat el-Edebiye fi el 'Asri'l-Câhilî*. 333; Demirayak, *Arap Edebiyatı Tarihi-I*, Cahiliye Dönemi, s. 143

Dudak

“9- Onun esmer dudakları arasından gülüşü, topraktan uzak temiz bir kumluktaki nemli bir tepeciğin üzerinde bitmiş olan düzgün ve beyaz papatyayı gösterir.”

Diş

“10- Güneş, kendi parlaklığıyla diş etleri hariç o dişleri sulamıştır. Zira diş etleri tamamen dövmelidir ve bu diş etlerinde kemik sıyırmaktan bir bozulma da yoktur.”

4.1.2. Afif Gazel

Câhiliye şairleri, kadının sadece fiziksel güzelliklerinden bahsetmemişlerdir. Bunun haricinde kadının güzel huylarını, onunla yaşamış oldukları aşk hikâyelerini, ayrılıklarını, ona karşı duymuş olduğu özlemi şiirlerinde anlatarak o konulara değinmişlerdir.

4.2. Fahr

İnsan, tabiatı gereği kendisini övmekten hoşlanan bir varlıktır. Çünkü övgü, kişiyi toplum içerisinde aklamak ve erdemlerini ön plana çıkarmaktadır. Fahr, şairin kendisini veya kavmini beğendiği nitelikleri ile övmesidir. İbn Reşîk el-Kayravânî, fahrın medih olduğunu, yalnızca fahrda şairin kendisi ve kavminin medhine tahsis ettiğini, dolayısıyla da medihde güzel olan unsurlardan fahrda da güzel olabileceğini belirtmektedir. Tarafe'nin kasidesinde ortaya koyduğu fahre örnek olarak şu beyitler verilebilir:

“46- Ben (konuk gelmesin diye ve düşman korkusundan) evimi bayır ve tepelere yapmam. Kavmim her ne zaman benden yardım isterse hazırım.”

“86- Ben zayıf çevik bir kimseyim. Durmadan hareket eden ve uyanık olan yılanbaşı gibi her zaman zekâm ile her işin içinden çıkmaya hazırım.

87- And içtim ki böğrüm; Hind çeliğinden yapılmış keskin ağızlı kılıcın asarı, iç yüzü olacak ve ondan ayrılmayacaktır.

88- Bu kılıç intikam almaya kalkınca onunla bir vuruşum ikinciye gerek bırakmaz; bu kılıcım ağaç kesen kör kılıç değildir.

90- *Kavmim silaha sarıldığı vakit, elim bir defa o kılıcın kabzasına yapışınca benim ne erişilmez kimse olduğumu görürsün.*”

4.3. Medh

Şairin mensubu olduğu kabilesini, kabilesinin ileri gelenlerini, baska kabileleri ve kendilerine saygı, hürmet gösterenleri övmelerine medih denir. Tarafe'nin kasidesinde ortaya koyduğu medhe örnek olarak şu beyitler verilebilir:

“47- Beni, kavmimin meşveret meclisinde arasan bulursun; beni meyhanelerde de avlamak istersen avlayabilirsin.

49- Dağılmış olan kabile bir yere toplanıp da soy soplâ övünmeğe kalktıkları vakit beni herkesin başvurduğu yüksek hanedanın ta tepesinde bulursun.”

4.4. Hamâse

Hamâse, savaş sırasında meydanlarında savaşçıların cesaretlerinin anlatılmasıdır. Tarafe'nin kasidesinde ortaya koyduğu hamâseye örnek olarak şu beyitler verilebilir:

“88- Bu kılıç intikam almaya kalkınca onunla bir vuruşum ikinciye gerek bırakmaz; bu kılıcım ağaç kesen kör kılıç değildir.

89- Kılıcıma güvenilir; vurduğu yerden geri dönmez. “Bana aman ver.” denilecek olursa kılıcın ağzı: “Ben ilk vuruşla işimi gördüm.” der.”

4.5. İtab

İtab şairin şiirinde, birine karşı sitem veya serzenişini dile getirmesidir. Tarafe'nin kasidesinde itabı en çok konu eden şairlerden biri olduğu söylenebilir. Tarafe, amcasının oğlunun kendisine karşı yapmış olduğu haksızlığı dile getirmektedir. Tarafe'nin kasidesinde ortaya koyduğu itaba örnek olarak şu beyitler verilebilir:

“72- Bu ne haldir ki, amcamın oğlu Mâlik’e ben yaklaştıkça o, benden uzaklara kaçıyor.”

“73- O sürekli beni kınıyor. Ben bunun neden olduğunu bilmiyorum. Mabed oğlu Kart da beni böyle kınamıştı.

74- O kendisinden beklediğim her hayırdan benim ümidimi kestirdi. Güya o beklediğim hayırların hepsini, biz kabrinde yatan bir ölünün yanına koyduk.

75- Onun beni kınamasına sebep olacak bir şey bilmiyorum. Fakat kardeşim Mabed’in kaybolmuş develerini amcamın oğlundan sormuş ve bulunmaları için yardım istemiştim.”

“76- Ben, akraba olduğumuz için nazımı çekersin sandım. Talihine andolsun ki cesaret ve tahammüllere muhtaç bir iş çıkacak olursa ben orda hazır bulunurum.

77- Ve büyük bir iş başarılmak için çağrılırsam o işin başında bulunanlardan olurum ve sana düşmanlar gelecek olursa canla başla çalışırım.

78- Ve senin namusuna söz söyleyenler olursa tehdiye gitmeden, hemen onlara ölüm havuzlarından bir kadeh sunarım.

79- Benim tarafımdan ortaya konmuş bir sebepten değildir. O bana, uzaklaştırılmaya ve kınanmaya ve kendisinden şikâyet edilmeye layık kişilere yapılacak muameleyi yapıyor.”

“80- Amcamın oğlu başkası olsaydı, benim tasalarımı benden alır ve yarına bırakırdı.

81- Fakat benim amcamın oğlu öyle bir adamdır ki, ona teşekkür etsem veya mal vererek kendimi ondan satın alsam, o beni daima bir kaşık suda boğmak ister.”

4.6. Hikmet

Câhiliye Şairleri kasidesinin hatime olarak adlandırılan bölümünde hikmetli sözler ihtiva eden şiirler söylemiştir. Tarafe de hikmetli sözler ihtiva eden şiirleriyle ön plana çıkmıştır. Buna örnek olarak şu beyitler verilebilir:

“106- Ölümü, durmadan akan bir ruhlar ırmağı görüyorum ve yarını uzak bulmuyorum. Bugün, yarına ne kadar da yakındır...”

107- *Günler, yakında sana bilmediklerini gösterir ve kendisine yol azığı vermiş olmadığın kimse sana haberler getirir.*

108- *Kendisi için yolculuk elbisesi satın almadığın ve geleceği vakti kestiremediğin kişi sana haberler getirir.*

109- *Senin ömrüne andolsun ki hayat, bize öğretti verilmiştir. Elinden gelecek iyilikleri hemen yap ve çok yap.*

110- *Kişinin ne adam olduğunu sorma; Arkadaşına bak. Zira arkadaş arkadaşına uyar.”*

SONUÇ

Tez çalışmamızın neticesinde Câhiliye döneminin en önemli şairlerinden olan Tarafe'nin şairlik öyküsünün, amcaları tarafından uğradığı haksızlıklar neticesinde başladığı anlaşılmaktadır.

Kısa ömründe elinde olan malını eğlence yerlerinde, meyhanelerde ve şarap meclislerinde kadınlar ile tüketen Tarafe, daha sonra yakınlarının malına el uzatmış, bu sebeple kabilesi ve yakınları tarafından dışlanmıştır. Aile ve kabilesi tarafından dışlanan Tarafe, yurdunu terk ederek devesiyle çölleri ve obaları dolaşır durmuştur. Araştırmamızda şairin deve tasviri en iyi yapan şair olmasının altında yatan sebebin bu olduğu anlaşılmıştır. Tarafe, bu dolaşmaların ardından kardeşi Ma'bed'in yanına gitmiş ve bir süre onun develerini güderek çobanlık yapmıştır.

Bir süre sonra kardeşi ile de anlaşamayan Tarafe, eniştesi Abduamr b. Bişr ve dayısı Mutelemmis sayesinde Hira'ya gitmiş ve Hira kralı Amr b. Hind'in takdirini kazanarak onun maiyetine girmiştir. Saraya yerleşen Tarafe, burada çoğu kez kurallara riayet etmemiş, sınırlarına ve nefsine hâkim olamamıştır. Gençlik çağında rahat bir saray hayatı yaşamak varken o, davranışları ve şiirleri sebebiyle hem kendisinin hem de dayısı Mutelemmis'in sonunu hazırlamıştır. Hira kralı Amr b. Hind ve kardeşi Kâbus'u davranışları sebebiyle şiirlerinde hicveden Tarafe, kendisi ve dayısının ölüm fermanının yazılmasına sebep olur. Şiirleriyle kralın öfkesini üzerine çeken Tarafe, kralın emriyle Bahreyn valiliğine yeni atanan Abduhind b. Cured tarafından idam ettirilir.

Araştırmamızda Şairimizin Divan eserinin câhiliye şiirinde önemli bir yere sahip olduğu gözlemlenir. Bu şiirlerinde hiciv, fahr ve hamasenin ön planda olduğu ve kısmen de olsa ben duygusunun hâkim olduğu görülür. Tarafe, bedevi hayatında sıkça kullanılan tabirleri kullanmış, bu da şiirlerinde kapalılığa sebep olmuştur. Divan şiirlerinde ölüm, savaş, ahlak, arkadaşlık ve sosyal yaşam olmak üzere birçok konuyu işleyen Tarafe'nin ilk Divan eseri 1869'da basılmıştır.

Tezimizde ulaştığımız bir diğer sonuç ise; Tarafe b. Abd'in Muallakasının hem üslup hem de beyit sayısı ile diğer Muallaka'lardan farklılık gösterdiğidir. Muallaka'sının ilk iki beyitinde ayrıldığı sevgilisi Havle'nin ev kalıntılarında durup

ağlayarak onu andığını ifade eden Tarafe, üçüncü beyitinde arkadaşlarının onu teselli etmek için çabalmasına değinir. Daha sonra on birinci beyite kadar sevgilisini anan Tarafe, onun tasvirini yapmıştır. Muallakasının on ikinci beyitinden itibaren yalnız kalıp kabilesi tarafından dışlandığı ve çöllerde günlerce yol aldığı devesinin tasvirini yapan Tarafe, kırk beşinci beyite kadar bunu sürdürerek muallaka şairleri arasında deve tasvirine şiirlerinde en fazla değinen şair olarak anılmıştır. Kırk altıncı beyitten itibaren kendini övmeye başlayan Tarafe, Meyhanelerden ve şarap meclislerinde kadınlarla geçirdiği anılarından ve de müsrifliği sebebiyle kabilesi tarafından uyarılması ve dışlanmasından bahsetmiştir. Atmış altı ile yetmiş birinci beyitler arasında toplumsal yaşamdan bahseden Tarafe, bazı uyarılarda bulunmuştur. Yetmiş ikinci beyitten sonra amcası oğlu Mâlik ile yaşadığı sorunları anlatan Tarafe, ona verdiği desteği hatırlatır. Seksen altıncı beyitten itibaren kendi övgüsüne başlayan şair, kılıcının tasvirini yapar ve kendi cesurluğunu anlatır. Muallakasının son beş beyitinde hikmetli sözlere yer veren Tarafe, hayat hakkında önemli ipuçları verir. Gerek divan eseri, gerekse muallaka şiirleriyle ön planda olan Tarafe'nin çalışmamızda açıkladığımız şiirlerindeki üslup onu diğer şairlerden farklı bir konuma itmiştir. Bu özellikleriyle Tarafe b. Abd, cahiliye dönemi Arap şiirinde adından sıkça bahsettirmiştir.

KAYNAKÇA

- ABD, Tarafe, *Divanu Tarafe*, Dâru'l-Ma'rife, Beyrut, 2003.
- ABDULVAHİD, Saide Ali, *Binyetu'l-Kasidetu'l-Câhiliye*, Ümmü Deman Üniversitesi, Sudan 2007.
- AFİF, Abdurrahman, *eş-Şi'ru ve Eyyâmu'l-'Arab fi'l-'Asri'l-Câhilî*, Dâru'l-Endelüs, Beyrut 1984.
- ALİ, Muhammed Osman, *fi Edebi ma Kable'l-İslam*, Daru'l Evza'i, Beyrut 1988.
- APAK, Adem, *Ana Hatlarıyla İslam Öncesi Arap Tarihi ve Kültürü*, Ensar Neşriyat, İstanbul 2012.
- ASIM EFENDİ, Mütercim, *el-Ukyanûsu'l-Basît*, Bulak 1250.
- BEDEVA, Abdullah, "Tarafe b. Abd'in Şiirlerinde Hikmet", *Bingöl Üniv. İlahiyat Fak. Dergisi*, Bingöl 2017,
- BEDEVİ, Ahmed, *Usus'n-Naudi'l-Edebî 'İnde'l-'Arab*, Mısır, Mektebe'un-Nahdati Mısır, 3.Baskı, 1964.
- BROCKELMAN, Carl, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabî*, Dâru'l-Ma'ârif, Kâhire tsz.
- CEVİZ, Nurettin, *Mu'allaka Şairlerinin Şiirlerinde At Tasviri*, EKEV Akademi Dergisi, Bahar 2001.
- ÇETİN, M. Nihad, *Eski Arap Şiiri*, Kapı Yay., 2019.
- ÇİFTÇİ, Faruk, "Urcuzeler ve İbn 'Abdirabbih'in Tarihi Urcuzesi", KSUİFD, 2010.
- ÇİFTÇİ, Hasan, *Klasik Fars Edebiyatında Hiciv ve Sosyal Eleştiri*, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara 2002.
- DAYF, Şevki, *Târîhu'l-Edebi'l-'Arabi el-'Asru'l-Câhilî*, Dâru'l-Ma'ârif, Kâhire 1960.
- DEMİRAYAK, Kenan, *Arap Edebiyatı Tarihi*, Fenomen Yay. Erzurum 2012.
- DURMUŞ, İsmail, "Methiye", *DİA*, TDV Yay, XXIX, Ankara 2004.
- ELMALI, Hüseyin, "Kasîde", *DİA*, İstanbul 2001.
- el-'AKİKİ, Necîb, *el-Müsteşrikûn*, I-III, Kâhire 1964-1965.

- el-BAĞDADÎ, Abdulkâdir, *Hizânetu'l-Edeb ve Lubbu Lubâbi Lisâni'l- Arab*, Kâhire 1997.
- el-BAKILLANÎ, Ebu Bekir, *Î'câzu'l-Kur'ân*, Kâhire 1963.
- el-CUMAHI, İbn Sellâm, *Tabakâtu Fuhûli's-Şu'arâ*, Dâru'l-Medenî, Cidde tsz.
- ed-DÎNEVERÎ, Ebu Muhammed İbn Kuteybe, *Uyunu'l-Ahbar*, Kahire 1930; *eş-Şi'r ve's-Şu'arâ*, Kahire 1945.
- el-ENBARÎ, Ebû Bekr Muhammed b. Kâsım, *Şerhu'l-Kasâ'idi'S-seb'i'T-tivâli'lCâhiliyyât*, Kâhire 1963.
- el-ENDULUSÎ, Ahmed b. Muhammed b. Abdurabih, *el-İkdu'l-Ferîd*, Beyrût 1983.
- el-EVNEBÎ, Ebû 'Ubeyd el-Bekrî, *Simtu'l-le'âlî*, Kâhire 1936.
- el-FAHURÎ, Hannâ, *el-Câmi' fi Târîhi'l-Edebi'l- Arabî*, Dâru'l-cil, Beyrut 1986.
- el-FARABÎ, Ebû İbrahîm İshâk, *Dîvânu'l-Edeb*, Daru Sadr, Beyrut, 2003.
- el-FEYUMÎ, Ahmed b. Muhammed, *el-Misbâhu'l-Munîr*, Kahire 1325.
- el-HAFACÎ, Muhammed Abdülmün, *el-Hayatu-l Edebiyye fi-l Asri-l Cahili*, Beyrut 1992.
- el-HANEFÎ, Celâluddîn, *el- 'Arûz: Tehzîbuhu ve Î'âdetu Tedvînihi*, Bağdâd 1978.
- el-HAŞİMÎ, Muhammed 'Alî, *Tarafe b. el- 'Abd hayâtuhû ve şî'ruh*, Beyrut 1987.
- el-HAŞİMÎ, es-Seyyid Ahmed, *Cevâhiru'l-Edeb Fî Edebiyyâti ve İnşai Lugati'l Arab*, Daru'l-Fikir, Beyrut, 2007.
- el-İSFEHANÎ, Rağıb, *Müfredât*, Pınar Yayınları, İstanbul 2007.
- el-İSKENDERÎ, Mustafa Annânî, *el-Vasît fi'l-Edebi'l-Arab ve't- Târih*, 1925.
- el-KEYREVANÎ, İbn Reşîk, *el-Umde fi Mehâsini's-Şi'r ve Âdabih*, Daru-l Cil, Kâhire 1981.
- el- KUREŞÎ, Ebû Zeyd, *Cemheretü eş'âri'l- Arab*, Bulak 1890.
- el-KUŞEYRÎ, Müslim b. el-Haccâc, *Sahih-i Müslim I-V*, Daru İhyai'l- Kütübi'l-Arabiyye, Beyrut 1991.

el-MERZUBANİ, Ebû 'Ubeydillâh Muhammed b. 'İmrân b. Mûsâ, *Mu'cemu's ş u'arâ*, Daru Sadr, Beyrut 2005.

el-MUTTAKİ, Alauddîn Ali b. Hüsamuddîn, *Kenzü'l- ummâl fî süneni'lakvâl ve'l-ef'âl*, Müessesetü'r-Risale, 1981

er-RAFİ, Mustafa Sadık, *Tarîhu Âdâbi'l-Arab*, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrût, 2000

es-SAYRAFİ, Hasan Kamil, *Dîvânu ş i'ri'l-Mutelemmis ed-Dube'î*, Mısır 1968.

eş-ŞENTEMERİ, A'lam, *Şerhu Dîvânu Tarafe b. el- 'Abd*, Beyrut 2000.

eş- ŞİNKİTÎ, Ahmed Emin, *Şerhu'l-Mu'allakati'l- 'aşr ve ahbâru ka'ilîha*, Beyrut 1985.

et-TEBRİZİ, Muhammed Hatib, *Şerhu'l-kasâ'idi'l- 'aşr, İdâretu't-tibâ'a el Munîriyye*, Kâhire 1934.

ez-ZEVZENİ, Ebu Ahmed, *Şerhu'l-Mu'allakâti'l- 'Aşr*, Daru Mektebeti'l-Maarifi Naşirun, Beyrut 2004.

ez-ZEYYAT Ahmed Hasan, *Tarihu'l-Edebi'l-Arabi*, Darun Nahdadi Mısır, Kâhire

FAYDA, Mustafa, "Câhiliye", *DİA*, İstanbul 1993.

HUART, Clement, *A History of Arabic Literature*, D. Appleton and Company, New York 1903.

İBNU'L-ESİR, İzzeddin, *el-Kamil fi't-Tarih*, Beyrut 1979

İBN MANZUR, Cemaluddin Muhammed, *Lisânü'l- 'Arab*, Dâr Sâdır, Beyrut 1993.

İPEKTEN, Halûk, "Gazel", *DİA*, İstanbul, 1997

İŞLER, Emrullah , "Tarafe b. Abd", *DİA*, İstanbul 2011.

KARAASLAN, Nasuhi Ünal, *DİA*, İstanbul 1997.

OKAY, M. Orhan, Hiciv, *DİA*, TDV Yay, XVII, İstanbul 1998.

ÖĞMÜŞ Harun, *Kur'an Yorumunda Şiirin Yeri*, İsam, İstanbul 2010.

ÖZNURHAN, Halime, "Arap Şiirinde Fahr Teması", Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2006.

SARICIK, Murat, *İnanç ve Zihniyet Olarak Câhiliye*, İstanbul 2004.

- SAVRAN, Ahmet, “İmru’ü-l Kays b. Hucr”, DİA, İstanbul 2001
- SEKKAL, Deyzire, *el- ‘Arab fi’l- ‘Asri’l-Cahili, Daru’s- Sadakati’l Arabiyye*, Beyrut 1995.
- TASA, Muhammed, *İbnu’s-Semmân ve Şiirleri*, Adal Ofset, Konya, 2007
- TOPRAK, M. Faruk, “Mersiye”, *DİA*, TDV Yay, XXIX, Ankara 2004.
- TOPUZOĞLU, Tevfik Rüştü, “Recez”, *DİA*, İstanbul 2007
- TÜLÜCÜ, Süleyman, “*Câhiliye Kelimesinin Mana ve Menşei*”, Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi, Ankara 1980.
- TÜLÜCÜ, Süleyman, *Zuheyr b. Ebî Sulmâ ve Edebî Kişiliği*, Atatürk Üniv. İslâmî İlimler Fak. Doktora Tezi, Erzurum 1982.
- YALTKAYA, Şerafettin, *Yedi Askı*, Büyüyen Ay Yay., İstanbul 2018.
- YANIK, Nevzat, *Tarafe’nin Öldürülmesi*, Doğu Esintileri Dergisi, 2016.
- YENİCE, Mehmet, Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 2021.
- ZEYDAN Corci, *Tarihu Adabi’l-Luğati’l- ‘Arabiyye*, Daru’l Hilal, Kâhire tsz.
- ZİRİKLİ, Hayruddîn, *el-A’lam*, III, Darul ilm lil Melayin, Beyrut 2002.